

**YRITTÄJYYS MAASEUDULLA -  
MONIMENETELMÄTUTKIMUS SUOMALAISTEN  
NUORTEN UNELMISTA JA MAALLEMUUTTAJIEN  
KOKEMUKSISTA**



**JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO  
KAUPPAKORKEAKOULU**

Yrittäjyys  
Pro gradu -tutkielma  
Toukokuu 2015  
Antti Tulila  
Ohjaajat:  
Juha Kansikas,  
Tuomas Kuhmonen

# JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON KAUPPAKORKEAKOULU

<b>Tekijä</b> Antti Tulila	
<b>Työn nimi</b> Yrittäjyys maaseudulla - monimenetelmätutkimus suomalaisten nuorten unelmista ja maallemuuttajien kokemuksista	
<b>Oppiaine</b> Yrittäjyys	<b>Työn laji</b> Pro gradu -tutkielma
<b>Aika</b> Toukokuu 2015	<b>Sivumäärä</b> 84
<b>Tiivistelmä</b> <p>Tässä tutkimuksessa on selvitetty tekijöitä, jotka vaikuttavat yrittäjien ja yrittäjyyttä harkitsevien ihmisten maalle muuttoon ja sen toteutumiseen. Tutkimus on toteutettu monimenetelmätutkimuksena. Ensimmäisessä määrällisessä osiossa on tutkittu nuorten (18-30 v.) unelmia maaseudusta yrittäjyys- ja asuinympäristönä. Toisessa laadullisessa osiossa on kartoitettu veto- ja työntötekijöitä, jotka vaikuttavat taloudellisella, henkilökohtaisella ja verkostojen tasolla yrittäjäperheen asuin- ja toimipaikan valintaan.</p> <p>Kirjallisuuskatsauksessa perehdytään suomalaiseen tutkimukseen maaseudusta asumis- ja liiketoimintaympäristönä. Tutkimusta on taustoitettu myös yrittäjyyden teorioilla ja peilaamalla sitä Shanen (2003), Laukkasen (2006), Timmonsin ja Spinellin (2007) sekä Gibbin (1997) yrittäjyyden malleihin sekä yritysten sijaintiteorioihin. Yrittäjyys ja yrittäminen eivät ole yleensä oppikirjasta kopioitua elämää tai suorittamista. Prosessissa, jossa yhdistyvät yrittäjyys ja maaseudulle muutto, tarvitaan paljon luovuutta, intoa ja yrittäjämäistä mielenlaatua. Menestyäkseen maaseudulla toimijan tulee olla aidosti proaktiivinen ja innovatiivinen.</p> <p>Maaseutualueet kiinnostavat nuoria aikuisia ja kiinnostus on luonteeltaan arvolatautunutta. Mitä syvemmälle maaseudulle edetään, niin sitä joustavampia vastaajat ovat hankkimaan ansaintansa useammasta eri lähteestä. Monet jo maalle muuttaneet yrittäjät ovat yllättyneet positiivisesti maaseudusta liiketoimintaympäristönä. Haastatellut yrittäjät olivat yllättyneitä siitä kuinka nopeasti ja helposti uudet liiketoimet olivat lähteneet käyntiin. Maaseudun liiketoiminnallisia vahvuuksia ovat muun muassa vähäinen kilpailu ja alhainen kustannustaso. Tämän tutkimuksen mukaan maaseudulla on paljon mahdollisuuksia kannattavaan liiketoimintaan, mutta kaikkia mahdollisuuksia ei ole kyetty toistaiseksi havaitsemaan. Laadullisen aineiston perusteella voidaan havaita, että henkilökohtaiset tekijät ja erilaiset verkostot ovat olleet keskeisessä roolissa yrittäjäperheiden muuttaessa maalle. Maaseudulle muuttaminen edellyttää kokonaisvaltaista ajattelua ja omatoimisuutta. Kaikille sopivia ratkaisuja ei ole valmiina tarjolla.</p>	
<b>Asiasanat</b> Liiketoimintamahdollisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen, yrittäjyys maaseudulla, toimintaympäristö, maaseututyypit, yrittäjyyden prosessi, yrityksen strategiatyö, yrittäjien verkostot	
<b>Säilytyspaikka</b> Jyväskylän yliopiston kaupparkeakoulu	

# JYVÄSKYLÄ UNIVERSITY SCHOOL OF BUSINESS AND ECONOMICS

<b>Author</b> Antti Tulila	
<b>Title</b> Entrepreneurship at the countryside - A mixed-method study on the dreams by the youth and experiences by the migrants	
<b>Subject</b> Entrepreneurship	<b>Object of the study</b> Master's thesis
<b>Month and year</b> May 2015	<b>Number of pages</b> 84
<b>Abstract</b> <p>Factors affecting entrepreneurship in rural areas are explored in this mixed-method study. Dreams relating to entrepreneurship and rural areas by the Finnish youth (18-30 years) are analysed on the basis of quantitative survey data. Experiences by entrepreneurship who have recently migrated to rural areas are analysed on the basis on qualitative interview data. In this section, various push and pull factors in the economic, personal and social (network) domain were investigated for the relevance and importance in the migration and entrepreneurship process.</p> <p>The analysis is supported by a literature review of the Finnish research dealing with rural areas as a living and business environment. The analysis is framed by entrepreneurship theories and entrepreneurship models from several authors: Shane (2003), Laukkanen (2006), Timmons and Spinelli (2007) and Gibb (1997). The process, which combines migrating to a rural place and starting an enterprise, asks for creativity and entrepreneurial mind-set besides coping with the structural factors which are described in the models.</p> <p>The youth is interested in the rural areas, partly based on values. The further one proceeds toward deep rural, the more common is pluriactivity in the intentions by the youth. Many new rural entrepreneurs were positively surprised by the success and ease of the business. Rural areas were observed to include several strengths as a business environment along, for example, limited competition and low costs. This study highlighted that rural areas have many business opportunities, which are not fully exploited. Based on the qualitative study, various personal and social factors (preferences, family, relatives, business networks) play a key role in the success of migrating entrepreneurs in rural areas. Moving into a rural area to run a business is not a walk in the park, but asks for holistic thinking and own initiative.</p>	
<b>Keywords</b> Identification and exploitation of entrepreneurial opportunities, rural entrepreneurship, operating environment, rural typology, entrepreneurial process, business strategy, business networks	
<b>Place of storage</b> Jyväskylä University School of Business and Economics	

## ESIPUHE

Maisteriopintoni alkoivat noin kahdeksan vuotta sitten. Matka on ollut vivah-teikas ja antoisa. Raskastakin se on välillä ollut, mutta opiskelu ikämiessarjassa on ollut erittäin motivoivaa. Nyt kesän kynnyksellä 2015 katselen ulos työhuo- neeni ikkunasta. Keväinen maisema näyttää aika karulle ja elottomalle. Näky- mä kätkee sisälleen tiedon uuden kasvun ihmeestä – koivujen latvat punoitta- vat jo lupaavasti. Kasvun ihmettä ja uuden rakentamista odotan nyt itsekin. Toivon, että taakse jääneet opinnot antavat kasvun ja kehityksen eväitä tule- vaan.

Yhden aikaikkunan sulkeutuessa ja seuraavan avautumista odotellessa haluan kiittää kaikkia teitä, opiskelukaverit, opettajat ja muutoin asiaan osalliset, jotka olette kulkeneet kanssani tällä opintiellä. Opintojen ajalta erityiskiitoksen an- saitsevat jo edesmennyt professori Hannu Niittykangas ja professori Matti Koi- ranen. Hannu anoi minulle ymmärryksen yrittäjyyden ja ylipäättään asioiden ”suuresta kuvasta”. Matin luentoja muistelen erityisellä lämmöllä niiden sisäl- tämän positiivisuuden ja ilon vuoksi. Painavan asian ei tarvitse olla tylsää. Mat- ti kykeni välittämään kuulijoilleen innostuksen ja uteliaisuuden, jotka ovat ol- leet mielestäni varsin hyviä eväitä akateemisessakin maailmassa.

Gradun ohjauksesta ja veljellisestä kannustuksesta annan erityiskiitoksen Turun yliopiston tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tutkimusjohtaja Tuomas Kuhmo- selle, joka on antanut tutkimuksessa käytetyn määrällisen aineiston käyttööni. Tuomas on jaksanut kärsivällisesti myös keskustella tutkimukseen liittyneistä mieltäni askarruttaneista kysymyksistä. Haluan kiittää myös tutkimuksen oh- jaaja Juha Kansikasta joustavasta ohjaustyöskentelystä.

Erityiskiitokset haluan antaa vaimolleni Sarille ja lapsilleni Sampolle ja Ellille. He ovat jaksaneet tukea opiskeluprosessiani jo kahdeksan vuoden ajan. Kiitos!

Vesannolla 6.5.2015  
Antti Tulila

## KUVIOT

KUVIO 1 Huoltosuhteen ennustettu kehitys aluetyypeittäin (Ponnikas ym. 2014, 28).....	15
KUVIO 2 Yrittäjien, pääomansijoittajien ja johtajien roolien merkitys toimialan (tai yrityksen) elinkaaren eri vaiheissa (Kuhmonen & Niittykangas 2008, 84) ..	22
KUVIO 3 Yrittäjyyden yhteensopivuustekijät (Gibb 1997) .....	32
KUVIO 4 Tasapaino resurssien ja liiketoimintamahdollisuuksien hallinnassa (Timmons & Spinelli 2007) .....	33
KUVIO 5 Liiketoiminta ja yritysten synty: perustekijät (Laukkanen 2006, 68) ..	34
KUVIO 6 Mahdollisuusikkunat (Pihkala & Vesalainen 1999) .....	35
KUVIO 7 Yrittäjyysprosessi (Shane 2003, 11) .....	36
KUVIO 8 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema ja sijainti (keskus-syrjäseutu), % .....	46
KUVIO 9 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema ja toimiala, % .....	47
KUVIO 10 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema ja tärkein sisältö, % .....	48
KUVIO 11 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema (yrittäjä), sijainti (keskus-syrjäseutu) ja toimiala, % .....	49
KUVIO 12 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema (yrittäjä), sijainti (keskus-syrjäseutu) ja tärkein sisältö % .....	50
KUVIO 13 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema, sijainti (keskus-syrjäseutu) ja monitoimisuus (monta työtä), % .....	51
KUVIO 14 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema ja vastaajan sosio-ekonominen tausta, % .....	52

## TAULUKOT

TAULUKKO 1 Tilastokeskuksen väestöennuste vuoteen 2040 maaseudun kolmijaon kuntatyypeittäin.....	13
TAULUKKO 2 Väestön ikärakenne ja väestöllinen huoltosuhde vuonna 2011 maaseudun kolmijaon kuntatyypeittäin .....	14
TAULUKKO 3 SWOT-analyysi maaseudusta asuinympäristönä.....	18
TAULUKKO 4 Liikerytysten toimipaikkojen määrä toimialoittain ja maaseudun kolmijaon kuntatyypeittäin vuonna 2010.....	20
TAULUKKO 5 Liikerytysten toimipaikkojen lukumäärä ja kokoluokittainen sijoittuminen maaseudun kolmijaon kuntatyypeittäin 2010.....	21
TAULUKKO 6 SWOT–analyysi maaseudusta liiketoimintaympäristönä .....	23
TAULUKKO 7 Schumpeterin ja Kirznerin näkemykset mahdollisuuksista .....	30
TAULUKKO 9 Näytteen (vastausaika joulukuu 2013) ja perusjoukon (tilanne 31.12.2013) tunnuslukuja .....	39
TAULUKKO 10 Tutkimuksessa analysoitavat muuttajat nuorten unelmatulevaisuuksista .....	40
TAULUKKO 11 Khin neliön eli $\chi^2$ -suureen esittely kontingensitaulun avulla...	41
TAULUKKO 12 Haastateltavien taustatiedot .....	42

# SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ  
ESIPUHE  
KUVIOT JA TAULUKOT  
SISÄLTÖ

<b>1</b>	<b>JOHDANTO</b> .....	<b>9</b>
1.1	Toimeentulomahdollisuudet maaseudulla .....	9
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja rakenne .....	10
<b>2</b>	<b>MAASEUTU ASUMIS- JA LIIKETOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ</b> .....	<b>12</b>
2.1	Maaseutu asumisympäristönä .....	12
2.1.1	Maaseudun väestökehitys .....	12
2.1.2	Maallemuuttajien profiili - kuka haluaisi muuttaa ja ketkä muuttavat maalle? .....	15
2.1.3	Maaseudun vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhkat asuinympäristönä .....	17
2.2	Maaseutu liiketoimintaympäristönä .....	19
2.2.1	Maaseudun elinkeinot ja yrittäjyys tilastojen valossa .....	19
2.2.2	Maaseudun yrittäjyys aikaan ja paikkaan sidottuna ilmiönä .....	21
2.2.3	Maaseudun vahvuudet, heikkoudet mahdollisuudet ja uhat liiketoimintaympäristönä .....	23
2.2.4	Maaseudun liiketoiminnan tulevaisuuskuvia.....	25
<b>3</b>	<b>YRITTÄJYYS TOIMINTANA JA ANSAINTATAPANA</b> .....	<b>28</b>
3.1	Mitä yrittäjyys on? .....	28
3.2	Yrittäjyyden rakenne- ja prosessimallit .....	32
<b>4</b>	<b>AINEISTO JA MENETELMÄT</b> .....	<b>37</b>
4.1	Tutkimusmenetelmän kuvaus.....	37
4.2	Määrällinen tutkimusosio .....	37
4.2.1	Tutkimusaineisto .....	37
4.2.2	Analyysimenetelmät .....	40
4.3	Laadullinen tutkimusosio .....	41
4.3.1	Tutkimusaineisto .....	41
4.3.2	Analyysimenetelmät .....	42
<b>5</b>	<b>TUTKIMUKSEN TULOKSET</b> .....	<b>45</b>
5.1	Määrällisen aineiston analyysi.....	45
5.2	Määrällisen aineiston analyysin yhteenveto .....	52
5.3	Laadullisen aineiston analyysi .....	53
5.4	Laadullisen analyysin yhteenveto .....	66
5.4.1	Liiketaloudelliset tekijät.....	66
5.4.2	Henkilökohtaiset tekijät.....	67
5.4.3	Sosiaaliset tekijät.....	68

5.5 Määrällisen ja laadullisen aineiston lyhyt synteesi.....	69
<b>6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....</b>	<b>70</b>
6.1 Tutkimuksen keskeinen sisältö .....	70
6.2 Tulosten suhteutus aiempaan tutkimukseen.....	72
6.3 Tulosten suhteutus teoriaperustaan ja metodologiseen lähestymistapaan.....	75
6.4 Suositukset yrittäjyyden edistämiseksi ja maaseudun kehittämispolitiikalle .....	78
6.5 Tutkimuksen kritiikki ja jatkotutkimustarpeet.....	81
<b>LÄHTEET .....</b>	<b>82</b>



# 1 JOHDANTO

Maaseudun rooli ja merkitys on ollut vilkkaan keskustelun aiheena viimeisten vuosien ajan. Maaseutu on ollut myös voimakkaan muutoksen tilassa. Toteutuneen kehityksen yleinen suunta on ollut se, että ihmiset muuttavat työmahdollisuuksien perässä maakuntakeskuksiin ja niiden liepeille. Syrjäiset maaseutualueet ovat kärsineet eniten muuttotappiosta. Toisaalta maaseutu kiinnostaa suomalaisia. Taloustutkimuksen kyselyn mukaan 24 % ihmisistä kokee itsensä identiteetiltään maalaisiksi ja noin 40 % kaupunkilaisiksi; 36 % vastaajista kokee olevansa sekä maalaisia että kaupunkilaisia. Tämä identiteettitutkimus kuvaa hyvin tapahtunutta muutosta. Kahden paikan asuminen ja työnteon monipaikkaisuus ovat yleistymässä. Maaseudulta haetaan mm. luontoon, rauhaan ja voimaantumiseen liittyviä asioita. Maaseutu on suomalaisille mielentila. Se edustaa kiireettömyyttä ja rauhaa. Maalle tullaan rentoutumaan ja sieltä haetaan elämänhallinnan ja onnen tunnetta. Kaikista suomalaisista yli 90 % pitää maaseutua viihtyisänä ympäristönä. Suomalainen maaseutu on monilla alueilla muuttumassa agraarimaaseudusta asuinmaaseudeksi. (Aho & Rahkonen 2014.)

Monille maaseudulla asuminen, maaseutuun liittyvät harrastukset tai perinteet ovat niin merkittäviä, että ne määräävät perheen asuinpaikan. Maaseudulla on kuitenkin kaupunkeja vähemmän palkkatyötilaisuuksia, minkä vuoksi yrittäjyys korostuu toimeentulolähteenä. Yrittäjyys on yksi merkittävimmistä ja usein ainoa ansainnan lähde maaseudun asuinpaikakseen valinneilla ihmisillä. Tämän vuoksi on mielenkiintoista pohtia, millaisia ajatuksia nuorilla on maaseudun tarjoamista ansainta- ja liiketoimintamahdollisuuksista sekä testata sitä, millaisia kokemuksia maalle muuttaneilla on samasta asiasta.

## 1.1 Toimeentulomahdollisuudet maaseudulla

Aiempien tutkimusten perusteella maaseudulla on elämisen ja yrittämisen mahdollisuuksia. Ne eivät aina näyttäytyä positiivisessa tai hohdokkaassa valossa, mutta ne voivat antaa havaitsijalleen mahdollisuuksia ja jopa kilpailuetuja verrattuna kaupunkimaisiin sijaintiratkaisuihin. Maaseudulla tarvitaan uudistumista, uusien liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamista, mahdollisuuksien hyödyntämistä ja ideoiden toimeenpanoa.

Maaseudun yrittäjyydellä on pitkät perinteet. Perustuotanto eli maa- ja metsätalous muodostivat ansainnan perusrakenteen sodan jälkeisessä Suomessa. Monialaisuus ei ole maaseudulla uusia asia. Viljelijäperheisiin saatiin lisäansioita talvisaikaan metsätöistä ja 1960- sekä 1970-luvulla harjoitettu teollistava aluepolitiikka toi myös uusia teollisia työpaikkoja suomalaiselle maaseudulle. Maatalouden neuvontajärjestöt auttoivat tiloja kasvattamaan ja tehostamaan tuotan-

toaan. Viljelijöiden omistamat osuustoiminnalliset yritykset ostivat tilojen tuotannon, jalostivat sen ja hoitivat markkinoinnin sekä myynnin. Maaseudun elämä oli tuotantokeskeistä ja maaseudun vauraus lisääntyi. 1960- ja 1970-lukujen taitteeseen osunut maaltamuuttoaalto edesauttoi ja mahdollisti maaseudun vaurastumisen. Samoja tuotannontekijöitä oli hyödyntämässä pienempi joukko asukkaita. (Kuhmonen & Niittykangas 2008.)

Globalisaatio ja jäsenyys EU:ssa ovat heikentäneet Suomen omia maatalouspoliittisia vaikutus- ja ohjausmahdollisuuksia. Aiemmin käytetyt rajasuojat ovat poistuneet. Tuottajille maksettavat yksikköhinnat ovat oleellisesti laskeneet ja viljelijöiden tulotason turvaamiseksi heille maksetaan yhteisön pelisääntöjen mukaisia maataloustukia. Tämä kehitys on johtanut 2000-luvulla tilojen määrän dramaattiseen laskuun. Samaan aikaan maataloustuotanto ei ole juurikaan vähentynyt. Keskimääräinen tilakoko ja tuotokset ovat kasvaneet. Perustuotannon voidaan todeta edelleen olevan merkittävin maaseudun toimialoista ja se tulee muodostamaan myös tulevaisuudessa maaseutuyrittäjyyden selkärangan. Muun muassa biotalouden kehittyvät tarpeet ja mahdollisuudet luovat uutta toimintaa maaseudulle.

Vuosituhaten alussa maassamme oli noin 70 000 maatilaa. Vuonna 2010 maatiloja oli yhteensä 65 000, joista noin 45 000 toimii perustuotannon piirissä ja noin 20 000 on monialaisia maatiloja. Monialaisilla tiloilla merkittävin toimiala on palvelut, joita tuotetaan yli 13 000 tilalla. Palveluista merkittävin on koneyrittäjyys, jossa voidaan hyödyntää maatalouden konekalustoa. Palveluista myös matkailu on merkittävä toimiala, jolta odotetaan edelleen kasvua maaseutualueilla. Teollisuuden tarjoamat alihankintatyöt ovat myös merkittävä kokonaisuus, joskin niiden osuus on hieman laskenut viimeisen 10 vuoden aikana. Suurin lasku on tapahtunut elintarvikkeiden ja puun jatkojalostuksessa, mikä kertoo osaltaan teollisuuden keskittymisestä ja yksikkökoon kasvusta. Maaseutualueilla toimi noin 75 000 yritystä, joilla ei ole maatilataustaa. Näiden ei-maatilakytkentäisten maaseutuyritysten työllisyysvaikutus on noin 135 000 henkilötyövuotta. Maaseudun merkitys yritys ympäristönä on siis varsin merkittävä. Maamme kaikista yrityksistä yli 40 % sijaitsee maaseutualueilla. (Niemi & Ahlstedt 2014.)

## 1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja rakenne

Tämän tutkimuksen tavoitteena on antaa kehittämiseväitä ja herättää innovatiivista keskustelua maaseutukehittäjien keskuudessa. Viimeaikaisissa alaan liittyvissä tutkimuksissa pääpaino on kohdistunut voimakkaasti maaseutuasumisen ja maaseudun rakennemuutokseen. Tässä työssä keskitytään yrittäjyyteen liittyviin mahdollisuuksiin ja kokemuksiin. Tulosten pohjalta vastataan kysymykseen: *Mikä on yrittäjyyden merkitys maaseudulle sijoittuvissa unelmissa ja todellisuudessa.*

Tutkimuksessa on käytetty määrällisiä ja laadullisia menetelmiä. Nuorten ajatuksia maaseudun toimeentulomahdollisuuksista on tarkasteltu valmiin kyselyaineiston pohjalta. Aineisto on kerätty *Nuorten tulevaisuuskuvat maaseudun kehittämistyön lähtökohtana* -tutkimuksen yhteydessä, jonka ovat tehneet Kuhmonen, Luoto ja Turunen Turun yliopiston tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta (2014). Aineisto koskee unelmia ja aikomuksia – siis toimeentulo- ja liiketoimintamahdollisuuksien havaitsemista ja tunnistamista. Määrällisen aineiston avulla pyritään hahmottamaan kokonaisuutta mielikuvista, joita nuoret liittävät maaseutuun liiketoimintaympäristönä. Toinen laadullinen aineisto koskee maalle jo muuttaneiden ihmisten kokemuksia. He ovat jo sekä tunnistaneet että hyödyntäneet maaseudun toimeentulo- ja liiketoimintamahdollisuuksia. Tämä aineisto on kerätty haastatteleamalla Sisä-Savon alueelle vuosina 2011-2013 muuttaneita yrittäjiä. Laadullisen osion tarkoituksena on etsiä ja löytää tekijöitä, joiden perusteella haastatellut ovat valinneet syrjäisen maaseudun sekä yrityksen sijainnitiipaikaksi että perheen asuinpaikaksi.

Luvussa 2 tarkastellaan maaseutua asumis- ja liiketoimintaympäristönä. Tutkimuskirjallisuuteen nojautuen kuvataan maaseudun väestökehitystä, toteutunutta muuttoliikettä ja ennusteita. Liiketoiminnan osalta tarkastellaan maaseudun vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Liiketoimintaympäristönä maaseudun tärkein erityispiirre on se, että kaikki luonnonvarat sijaitsevat maaseudulla, mikä antaa maaseutualueille erityisiä mahdollisuuksia. Luvussa 3 keskustellaan yrittäjyydestä, sen sisällöstä ja kuvaamistavoista ja selvitysmalleista. Tässä osiossa keskitytään erityisesti yrittäjyyttä koskeviin prosessi- ja rakennemalleihin. Luvussa 4 esitellään käytetyt tutkimusmenetelmät, ja luvussa 5 esitellään tutkimuksen tulokset: mitä unelmia nuorilla on yrittäjyyteen liittyen ja millaisia käytännön kokemuksia haastatelluilla yrittäjillä on. Luvussa 6 esitellään tutkimuksen yhteenveto ja johtopäätökset. Lisäksi pohditaan tulosten hyödyntämismahdollisuuksia maaseudun kehittämistyössä.

## 2 MAASEUTU ASUMIS- JA LIIKETOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

### 2.1 Maaseutu asumisympäristönä

#### 2.1.1 Maaseudun väestökehitys

Maaseudun asutuksen määrä on vaihdellut aikojen saatossa. Maatalous ja asutus ovat sijoittuneet alun perin parhaille alueille. Tämä edullisten luonnonolosuhteiden hyödyntäminen on muodostanut vyöhykemäisiä asuttuja alueita, kuten ydinmaaseutu-alueet Pohjanmaan rannikolla. Myöhemmässä vaiheessa asutus on keskittynyt teollisten keskusten ja kaupunkien ympärille muodostaen kehämäisiä rakenteita. Maaseudun asutuksessa voidaan havaita myös alueellisia ja paikallisia tekijöitä, jotka ovat muovanneet asutukseen mosiikkimaisuutta esimerkiksi viljelyn ja asutuksen keskittyminen jokilaaksoihin. (Ponnikas ym. 2014.)

Malinen ym. (2006) ovat rakentaneet kuntapohjaisen jaotuksen, jonka avulla voidaan kuvata erilaisia maaseutualueita. Nämä aluetyypit ovat: kaupunkien läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu.

Sodan jälkeisessä Suomessa on siirrytty agraaritaloudesta teollistumisen kautta kohti palvelu- ja tietoyhteiskuntaa. Tässä kehityksessä maaseutu on toiminut eräänlaisena ihmishautomona. Vielä 1950-luvun alussa enemmistö suomalaisista asui haja-asutusalueella ja sai toimeentulonsa alkutuotannosta. 1960-luvulla aloitetun teollistavan kehitysaluepolitiikan avulla maa alkoi teollistua. Samaan aikaan kehitettiin aluepoliittisin perustein maakuntien koulutustarjontaa mm. perustamalla uusia yliopistoja ja korkeakouluja. Väestö alkoi muuttaa opintojen ja työn perässä kaupunkiin ja jäi sille tielleen. Maaseutu kasvatti nämä suuret ikäluokat, jotka ovat rakentaneet suomalaisen hyvinvoinnin ja kansoittaneet Etelä-Suomen ja maakuntakaupungit. Kaksi vuosikymmentä 1970-luvulta 1990-luvun alkuun olivat maaseudun väestökehityksen kannalta kohtuullisen suotuisaa aikaa. Maatalouden koneellistuminen ja kehittyminen tarjosivat kehittyvän elintason maltillisesti vähenevälle väestölle ja teollistavan aluepolitiikan sekä hyvinvointivaltion kehittymisen myötä syntyi uusia työpaikkoja myös maaseudulle ja alueellisiin keskuksiin. (Kuhmonen & Niittykangas 2008; Ponnikas ym. 2014.)

Syvän maaseudun voimakas muuttotappio alkoi 1990-luvun puolivälissä. Suomi toipui nopeasti vuosikymmenen alun taloudellisesta lamasta, kaupungistuminen voimistui ja tietotalouden merkittävä kehittyminen imuroi ihmisiä maalta kaupunkiin. Samaan aikaan Suomi liittyi EU:n jäseneksi, mikä muutti oleelli-

sesti maatalouden rakenteita. Pienille maataloille ei enää löytynyt jatkajia. Opinnot, työ ja elämä kaupungeissa houkuttivat nuorison maaseudulta kaupunkeihin. Tämän kehityksen ennustetaan jatkuvan myös tulevaisuudessa (taulukko 1).

Aikavälillä 2000–2012 Suomen väestö on lisääntynyt 4,6 %. Eniten väestö on lisääntynyt kaupungeissa ja kaupunkien läheisellä maaseudulla, noin 10 %. Voimakkainta väestömäärän kasvu on ollut uloimmilla kaupunkialueilla ja kaupunkien kehysalueilla. Suurinta väestötappio on ollut harvaan asutuilla maaseutualueilla (-16,4 %) ja ydinmaaseudulla (-7,6 %). Maaseudun taajamien väestön väheneminen on ollut noin 1,5 %. Suuressa kuvassa voidaan todeta, että kaupungeissa väestörakenne on hajautunut – kaupunkialueet ovat laajentuneet – ja maaseudun asutus on tiivistynyt. Yhä suurempi osa maalaisista asuu kirkonkylissä ja kaupungeja ympäröivissä taajamissa. (Ponnikas ym. 2014.)

Kaupunkien läheisten maaseutualueiden väestön nettolisäys selittyy ensisijaisesti syntyvyyden lisääntymisellä. Näillä alueilla asuu paljon lapsiperheitä. Kehitys selittyy myös alueiden välisellä muutolla ja maahanmuutolla. Ydinmaaseudun väestö on vähentynyt eniten vuosina 1994–2002, mikä selittyy EU-jäsenyyden aiheuttamalla maatalojen vähenemisellä. Harvaan asuttujen maaseutualueiden väestön väheneminen on hidastunut viimeisinä vuosina ja myös näille alueille on tullut maahanmuuttoa. Maahanmuutto selittyy pitkälti työperäisellä maahanmuutolla ja se on keskittynyt mm. kuntiin, joissa on kasvihuoneviljelyä ja puutarhataloutta. Maatalouteen tulleet maahanmuuttajat ovat pääasiassa venäläisiä ja virolaisia.

TAULUKKO 1 Tilastokeskuksen väestöennuste vuoteen 2040 maaseudun kolmijaon kuntatyypeittäin

Kuntatyyppi	Väkiluku ja väestöosuus 2001	Väkiluku- ja väestöosuusennuste vuodelle 2040	Ennustettu väkiluvun muutos 2011-2040
Kaupungit	3 484 309 (64,5 %)	4 002 629 (66,9 %)	518 320 (14,9 %)
Kaupunkien läheinen maaseutu	744 397 (13,8 %)	889 047 (14,9 %)	144 650 (19,4 %)
Ydinmaaseutu	694 433 (12,9 %)	694 705 (11,6 %)	272 (0,0 %)
Harvaan asuttu maaseutu	478 128 (8,9 %)	398 517 (6,7 %)	-79 611 (-16,7 %)
KOKO MAA	5 401 267 (100 %)	5 984 898 (100 %)	583 631 (10,8 %)

Lähde: Ponnikas ym. 2014, 24.

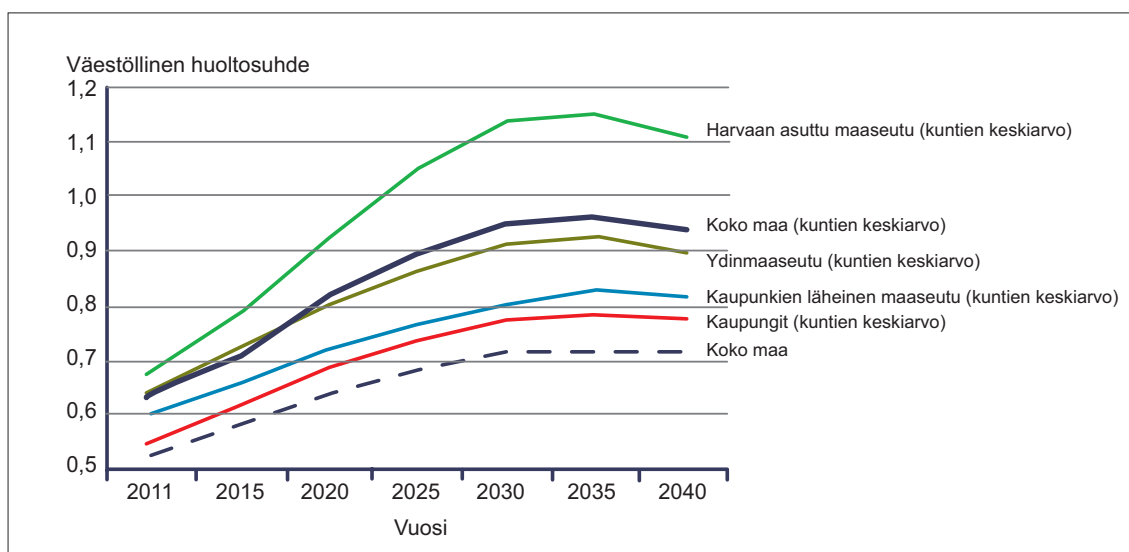
Maaseudun eri alueiden ikärakenne poikkeaa selkeästi toisistaan. Harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla vanhusväestön osuus on suurempi kuin kaupunkien läheisellä maaseudulla, jossa lasten osuus (20,8 %) on selkeästi suurempi kuin

vanhusten osuus (15,8 %). Tämän kehityksen ennustetaan myös jatkuvan. Mitä enemmän alueella on lapsia tai vanhuksia työkäisiin suhteutettuna, sitä korkeampi on alueen huoltosuhte (taulukko 2). Huoltosuhte 0,5 tarkoittaa, että kahda työkäistä kohden on yksi "huollettava". Kaupungeissa huoltosuhte on lähellä maan keskiarvoa. Huoltosuhte nousee harvaan asutummille alueille siirryttäessä. Huoltosuhteen ennustetaan edelleen nousevan koko maassa. Tilanne pysyy vaikeimpana harvaan asutuilla maaseutualueilla, missä kehitys vinoutuu työkäisen väestön ja lasten vähäisyydestä johtuen. Maahanmuutto voi muodostua harvaan asuttujen alueiden pelastukseksi. Myönteinen asenne maahanmuuttajia kohtaan on lisääntynyt maaseudulla. Yli puolet asukkaista pitää maahanmuuttajia tervetulleina. Myönteinen asenne korostui naisten ja korkeasti koulutettujen keskuudessa. Alueellisesti maahanmuuttajat olivat tervetulleimpia ydinmaaseudulle ja saaristoon (Ponnikas ym. 2014). Oheisesta vuoteen 2040 ulottuvasta väestöennusteesta voidaan todeta, että harvaan asutun maaseudun väestön arvioidaan edelleen vähenevän ja huoltosuhteen heikkenevän (kuvio 1). Tämä muodostaa erityisen haasteen näiden alueiden asuin- ja elinkeinopolitiikalle.

TAULUKKO 2 Väestön ikärakenne ja väestöllinen huoltosuhte vuonna 2011 maaseudun kolmijaon kuntatyypeittäin

Kuntatyyppi	0-14 vuotiaiden osuus koko väestöstä, %	15-64 vuotiaiden osuus koko väestöstä, %	Yli 64-vuotiaiden osuus koko väestöstä, %	Väestöllinen huoltosuhte
Kaupungit	15,8	67,3	16,9	0,49
Kaupunkien läheinen maaseutu	20,8	63,4	15,8	0,58
Ydinmaaseutu	17,2	61,4	21,5	0,63
Harvaanasuttu maaseutu	13,7	60,3	25,9	0,66
KOKO MAA	16,5	65,4	25,9	0,66

Lähde: Ponnikas ym. 2014, 27.



KUVIO 1 Huoltosuhteen ennustettu kehitys aluetyypeittäin (Ponnikas ym. 2014, 28)

### 2.1.2 Maallemuuttajien profiili - kuka haluaisi muuttaa ja ketkä muuttavat maalle?

Monet – myös nuoret – unelmoivat maalla asumisesta ja sinne muuttamisesta. Kuhmonen ym. (2014) kuvaa maaseudun asumis- ja elämäntapareseptien reunaehtoja seuraavasti: ”tärkeimpiä reunaehtoja ja laatumääreitä ovat yhteisöllisyys, yksityisyys, merkityksellisyys, luonto, kestävyys ja vaikutusmahdollisuus”. Nuoret unelmoivat erityisesti asumisesta kaupunkien läheisellä maaseudulla (Kuhmonen ym. 2014).

**Kaupunkien läheinen maaseutu** kasvaa ja voi hyvin. Näiden alueiden kasvu on ollut jopa vahvempaa kuin kaupungeissa. Liki 55 % 18-30-vuotiaista nuorisista pitää kaupunkien läheistä aluetta unelma-asuinalueenaan. Erityisesti lapsiperheet ovat kiinnostuneita muuttamaan ja ovat muuttaneet näille alueille. Suuressa kuvassa näiltä alueilta haetaan välttää asumista omakotitalossa. Erityistä lisäarvoa on, jos koti on mahdollista rakentaa järven rannalle isolle tontille. Kaupunkien läheiselle maaseudulle muuttavat haluavat omaa tilaa ja sitä, että naapurit eivät ole liian lähellä. Näille alueille hakeudutaan asumaan myös harrastusten vuoksi. Kaupunkien kulttuuritarjonta ja monimuotoiset harrastusmahdollisuudet ovat kohtuullisen lähellä, mutta alue mahdollistaa myös omien harrastusmuotojen kehittämisen ja luontoyhteyden. Siellä voidaan puuhastella omalla kasvimaalla ja omassa autotallissa. Ympäristö tarjoaa asujalleen vapauden olla ja tehdä haluamia asioita. Kaupunkien läheisen maaseudun ylivoimainen etu ja kilpailutekijä ovat monimuotoiset ansaintamahdollisuudet. Sijainti mahdollistaa pendelöinnin keskuksiin ja näille alueille tai niiden läheisyyteen on syntynyt myös runsaasti uutta palveluliiketoimintaa. (Kuhmonen ym. 2014.)

**Maaseudun taajamat ja kirkonkylät** ovat olleet tilastojen valossa väestömäärältään maltillisesti taantuvia alueita. Näillä alueilla myös palvelut niin julkiset kuin yksityisetkin ovat supistuneet viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Julkishallinnon puolelta maaseudun taajamista ovat kadonneet tai oleellisesti vähentyneet mm. postin, työvoimaatoimistojen, poliisin ja verohallinnon toimipisteet. Yksityisellä puolella palvelut ovat vähentyneet erityisesti erikoisliikkeiden kuten vaate-, urheilu- ja kellokauppojen osalta. Välttämättömät peruspalvelut ovat kuitenkin säilyneet ja maalaiset ovat sopeutuneet muuttuneeseen tilanteeseen – puuttuvat palvelut on haettu maakuntakeskuksista.

Monilla paikkakunnilla taajamien väestön väheneminen johtuu ensisijaisesti luonnollisesta poistumasta – kuolleisuus on syntyvyyttä suurempaa. Toisaalta paluumuuttajat ovat löytäneet maaseutukirkonkylät ja nämä alueet tarjoavat unelmatulevaisuuden 10 % nuorista (Kuhmonen ym. 2014). Maaseudun taajamissa ihmisiä viehättää läheisyyden ekonomia. Peruspalvelut ovat edelleen olemassa ja ne ovat helposti saavutettavissa. Kauppaliikkeissä ei tarvitse jonottaa ja ilmaiset parkkipaikat löytyvät vaivatta läheltä. Arjen eläminen on rauhallista, helppoa ja sujuvaa. Elinkustannukset ovat edulliset ja paikallinen päätöksenteko on joustavaa (Mäntylä & Lindqvist 2004). Maaseudun taajamissa ja kylissä asuvat kokevat myös yhteisöllisyyden vahvuudeksi. Naapureiden toivotaan asuvan riittävän lähellä. Naapuriapua saadaan ja annetaan. Yhteisöllisyys toteutuu pienissä työpaikoissa ja osallistumisena moninaiseen yhdistys- ja harrastustoimintaan. Asuminen järjestyy usein pari- tai rivitalosta, jossa on oma pieni piha. Kokonaisuutena elämä on kompaktia, tuttua ja turvallista.

**Syvä maaseutu** on niin ikään unelmien asuinpaikka noin 10 % nuorista (Kuhmonen ym. 2014). Tälle alueelle halajavat arvostavat ulkoilma-aktiviteetteja. Maaseudulle halutaan metsästyksen, kalastuksen ja muiden luonto- ja eräharrastusten pariin. Tähän ryhmään kuuluvat unelmoivat asumisesta maalaistalossa, kesämökillä tai puutalossa. Asumista voi kuvailla sanonnalla ”oma tupa – oma lupa”. Asumiseen halutaan ja haetaan tilaa ja vapautta toteuttaa itseään. Erityispiirteinä syvälle maaseudulle sijoittuvissa unelmissa on asuminen saareissa tai kesämökissä (Kuhmonen ym. 2014). Tämä kuvastaa kaksi- tai useampi-paikkaisuuden asumista nousevana trendinä. Syvä maaseutu on saanut uusia asukkaita vapaa-ajanasunnolle muuttaneista ja tämän kehityksen voidaan arvioida lisääntyvän jatkossa. Erityisesti suurten ikäluokkien piirissä on havaittavissa kesämökin kunnostamista ympärivuotisesti asuttavaksi ykkösasunnoksi. Tällaisiin valintoihin liittyy usein omakotitalon myyminen kaupungista ja pienemmän kaupunkiasunnon hankkiminen kakkosasunnoksi. Tällaiset valinnat mahdollistavat yhä pidempien aikojen viettämisen luontoharrastusten parissa. Luonto ja ulkoilma harrasteet ovat tärkeä syy, joka vetää asukkaita maaseudulle. (Kytö, Tuorila & Leskinen 2006.)

Kytö ym. (2006) ovat tutkineet maalle muuttaneiden profiilia. Kyseisessä tutkimuksessa muodostettiin faktorianalyysiä käyttäen kahdeksan maaseudulla asumista ja elämistä kuvaavaa elämäntapatyyppiä: **lähiruuan arvostajat, eläin-tenhoitoa harrastavat, terveystoimintaa harrastavat, asuinalue toimintaan osal-**



**listuvat, perhekeskeiset, palveluja kaipaavat, shoppailua harrastavat ja kesä maalla talvi kaupungissa** maallemuuttajat. Viisi ensin mainittua ryhmää olivat tyytyväisiä maaseutuelämään. Kaikissa näissä ryhmissä jatkomuuttoaikeita oli alle 10 % vastaajista. Lukuun ottamatta perhekeskeisiä nämä ryhmä sijoittuivat usein harvaanasutulle maaseudulle. Eläintenhoitoa harrastavat suosivat harvaan asutun maaseudun lisäksi kaupunkien läheistä maaseutua. Lähiruoan arvostajat olivat keski-ikää lähestyviä, hyvin koulutettuja ja paljon tietoyhteiskunnan palveluja käyttäviä henkilöitä. Eläinten hoitoa harrastavat olivat usein pienituloisia nuoria. Heidän keskuudessaan harrastus oli usein muuttunut työksi esimerkiksi hevosyrittäjyyden muodossa, mikä oli mahdollistanut tulotason nousun. Näiden vastaajien maallemuuttoa oli usein rajoittanut sopivien kiinteistöjen vaikea saatavuus. Terveysliikuntaa harrastavat olivat eläkeikää lähestyviä, työttömiä tai nuoria. Tähän ryhmään kuuluvat arvostivat hyviä palveluja. Asuinaluetoimintaan osallistuvat olivat hyvin koulutettuja, hyvätuloisia, paljon tietoyhteiskunnan palveluja käyttäviä ja eläkeikää lähestyviä. Perhekeskeiset olivat usein kotiäitejä ja -isiä tai työttömiä. He arvostivat omaa rauhaa, sosiaalisia suhteita, lähiruokaa ja vapautta. (Kytö ym. 2006.)

Eniten jatkomuuttoaikeita (14-21 %) oli kesä maalla talvi kaupungissa, shoppailua harrastavien ja palveluja kaipaavien maallemuuttajien keskuudessa. Tämä kuvaa jonkinasteista tyytymättömyyttä maaseudulla asumiseen. Nämä ryhmät asuivat useammin maaseudun taajamissa kuin harvaan asutulla maaseudulla tai ydinmaaseudulla. Näillä henkilöillä oli myös vähemmän aiempaa kokemusta maaseudulla asumisesta. (Kytö ym. 2006.)

### **2.1.3 Maaseudun vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhkat asuinympäristönä**

Seuraavaan taulukkoon (taulukko 3) on kerätty perinteiseen SWOT-analyysin muotoon tutkimuskirjallisuudessa ja tilastoissa esille nousevia maaseudun vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia asumisympäristönä.

TAULUKKO 3 SWOT-analyysi maaseudusta asuinympäristönä

<p><b>Vahvuudet</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Luonto ja siihen liittyvät harrastukset</li> <li>- Oma rauha</li> <li>- Turvallisuus</li> <li>- Sosiaaliset verkostot</li> <li>- Taajamien peruspalvelut lähellä</li> <li>- Tietoverkkojen kehittymien</li> <li>- Kohtuullinen infra</li> </ul>	<p><b>Mahdollisuudet</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Ekologinen elämäntapa</li> <li>- Harrastusmahdollisuudet</li> <li>- Taajamien palveluiden säilyminen</li> <li>- Kiireetön elämäntapa</li> <li>- Paluumuutto (mökille)</li> <li>- Paikkojen omaleimaisuus ja tunteet</li> <li>- Maalaismaisema</li> <li>- Monipaikkaisuus ja etätö</li> </ul>
<p><b>Heikkoudet</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Liikkumiskustannukset</li> <li>- Pitkät työmatkat</li> <li>- Työmahdollisuuksien vähäisyys</li> <li>- Huonot joukkoliikenneyhteydet</li> <li>- Palvelujen vähäisyys</li> <li>- Ennakkoluulot muuttajia kohtaan</li> <li>- Ikärakenne</li> <li>- Sosiaalinen kontrolli</li> </ul>	<p><b>Uhat</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Palvelujen ja työpaikkojen vähentyminen</li> <li>- Kaupunkimainen kaavoitus ja maaseudun lähiöistyminen</li> <li>- Liikenneyhteyksien ja tiestön heikkeneminen</li> <li>- Polttoaineen hinnan nousu</li> <li>- Maiseman pusikoituminen</li> </ul>

**Vahvuudet.** Ponnikas ym. (2014) nostavat Maaseutubarometrissä esille käsitteen hyvä elämä. Hyvä elämän peruselementtinä maaseudulla on luonto. Luonnon rauha, aitous ja kiireettömyys ovat maaseutuun liittyviä asioita, jotka koetaan yleisesti voimaannuttavina. Luontoyhteyden koetaan edistävän psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja luontoon liittyy monille tärkeitä harrastuksia. Maaseudun vahvuutena voidaan pitää myös edullisia asumiskustannuksia ja mahdollisuutta rakentaa oma elinympäristö oman osaamisen, taitojen ja toiveiden mukaiseksi. Maaseudun vahvuudeksi koetaan myös asumisen väljyys, oman tilan ja turvallisuuden tunne.

**Heikkoudet.** Maaseudun heikkouksiksi asuinympäristönä koetaan pitkät välimatkat, heikot joukkoliikennepalvelut ja vähäiset työmahdollisuudet. Nämä tekijät vaikeuttavat maaseudulle kaipaavien ansaintamahdollisuuksia. Monet kokevat ongelmaksi myös maaseudun vähäiset palvelut ja harrastusmahdollisuudet kaupunkeihin verrattuna. Maaseudulla asuminen ja eläminen vaativat omatoimisuutta ja -voimaisuutta. Monet palvelut on kyettävä tuottamaan itse. Osa maalle muuttota harkitsevista vieroksuu myös maaseutuun liittyvää sosiaalista kontrollia tai liiallista yhteisöllisyyttä. Maalaisia on pidetty ennakkoluuloisina uusia asukkaita kohtaan. (Ponnikas ym. 2014.)

**Uhat.** Pahimmat maaseudun uhkatekijät liittyvät väestön ikääntymiseen ja vähenemiseen. Tällainen kehitys johtaa huoltosuhteen heikkenemiseen ja työvoiman puutteeseen. Uhkana on, että harvaan asuttu maaseutu autioituu ja pusi-koituu. Väestön vähetessä maaseudun asuinrakenne uhkaa tiivistyä eli maaseutu uhkakuvana on ”lähiöistyminen”. Myös tiestön heikko kunto, erityisesti harvaan asutulla maaseudulla, ja polttoaineiden kalleus rajoittavat maalla asumista. (Ponnikas ym. 2014.)

**Mahdollisuudet.** Ponnikkaan ym. (2014) mukaan yli kolmannes suomalaisista haluaisi asua maaseudulla, mutta vain viidennes kansalaisista asuu maaseudulla. Ekologisen elämäntavan vahvistuminen, luomu- ja lähiruoan arvostuksen nousu sekä kiireettömän ja stressittömän elämänrytmin tavoittelu vahvistavat maaseudun mahdollisuuksia asuinympäristönä. Monipaikkaisuus esimerkiksi kesämökillä asuminen ja etätyömahdollisuuksien kehittymien luovat uusia mahdollisuuksia maaseudulla asumiseen. Suomalaisten juuret ovat maalla ja kansalaisten maaseutuidentiteetti on vahva. Siirtyminen öljytaloudesta biotalouteen mahdollistaa asumisen ja tuotannon hajauttamisen, jolloin ihmiset voivat valita mieleisimmän asuinpaikan. Maaseutu asumisympäristönä on yksi suurin maaseudun mahdollisuuksista, joka odottaa toteutumistaan. (Ponnikas ym. 2014.)

## 2.2 Maaseutu liiketoimintaympäristönä

### 2.2.1 Maaseudun elinkeinot ja yrittäjäyys tilastojen valossa

Vuonna 2010 Suomessa oli noin 350 000 liikeyrityksen toimipaikkaa. Näistä 42 % sijaitsi maaseudun kolmijaon mukaisissa maaseutukunnissa. Työpaikkojen määrä noudattelee karkeasti samaa linjaa: vuonna 2009 noin 9 % työpaikoista sijoittui kaupunkien läheiselle maaseudulle, 11 % ydinmaaseudulle ja 7 % harvaan asutulle maaseudulle. Maaseutualueiden yritykset ovat hieman pienempiä kuin koko maassa keskimäärin. Tähän vaikuttaa myös se, että päätoimiset maatilat ovat mukana tässä tilastossa. Alkutuotanto on suhteellisesti vahvinta harvaan asutulla maaseudulla (taulukko 4). Maaseutualueita tarkasteltaessa jalostus on keskittynyt ydin maaseudulle ja kaupunkien läheiselle maaseudulle. Yksityiset palvelut työllistävät maalla huomattavasti vähemmän kuin kaupungeissa. Julkiset palvelut työllistävät vajaan kolmanneksen väestöstä. Niiden osuus on toistaiseksi suhteellisesti korkein harvaan asutuilla maaseutualueilla. Työpaikkaomavaraisuus on korkeinta kaupungeissa, noin 110 %. Ydinmaaseudulla ja harvaanasutulla maaseudulla työpaikkaomavaraisuus on keskimäärin 90 % ja alhaisinta se on kaupunkien läheisellä maaseudulla, noin 70 %. Monet maaseutualueet hyötyvät tästä pendelöinti-ilmiöstä. Toïssä käydään keskuksissa, mutta verot maksetaan maaseudulle.

TAULUKKO 4 Liiketoimintayritysten toimipaikkojen määrä toimialoittain ja maaseudun kolmijaon kuntatyypeittäin vuonna 2010

Kuntatyyppi	Toimipaikat yhteensä kpl	Toimipaikkojen jakautuminen toimialueittain %			
		Alkutuotanto	Jalostus	Yksityiset Palvelut	Julkiset palvelut
Kaupungit	204 277	5,8	18,1	59,5	16,6
Kaupunkien läheinen maaseutu	46 685	19,0	26,6	43,6	10,8
Ydinmaaseutu	61 563	37,9	21,2	32,7	8,2
Harvaan asuttu maaseutu	37 731	35,1	19,6	36,8	8,6
KOKO MAA	350 256	16,4	19,9	50,2	13,5

Lähde: Ponnikas ym. 2014, 93.

Maaseutu on merkittävää yritystoiminnan aluetta (taulukko 5). Alueellisesti tarkasteltuna yritysten toimipaikkoja on asukasmäärään suhteutettuna eniten Ahvenanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla. Toimipaikkoja on keskimääräistä enemmän myös Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa. Tätä ilmiötä selittää pohjalaisiin liitetty kannustava yrittämisen kulttuuri. Monet osaamis- ja yrityskehittymät sijoittuvat maaseudulle (esimerkiksi Karstula ja Keitele). Toimialoittain tarkasteltuna laajoille maaseutualueille sijoittuvat luonnonvarojen aineelliseen ja aineettomaan hyödyntämiseen liittyvät elinkeinot kuten ruoantuotanto, matkailu, metsävarojen ja puun jatkojalostus sekä kaivostoiminta. Kaupunkien ja keskusten voimaannuttava vaikutus ei yllä kaikkialle, vaan elinvoimaiset maaseutualueet ovat tärkeä osa suomalaista menestystarinaa. (Ponnikas ym. 2014.)

TAULUKKO 5 Liikeryitysten toimipaikkojen lukumäärä ja kokoluokittainen sijoittuminen maaseudun kolmijaon kuntatyypeittäin 2010

Toimipaikkojen henkilöstö	Koko maa	Kaupungit	Kaupunkien läheinen maaseutu	Ydinmaa-seutu	Harvaan asuttu maa-seutu
Alle 10 henkilön toimipaikat, kpl ja % kaikista toimipaikoista)	325 150 92,8	185 771 90,9	44 204 94,7	58 997 95,8	36 178 95,9
Alle 10 henkilöä suuremmat työpaikat	25 106	18 506	2 481	2 566	1 553
Toimipaikat yhteensä	350 256	204 227	46 685	61 563	37 731
Toimipaikkojen lukumäärä/asukas	65	59	63	88	78

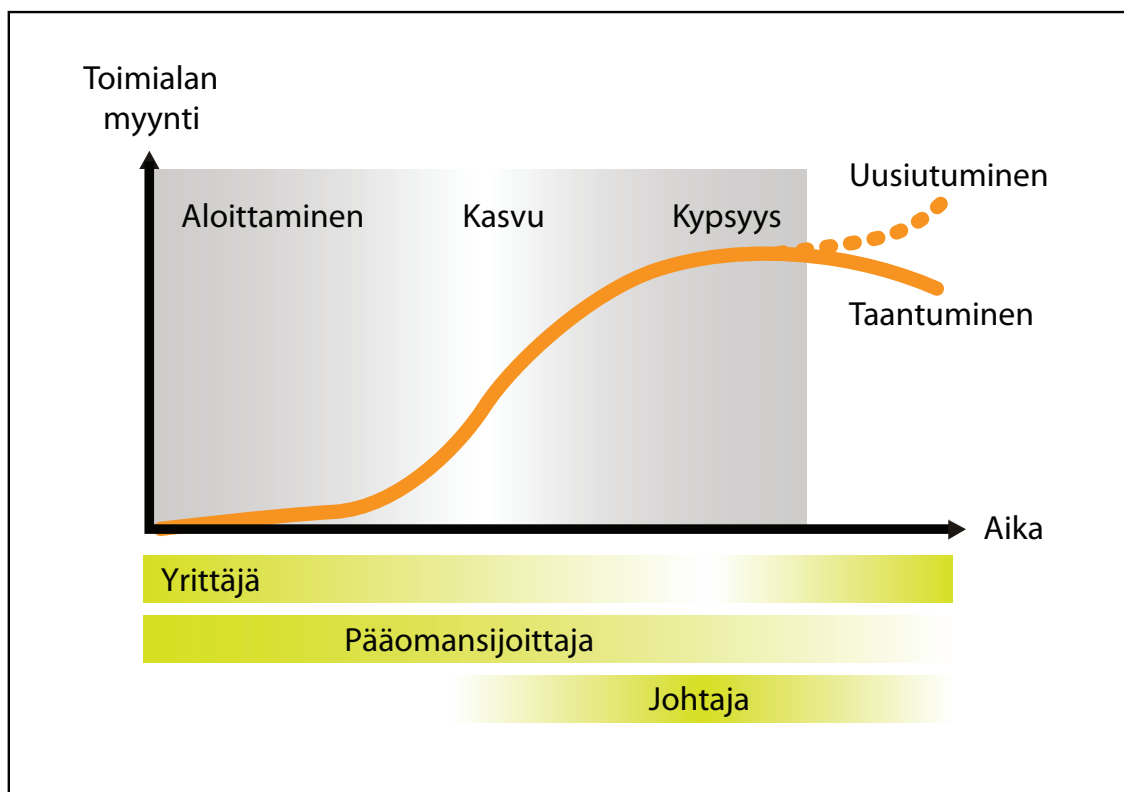
Lähde: Ponnikas ym. 2014, 89.

Maaseudun kehittämistä tuetaan EU-varoin. Esimerkiksi 2007–2013 toteutetun Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman puitteissa on myönnetty yritystukia yhteensä 109 miljoonaa euroa. Näillä varoilla on rahoitettu pääasiallisesti pienten yritysten investointeja ja kehittämistä. Ohjelman puitteissa on syntynyt 2012 mennessä 2 300 uutta koko-aikaista työpaikkaa. Ohjelman puitteissa odotetaan syntyvän yhteensä yli 6 000 työpaikkaa. Seurannan perusteella voidaan havaita, että tämän tukimuodon kysyntä on ollut maatilakäytäntöjen tukien hakemista suurempaa. (Kytölä ym. 2013.) Maaseudun pienyritysvaltaistuminen kuvastaa maatalouden murrosta. Päätoimisten aktiivitulojen määrä vähenee ja uutta toimeentuloa haetaan yritystoiminnasta. Maaseudun yritystoiminta voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: maa- ja metsätaloutta harjoittavat perustuotantotilat, monialaiset tilat ja ilman maatilakäytäntöä toimivat pienyritykset. Merkittävimpiä toimialoja maaseudulla ovat koneurakointi, elintarvikkeiden jatkojalostus, maaseutumatkailu, energiantuotanto ja bioenergia, sekä hevostalous. (Niemi & Ahlstedt 2014; Ponnikas ym. 2011.)

## 2.2.2 Maaseudun yrittäjyys aikaan ja paikkaan sidottuna ilmiönä

Yrittäjyys on aina sidoksissa aikaan (Kuhmonen & Niittykangas 2008; Pihkala & Vesalainen 1999). Kaikilla tuotteilla ja palveluilla on oma elinkaarensa (kuvio 2). Elinkaaren perusvaiheet ovat syntyminen, kasvu, kypsyys, mahdollinen uusiutuminen ja taantuminen (kuolema). Yrittäjä joutuu aina sopeuttamaan tekemisensä olemassa oleviin olosuhteisiin. Jotta uutta liiketoimintaa syntyisi ja se olisi

kannattavaa, niin ihmisten tekemisen sisällön ja ajoituksen tulee olla tasapainossa (Kuhmonen & Niittykangas 2008).



KUVIO 2 Yrittäjien, pääomansijoittajien ja johtajien roolien merkitys toimialan (tai yrityksen) elinkaaren eri vaiheissa (Kuhmonen & Niittykangas 2008, 84)

Silanderin, Tervon ja Niittykankaan (1997) mukaan yritykset pyrkivät valitsemaan toimintaympäristön, jonka resurssit vastaavat mahdollisimman hyvin niiden strategiaa. Nykyisin sijaintitutkimuksessa suositaan *empiiristä* sijaintiteoriaa, jossa yrityksen sijaintia katsotaan kokonaisvaltaisesti hyvänä ja huonona puolena. Tutkijat määrittelevät yrityksen sijaintikriteereiksi markkinatekijät, kustannustekijät, työvoimatekijät, liikennesijainnin, tietoympäristön, elinympäristön, potentiaalisen rahoituksen ja muun tuen. (Silander ym. 1997, 49-54.)

Maaseudun yrittäjät ovat painuneet aikaan ja paikkaan liittyvien haasteiden kanssa erityisesti EU-jäsenyyden jälkeisenä aikana. Tähän tilanteeseen antaa oman lisämausteensa maaseutuyrittäjien vahva paikkasidonnaisuus ja kulttuurinen perintö. Vaikka harjoitettu liiketoiminta olisi muuttunut kannattamattomaksi, niin toiminnan lopettaminen ja yrityksen myyminen ei ole ollut aina mahdollista. Maaseudun yrittäjyydessä korostuu Koirasen (2007) kuvaama perheen, omistamisen ja yrittämisen kolmiyhteys sekä huoneen haltijan velvoite. Tila on jätettävä seuraavalle sukupolvelle paremmassa kunnossa, kuin se on ollut oman yrittäjätaipaleen alussa. Tällaiset arvot ja perinteet voivat velvoittaa ja luoda tilanteita jopa pakkoyrittäjyydelle.

Maaseudulla kuten kaikissa muissakin toimintaympäristöissä on pysyviä piirteitä, jatkuvia muutostrendejä ja epäjatkuvia murroskohtia. Maaseudun tietyt pysyvät piirteet tulevat säilymään tai niiden oleellinen muuttaminen on varsin haasteellista. Maantieteelliset välimatkat ovat pitkiä ja asutus on harvaa. Maaseudun paikallismarkkinat ovat pienet ja sesonkiloontoiset. Maaseudulla ei ole omasta takaa riittävää kriittistä massaa. Tästä johtuen maaseudun yrittäjät joutuvat kilpailemaan avoimessa globaalissa kilpailussa. Jatkuvia muutostrendejä voidaan havaita ja ennakoita. Niitä voidaan hyödyntää ja niihin voidaan sopeutua. (Kuhmonen & Niittykangas 2008.) Globaali toimintaympäristö muuttuu kiihtyvällä vauhdilla ja toimijat myös syrjäisillä seuduilla joutuvat sopeutumaan yhä enemmän. Kehityksen ja muutoksen vauhti on paisunut mittoihin, joihin maaseutualueilla ei ole perinteisesti totuttu. Muutosten nopeus lisää myös epäjatkuvia murroskohtia. Esimerkiksi Ukrainan kriisi kehittyi nopeasti ja sen vaikutukset näkyvät voimakkaasti myös maaseutumatkailuyrityksissä.

### 2.2.3 Maaseudun vahvuudet, heikkoudet mahdollisuudet ja uhat liiketoimintaympäristönä

Seuraavaan taulukkoon 6 on kerätty perinteiseen SWOT-analyysin muotoon tutkimuskirjallisuudessa ja tilastoissa esille nousevia maaseudun vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia liiketoimintaympäristönä.

TAULUKKO 6 SWOT-analyysi maaseudusta liiketoimintaympäristönä

<p><b>Vahvuudet</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Luonto ja aitous</li> <li>- Hyvä elämä</li> <li>- Alku- ja elintarviketuotantoon liittyvä osaaminen</li> <li>- Luonnonvarat ja raaka-aineet</li> <li>- Hyvä perusinfra</li> <li>- Yhteiskunnan turvallisuus ja toimivuus</li> <li>- Kasvavat markkinat lähellä</li> </ul>	<p><b>Mahdollisuudet</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Puhtaat elintarvikkeet ja luomu</li> <li>- Hajautettu asuminen ja tuotanto</li> <li>- Uusiutuva energia</li> <li>- Biotalousuuden uudet tuotteet</li> <li>- Matkailu- ja elämyspalveluiden kysynnän kasvu</li> <li>- Hyvinvointi- ja virkistyspalveluiden kasvu</li> <li>- Pendelöinnin lisääntyminen ja etätyön yleistyminen</li> </ul>
<p><b>Heikkoudet</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Ajattelun konservatiivisuus</li> <li>- Pitkät etäisyydet</li> <li>- Harva asutus</li> <li>- Pienet paikallismarkkinat</li> <li>- Vähäiset työmahdollisuudet</li> <li>- Pääomien puute</li> </ul>	<p><b>Uhat</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Väestön ja työvoiman väheneminen</li> <li>- Markkinoiden taantuminen</li> <li>- Kehittäminen kohdentuu kaupunkeihin</li> <li>- Infran rapistuminen</li> <li>- Julkisten ja yksityisten palveluiden häviäminen</li> </ul>

**Vahvuudet.** Mitä rajallisia tai harvinaisia resursseja maaseutualueiden yrittäjillä on käytettävissään? Kaikkia liiketoimintamahdollisuuksia ei ole havaittu tai niitä ei ole ainakaan kyetty hyödyntämään. Suomessa on erityistä osaamista alkutuotannossa ja elintarviketeollisuudessa. Raaka-aineemme ovat puhtaita ja niiden alkuperä on tunnistettavissa. Maassamme on runsaasti moninaisia luonnonvaroja mm: puuta, turvetta, hyödyntämättömiä mineraaleja ja valtaiset maan veden varannot. Suomessa on esimerkiksi luontomatkailun tarpeisiin ainutlaatuinen jokamiehen oikeus ja laadukas perusinfra myös syrjäisimmillä alueilla. Yhteiskuntamme on turvallinen ja se toimii ennustettavasti. Suomi on liiketoimintaympäristönä vakaa maa. Naapurissamme ovat (pitkällä aikavälillä) kasvavat Venäjän markkinat ja voimme hyödyntää myös EU:n sisämarkkinoita.

**Heikkoudet.** Mitkä ovat maaseudun heikkouksia, jotka rajoittavat uuden yrittäjyyden ja liiketoiminnan syntyä? Osa näistä heikkouksista liittyy edellä mainittuihin pysyviin piirteisiin (pitkät etäisyydet, harva asutus ja siitä aiheutuva kriittisen massan puute eli pienet paikallismarkkinat). Pienet markkinat eivät houkuttele sijoittajia ja eri pääoman muodot hakeutuvat kaupunkeihin. Muutostrendejä seuraamalla ja niihin reagoimalla voidaan torjua, ehkäistä tai poistaa tiettyjä heikkouksia. Suuressa kuvassa trendeihin sopeutuminen vaatii yrittäjyyskulttuurin rakentamista ja ylläpitämistä. Maaseudun yrittäjyyttä ja sen kehitystä on vaivannut vahva konservatiivisuus. Kuhmonen ja Niittykangas (2008) kuvaavat tätä tilannetta seuraavasti: *"Ajatuksen maaseudun muuttumattomuudesta täytyy olla ensimmäisiä poisopittavia asioita"*. Noin 100 vuotta sitten alkanut osuustoiminta on ollut yksi suurimmista maaseudun hyvinvointia ja tuottavuutta lisänneistä trendinomaisesti alkaneista asioista. Saavutetuista eduista tai asemasta ei yleensä haluta luopua. Voidaan oikeutetusti kysyä, että veikö osuustoiminta maalaisia kuin pässiä narussa? Väestön oma yrittäjyyden kulttuuri ja identiteetti eivät päässeet vahvistumaan kun osuustoiminta otti vastuun markkinoinnista ja myynnistä. Maalaisille jäi raaka-aineentuottajan rooli.

**Uhat.** Ponnikas ym. 2014 ennustavat uusimmassa maaseutukatsauksessa, että väestön väheneminen tulee edelleen jatkumaan - erityisesti harvaan asutulla maaseudulla. Tämä kehitys vähentää paikallismarkkinoiden kysyntää entisestään. Keskusvetoiset politiikkatoimet lisäävät kaupunkien voimaa ja ohjaavat elinkeinoelämää ja työvoimaa sijoittumaan keskuksiin ja niiden liepeille. Tällainen kehitystrendi rapauttaa maaseudun infraa. Syrjäisten teiden kunto rapistuu. Julkiset palvelut päätetään siirtää vähäväkisiltä alueilta keskuksiin tai verkkoon. Yksityisen puolen palvelujen tuottajat seuraavat tilannetta, sopeutuvat muutokseen ja sulkevat liikkeensä, kun kannattavuus häviää. Tilanne on kestämaton myös yhteiskunnallisesti. Jos maaseudun elinvoiman liekki puhalletaan sammuksiin, niin rakennettu infra jää hyödyntämättä ja maaseudulla sijaitsevien luonnonvarojen hyödyntäminen vaikeutuu. Samalla keskusten ympärille rakennetaan uutta infraa hinnalla, jota on etukäteen vaikea arvioida.

**Mahdollisuudet.** Tulevaisuutta tarkasteltaessa on hyvä tunnistaa uhat, mutta vielä tärkeämpää on havaita mahdollisuudet. Kuhmonen ja Niittykangas (2008) toteavat asian ytimekkäästi: *"Tarvitaan myönteinen ajatus maaseudun tulevaisuu-*



*desta. Ongelmat tulevat tilaamattakin.*” Pitkällä aikavälillä yksi suurimmista mahdollisuuksista on biotalouden kehittyminen ja nousu. Maaseudulla ovat kaikki biotalouden resurssit. Toteutuessaan biotalous mahdollistaa hajautetun asumisen ja tuotannon, jolloin ihmiset voivat oikeasti valita asuinpaikkansa. Esimerkiksi maaseutubarometri 2014 listaa suomalaisille tärkeimmiksi mielikuviksi maaseudusta luonnon, aitouden, hyvän elämän ja turvallisuuden. Kansalaiset odottavat maaseudun tarjoavan ensisijaisesti puhdasta ja vastuullisesti tuotettua ruokaa. Barometrin mukaan maaseudun liiketoimintamahdollisuuksien odotetaan kehittyvän erityisesti uusiutuvan energian tuotannossa, lähi- ja luomuruoan tuotannossa, matkailussa sekä elämys- ja virkistyspalveluissa, luontoon liittyvissä hyvinvointipalveluissa ja biomassojen jatkojalostuksessa. Tämä kehityskulku havainnollistaa siirtymää agraarimaaseudusta asuinmaaseutuun.

Tämän kehityksen äärellä tulee muistaa, että maatilat ja perustuotanto ovat edelleen maaseudun selkäranka ja suurin yksittäinen toimiala. Vanhaa ja olemassa olevaa ei tule ylenkatsoa, vaan uuden ja vanhan tasapaino tulee löytää muutostrendien kohdatessa. Onnistuneita kehityskonsepteja voi löytyä sekä lähtökohtaisesti myönteisistä tai kielteisistä muutoksista. Strategiat tulee muodostaa siten, että vahvuudet säilytetään, mahdollisuudet kääntyvät vahvuudeksi, uhkat torjutaan ja heikkoudet kyetään torjumaan. Yritystoiminta sisältää aina riskejä. Niitä pitää hallita voimavarojen puitteissa. (Kuhmonen & Niittykangas 2008)

## 2.2.4 Maaseudun liiketoiminnan tulevaisuuskuvia

Mihin suuntaan maaseudun yrittäjyys kehittyy? Se riippuu paljon markkinoiden globaalista ja lokaalista kehityksestä, uusista innovaatioista, käytettävistä politiikkakeinoista ja tietysti myös maaseudun toimijoista - heidän asenteistaan ja tahtotilastaan. Asenne tulee ratkaisemaan paljon, vaikka markkinavoimilla onkin tässä jaossa parhaat kortit. Kuhmonen ja Kuhmonen (2014) esittävät maaseudun alueidenkäytön tulevaisuuskuvia koskevassa tutkimuksessaan neljä mielenkiintoista tulemaa maaseudusta asuin- ja yrittäjyysympäristönä. Nämä ovat biotalouden onnena, siirtomaatalous, museo maaseutu ja saarekemaaseutu. Toteutuessaan jokainen näistä vaihtoehtoista muodostaisi maaseudusta hyvin erilaisen liiketoimintaympäristön.

*Biotalouden onnena* perustuisi luonnonvarojen globaaliin kysyntään ja kestävään lokaaliin hyödyntämiseen, jonka ansiosta yrittäjyys oleellisesti vahvistuisi ja maaseutualueet kukoistaisivat. Tämän mallin toteutuminen edellyttää luonnonvarojen hyödyntämistä kestäväen kehityksen periaatteella. Eri alueilla maaseutu mukaan lukien hyödynnettäisiin paikallisia aineellisia ja aineettomia vahvuuksia. Hyvinvointia rakennettaisiin ja jaettaisiin tasa-arvoisesti. Maaseutuun liittyisi paljon odotuksia ja kehittämistä sekä kasvumahdollisuuksia, koska lähes kaikki luonnonvarat sijaitsevat maaseudulla. Ihmiset voisivat valita

asuinpaikkansa mieltymystensä mukaan, mikä vähentäisi alueiden eriarvoisuutta.

*Siirtomaatalouden* mallissa ylikansalliset kasvottomat toimijat hyödyntäisivät riistään luonnonvaroja. Paikalliset toimijat saisivat vähäisiä hyötyjä työskennellessään satunnaisesti suurten toimijoiden palveluksessa. Luonnonvarojen hyödyntäminen perustuisi taloudelliseen optimointiin ja toiminta olisi tempoilevaa ja suhdanneherkkää, joskin kannattavaa. Toimipaikat voisivat olla globaalin kysynnän mukaan välillä toiminnassa tai suljettuna. Maaseudun väestöltä ja alihankkijoina toimivilta yrittäjiltä vaadittaisiin suurta sopeutumista ja joustoa. Yhteiskunnallisesti tilanne olisi epätasa-arvoinen. Kestävän kehityksen, demokratian ja ympäristöarvojen näkökulmasta tilanne olisi heikko. Asioita hoidettaisiin pääomasijoittajien intressien mukaisesti. Talvivaaran kaivoshanke Sotkamossa on saanut tämän mallin mukaisia piirteitä.

*Museomaaseuduksi* kuvattu tulevaisuus toisi tullessaan maaseutualueiden toimeliaisuuden vähenemistä. Maaseutualueita hallinnoitaisiin autoritaarisesti kaupungeista käsin. Tämän mallin toteutuminen vahvistaisi keskittymiskehitystä. Ihmiset muuttaisivat kaupunkeihin ja maaseutu autioituisi, lukuun ottamatta elämäntapa-asukkaita ja tukien varassa sinnittelijöitä. Byrokratia lisääntyisi ja asioita hoidettaisiin näkökulmasta, jossa maaseutu olisi luonnonvarojen ja resurssien suojelualue. Luonnonvarat jäisivät suurimmalta osin hyödyntämättä ylimitoitettun suojelun ja sääntelyn vuoksi. Maaseudun yrittäjäyys voisi pohjautua lähinnä palveluihin, esimerkiksi matkailuun. Maaseudun roolina olisi olla passiivinen virkistysalue urbaaneille vieraille.

*Saarekemaaseutu* toisi maaseudulle tullessaan globaalin vapaakaupan ja markkina-liberalismin. Maaseudulla hyödynnettäisiin ja kehitettäisiin vain arvokkaimpia ja helpoimmin rahaksi muutettavia kohteita. Alueet eriarvoistuisivat ja osa alueista todennäköisesti autioituisi. Toimeliaisuus, yrittäjäyys ja maaseudun kehittäminen keskittyisivät saarekkeisiin, joissa tuotettaisiin ja jalostettaisiin aineellisia ja aineettomia hyödykkeitä ja palveluja. Kaupungit ja kehittyneet saarekkeet säteilisivät hyvinvointia ja kehitystä lähiympäristöönsä, mutta suurin osa maaseudusta taantuisi. Taantuneet harvaanasutut seudut jäisivät heitteille tai ne olisivat vauraan eliitin ylläpitämiä virkistysalueita, joita hallittaisiin ja puolustettaisiin jopa voimakeinoin.

Mikään edellä esitetyistä tulevaisuuskuvista tuskin toteutuu juuri kuvatun laisena. Niiden avulla voidaan kuitenkin pohtia ja haarukoida esimerkiksi nuorten kuvaamia maaseudulle sijoittuvia yrittäjäyysunelmia tai arvioida toteutuneiden yrittäjätarinoiden jatkoa.

Mitä maaseutuyrittäjäydessä pitäisi tehdä toisin, että maaseudusta kehittyisi biotalouden onnena? Mikä on se puuttuva lenkki, jota ei ole havaittu tai osattu hyödyntää maaseutuyrittäjäydessä? Mitä keinoja yhteiskunnalla ja kehitysorganisaatioilla on maaseutuyrittäjäyden edistämiseen? Audretsch (2002) tarjoaa tähän kysymykseen kolme eri vaihtoehtoa: 1) liiketoimintamahdollisuuksien

olemassaoloon eli tarjontaan vaikuttaminen, 2) liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntämiseen eli kysyntään vaikuttaminen ja 3) yrittäjyyden houkuttavuuteen vaikuttaminen. Liiketoimintamahdollisuuksien olemassaoloon ja hyödyntämiseen voi vaikuttaa haistelemalla heikkoja signaaleja – tarttumalla muutostrendeihin ensimmäisten joukossa. Yrittäjyyden houkuttelevuuteen voi vaikuttaa politiikkakeinoilla, esimerkiksi yritystoiminnan tukemisella tai verohelpoituksilla.

### 3 YRITTÄJYYS TOIMINTANA JA ANSAINTATAPANA

Tässä luvussa käsitellään lyhyesti yrittäjyyden keskeisimpiä teorioita ja yrittäjyyden rakenne- ja prosessimalleja. Näiden prosessien ymmärtäminen helpottaa yrittäjyyden edellytysten pohtimista maaseutukontekstissa.

#### 3.1 Mitä yrittäjyys on?

Mark Casson (2010) valaisee taloustieteen varhaisempia vaiheita ja vaikutteita yrittäjyyteen. Monet taloustieteilijät ovat turvautuneet markkinoiden kuvauksessa marshallilaiseen kysynnän ja tarjonnan analyysiin. Marshall näki yrittäjät tuottajina. Tämä kadotti yrittäjät teoreettisen keskustelun marginaaliin. Walras puolestaan esitti, että markkinoita säätelee ”huutokaupan pitäjä”, joka ei tavoittele voittoa. Osin näistä syistä 1900-luvun alussa markkinoita pidettiin kilpailun sääteleminä ja henkilöistä riippumattomana instituutiona, mikä on antanut yrittäjille sivuosan talousteorian piirissä. Samaan aikaan yrittäjät ja kauppiat ovat todellisuudessa olleet merkittävässä yhteiskunnallisissa asemassa. (Casson 2010.)

Niittykangas (2007) pohtii yrittäjyyden olemusta ja toteaa, että yrittäjyys on prosessi. Hän toteaa myös, että yrittäjyys on edelleen utuinen käsite, koska yrittäjyyskäsitteen tulkinta on vaihdellut. Kauppätieteen piirissä yrittäjyys liittyy liiketoiminnan synnyn alkuvaiheisiin – perustamista edeltäviin ja sitä välittömästi seuraaviin tapahtumiin. Shane ja Venkataraman (2000) peräänkuuluttavat yrittäjyyden omaleimaisuutta, asioita jotka erottavat yrittäjyyden muista tieteenaloista. He korostavat liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamisen, arvioinnin ja hyödyntämisen prosesseja sekä yksilöitä, jotka toteuttavat näitä prosesseja. Niittykangas (2007) jakaa Cunninghamin ja Lischeron (1991) ajatuksia mukaellen yrittäjyyden kuuteen koulukuntaan:

1. Suuret persoonallisuudet -tulkinta näkee yrittäjän vaiston, ”kuudennen aistin” ja intuition varassa toimivaksi energiseksi ja sinnikkääksi toimijaksi. Nämä asiat korostuvat yrityksen perustamiseen liittyvissä vaiheissa.
2. Piirreteoreettisen tulkinnan mukaan yrittäjillä on muista poikkeavat arvot, asenteet ja piirteet, jotka ohjaavat yksilön käyttäytymistä ja ohjaavat kohti tarpeiden tyydyttämistä. Nämä asiat korostuvat yrityksen perustamiseen liittyvissä vaiheissa.
3. Klassisen (Schumpeteriläisen) tulkinnan mukaan yrittäjämäisen käyttäytymisen ydin on uuden luomisessa. Tekeminen, innovatiivisuus, luovuus

ja keksinnöllisyys ovat omistamista tärkeämpää. Nämä asiat korostuvat yrityksen perustamiseen ja kasvun alkuvaiheisiin liittyvissä asioissa.

4. Liikkeenjohdollisen tulkinnan mukaan yrittäjät ovat liiketoimien organisoijia. Yrittäjäksi voidaan kouluttautua ja siinä korostuvat organisointi, omistaminen, johtaminen, riskinkanto, suunnittelu, pääoman hankinta ja tavoitteellisuus. Nämä asiat korostuvat kasvun alkuvaiheisiin ja toiminnan vakiinnuttamiseen liittyvissä asioissa.
5. Ihmisten johtamista korostavan tulkinnan mukaan yrittäjät ovat johtajia, joilla on kyky sopeutua erilaisiin tilanteisiin. Yrittäjät kykenevät motivoimaan ja suuntaamaan alaistensa toimintaa. Nämä asiat korostuvat kasvun alkuvaiheisiin ja toiminnan vakiinnuttamiseen liittyvissä asioissa.
6. Yrittävyyden koulukunnan tulkinnan mukaan yrittäjyys hyödyntää suuria organisaatioita pyrittäessä tehokkuuteen. Sitoutuminen, sopeutuminen ja joustavuus ovat organisaation kehittymisen edellytyksiä. Nämä asiat korostuvat toiminnan vakiinnuttamiseen ja uudelleensuuntaamiseen liittyvissä asioissa.

Suurella kuvassa voidaan esittää, että yrittäjyudessa on kaksi perusteoriaa: Schumpeterin ja Kirznerin teoriat (taulukko 7). Schumpeterin mukaan taloudellinen ja teknologinen kehitys johtaa tilanteeseen, jossa vanha korvautuu uudella ja uusien keksintöjen ja innovaatioiden varaan voidaan rakentaa uutta liiketoimintaa (Schumpeter 1934, 66). Yrittäjyys on epätasapainottava voima. Uudet innovaatiot aiheuttavat luovan tuhon eli vanhat toiminnot korjautuvat uusilla. (Kuhmonen & Niittykangas 2008, 79.) Schumpeteriä voitaneen pitää nykyisen yrittäjyuden tutkimuksen uranuurtajana ja oppi-isänä. Tämä on perusteltavissa viittausten määrällä, jotka kohdistuvat hänen tutkimuksiinsa.

Kirzner lähestyy yrittäjyyttä hieman erilaisesta näkökulmasta. Hänen teoriansa perustuvat yrittäjän valppauteen (allertness) havaita markkinoilla hintaeroja ja odottamattomia tapahtumia. Sosiaaliset ja demografiset muutokset tuovat väistämättömästi uusia mahdollisuuksia yrittäjien ulottuville ja hyödynnettäväksi. Markkinat ovat siis aina enemmän tai vähemmän muutoksen tilassa. Menestyvillä yrittäjillä on Kirznerin mukaan kyky tarttua näihin tilaisuuksiin. Tätä voidaan nimittää myös kyvyksi havaita varhain heikkoja signaaleja. Näin yrittäjät pystyvät hyödyntämään markkinoiden hintaeroa, kun yrittäjä ostaa halvalla ja myy kalliilla. Prosessi voi perustua myös alueellisten hintaerojen hyödyntämiseen. (Kirzner, 2009.) Tällainen tilanne oli voimakkaasti esillä kymmenkunta vuotta sitten, kun yksityishenkilöt alkoivat tuoda käytettyjä autoja Suomeen. Kalliimman hintaluokan autot olivat Keski-Euroopassa huomattavasti halvempia kuin ne olivat Suomessa. Kirznerin teoriaa on arvosteltu ja jopa väitetty, että se jäljittelee Schumpeterin teoriaa. Näissä väitteissä valppautta verrataan varhaisen seuraajan taktiikkaan, joka pyrkii hyödyntämään uusia innovaatioita heti niiden esittelyn jälkeen.

TAULUKKO 7 Schumpeterin ja Kirznerin näkemykset mahdollisuuksista

Schumpeter	Kirzner
- Epätasapainottavia	- Tasapainottavia
- Vaativat uutta tietoa	- Eivät vaadi uutta tietoa
- Hyvin uudistavia tai "innovatiivisia"	- Vähemmän uudistavia tai "innovatiivisia"
- Harvinaisia	- Yleisiä
- Sisältävät luovuutta	- Rajoittuvat tunnistamiseen

Lähde: Shane 2003, 21.

Näiden teorioiden jälkeen on julkaistu runsaasti erilaisia yrittäjyyttä tai sen osaluueita kuvaavia malleja. Busenitzin ym. (2003) mukaan yrittäjyys on edelleen teorian rakentamisvaiheessa. Yrittäjyyttä voidaan siis pitää nuorena tutkimusalana taloustieteiden piirissä. Yrittäjyyden tärkeimpiä tutkimussuuntauksia 2000-luvulla ovat olleet liiketoimintamahdollisuudet, riskinottaminen ja uutuudet.

Yrittäjät voidaan jakaa karkeasti kahteen pääryhmään: ensikertalaisiin ja tapayrittäjiin. Tapayrittäjät ovat joko portfolio- tai sarjayrittäjiä (Westhead & Wright 1998). Persoonan osalta yrittäjyyden tutkimus on erityisen kiinnostunut yrittäjän ominaisuuksista ja kyvykkyydestä toimia yrittäjänä. Erityisiä ominaisuuksia ja kyvykkyyttä tarvitaan riippuvatta siitä toimiiko yrittäjä PK-yrityksen omistaja-johtajana vai työskenteleekö hän suuryrityksen palkkajohtajana. Toisen palveluksessa olevaa yrittäjämäistä henkilöä kutsutaan sisäiseksi yrittäjäksi, joka toimii yrittäjän tavoin, vaikka ei omista yritystä tai osaa siitä (Antoncic & Hisrich 2003).

Piirreteoreettisen tarkastelukulman mukaan ajattelun ytimessä ovat olleet aktiiviset ja osaavat henkilöt, yksilöt. Laukkanen (2005, 14-15) antaa yrittäjyydelle kuusi tulkintaa:

1. Yrittäjyys on yksilön tai yhteisön tiettyjä ominaisuuksia, piirteitä,, kokeumuksia, tietämystä, asenteita, uskomuksia, motiiveja tai aikeita.
2. Yrittäjyys on yksilön tai yhteisön "yrittäjämäistä" käyttäytymistä.
3. Yrittäjyys on liiketoimintaa.
4. Yrittäjyys on yritysten syntymistä, perustantaa ja näiden aikeita.
5. Yrittäjyys on pienten ja keskisuurten yritysten sekä itsensä työllistämisen yleisyyttä taloudessa.
6. Yrittäjyys on talouden yleistä innovaatiokykyä tai teknologian tasoa.

Yrittäjän persoonalle tarpeellisia ominaisuuksia ovat hyvän itseluottamus, saavutussuuntautuneisuus (tavoitteellisuus), käytännöllisyys, hyvä koulutus (liike-

toiminnan perustaitojen omaaminen), uskottavuus ja sinnikkyys. Yrittäjä joutuu usein tilanteisiin, joissa hän joutuu tekemään päätöksiä ristiriitaisten tietojen pohjalta. Näissäkin tilanteissa yrittäjän tulee olla sosiaalinen ja jaksaa markkinoida tuotteitaan ja itseään yrittäjänä. Yrittäjän tulee olla myös innovatiivinen ja kyetä ottamaan riskejä. Riskien ottamiseksi yrittäjällä tulee olla kohtuullisen hyvä stressinsietokyky – siis psykologista vahvuutta. Hyvä arvostelukyky ja terve harkinta ovat ominaisuuksia, jotka erottavat yrittäjäpersoonan massasta. Hiljainen tieto ja kokemus auttavat yrittäjää kehittämään arvostelukykyään. Näiden ominaisuuksien myötä yrittäjällä on mahdollisuus menestyä liike-elämässä ja hänen maineensa kasvaa. Asiakkaat, kumppanit ja muut sidosryhmät luottavat hyvämaineiseen toimijaan ja antavat omia resurssejaan yrittäjän käyttöön. (Casson 2010.) Lohdutusena pitkää vaatimusluettueloa lukevalle voi todeta, että kukaan ei synny yrittäjäksi ja yrittäjyyden taitoja voi oppia.

Westlund ja Bolton (2003) tarkastelevat sosiaalista pääomaa alueellisen yrittäjyyden kannalta. Heidän työnsä nostaa esille sosiaalisen pääoman kolme tärkeää osa-aluetta:

1. Sosiaalinen pääoma on yhteisölähtöinen resurssi, joka mahdollistaa tai estää innovatiivisuutta, riskinottoa ja vaikuttaa voimakkaasti yrittäjyyteen. Sosiaalisen pääoman vaikutus voi olla siis myönteinen tai kielteinen.
2. Sosiaalinen pääoma sisältää hyötyfunktion. Mikä sen vaikutus on yrittäjyydelle, riippuu mm. verkostoista, luottamuksesta, tehtävistä ja sitoumuksista, joita yhteisössä on.
3. Yrittäjämäinen myönteinen sosiaalinen pääoma luo innovatiivisuutta, uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja sen avulla voidaan ratkaista yhteisössä ilmeneviä ongelmia.

Westlund & Bolton (2003) vertaavat sosiaalista pääomaa muihin pääoman muotoihin ja pohtivat sen kasaantumista ja ylläpitoa. Taloudellista ja fyysistä pääomaa ei voi muodostua ilman henkistä ja sosiaalista pääomaa. Sosiaalinen pääoma syntyy ja vahvistuu silloin, kun sitä käytetään oikein. Sosiaalista pääomaa ei voi omistaa tai omistajan osoittaminen on erittäin vaikeaa. Se on luonteeltaan paikallista ja alueellista. Se ilmenee horisontaalisesti eri tasoilla: ihmisten välisessä, ryhmien välisessä, paikkojen välisessä ja alueiden välisessä vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutusta tapahtuu myös vertikaalisesti eri tasojen välillä. Yhteisöt hyötyvät sosiaalisesta pääomasta silloin, kun sitä osataan kanavoida ja ohjata lateraalisti. Tällaisissa tilanteissa yhdistyvät eri yksilöiden, alueiden ja viiteryhmien ajatukset ja näkemykset. Luottamus ja yhteistyö synnyttävät yhteistä hyvää. Usein yritykset suojelevat tarkasti omaa tietotaitoaan, kumppanuuksiaan ja omia innovaatioitaan. Niitä pidetään yrityssalaisuuksina. Yhteisöjen ja yleisen kehityksen kannalta avoimempi kulttuuri olisi useimmiten hyödyllisempää. (Westlund & Bolton 2003.)

### 3.2 Yrittäjyyden rakenne- ja prosessimallit

Liiketoimintaa ja yrittäjyyttä ovat konkretisoineet ja mallintaneet Gibb (1997), Timmons ja Spinelli (2007), Laukkanen (2006), Pihkala & Vesalainen (1999) ja Shane (2003). Yritysten elinkaarimalleja ovat esittäneet esimerkiksi Kuhmonen, Niittykangas ja Niemelä (2006). Mallit pyrkivät kuvaamaan yrittäjyyden kanalta merkittäviä rakenteita (esim. yrittäjä, yritys, liiketoimi ja toimintaympäristö) tai prosesseja (esim. liiketoimintamahdollisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen). Seuraavaksi on kuvattu eräitä mielenkiintoisia rakenne- ja prosessimalleja.

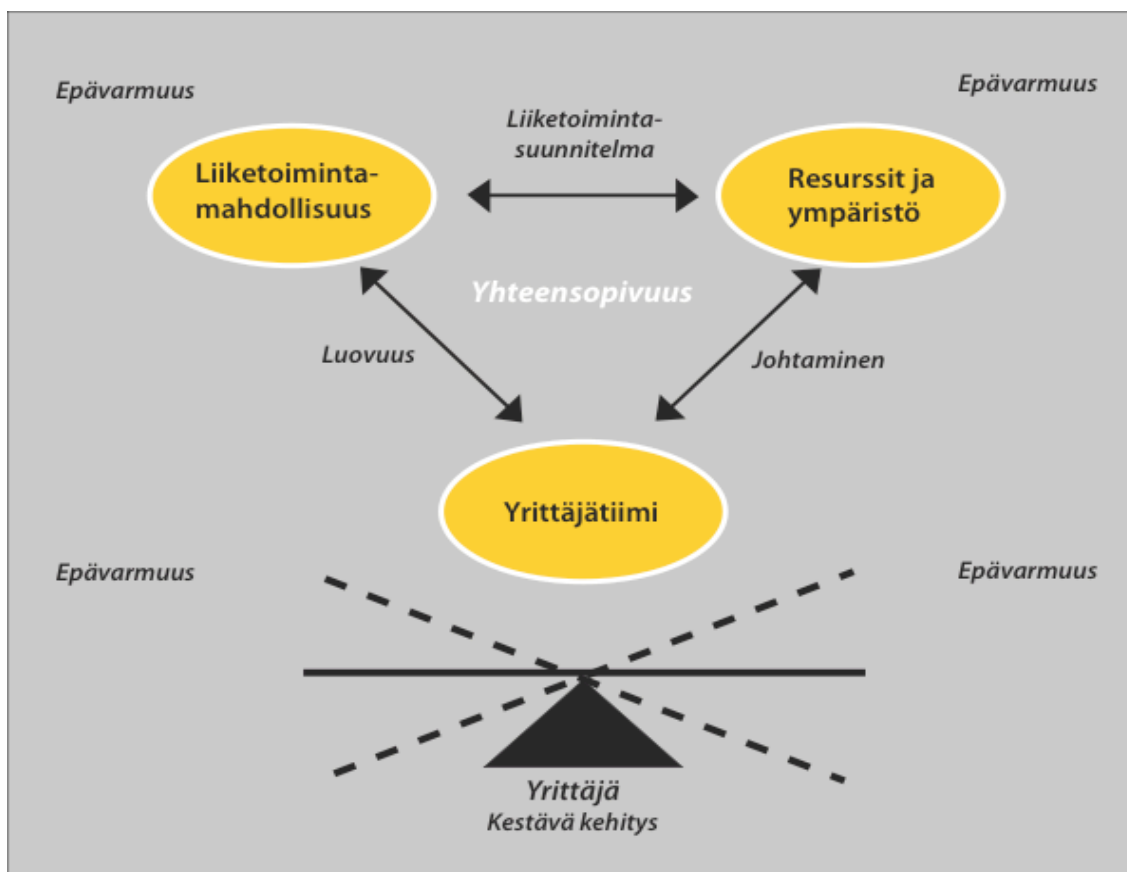
Gibbin rakennemalli hakee kriittisten toimintojen yhteensopivuutta. Menestykseen tarvitaan hyvä tuote, sopivat resurssit, kyvykkyyttä sekä motivaatiota ja sitoutumista (kuvio 3). Maaseudun yrittäjyydelle on ominaista erittäin vahva sitoutuminen paikkaan ja alueeseen, jossa eletään, asutaan ja toimitaan. Prosessi, jossa yhdistyvät perheen muutto maaseudulle ja uuden liiketoiminnan aloittaminen tai vanhan jo olemassa olevan yrityksen toiminnan siirtäminen uuteen ympäristöön on haasteellinen. Kokonaisuuden toimivuus ja yhteensopivuustilan löytäminen vaativat yrittäjältä ja koko yrittäjäperheeltä vahvaa motivaatiota ja halua elää maalla. Yhteensopivuustilan saavuttamiseen tarvitaan myös monia liiketoiminnasta riippumattomia tekijöitä. (Gibb 1997.)



KUVIO 3 Yrittäjyyden yhteensopivuustekijät (Gibb 1997)

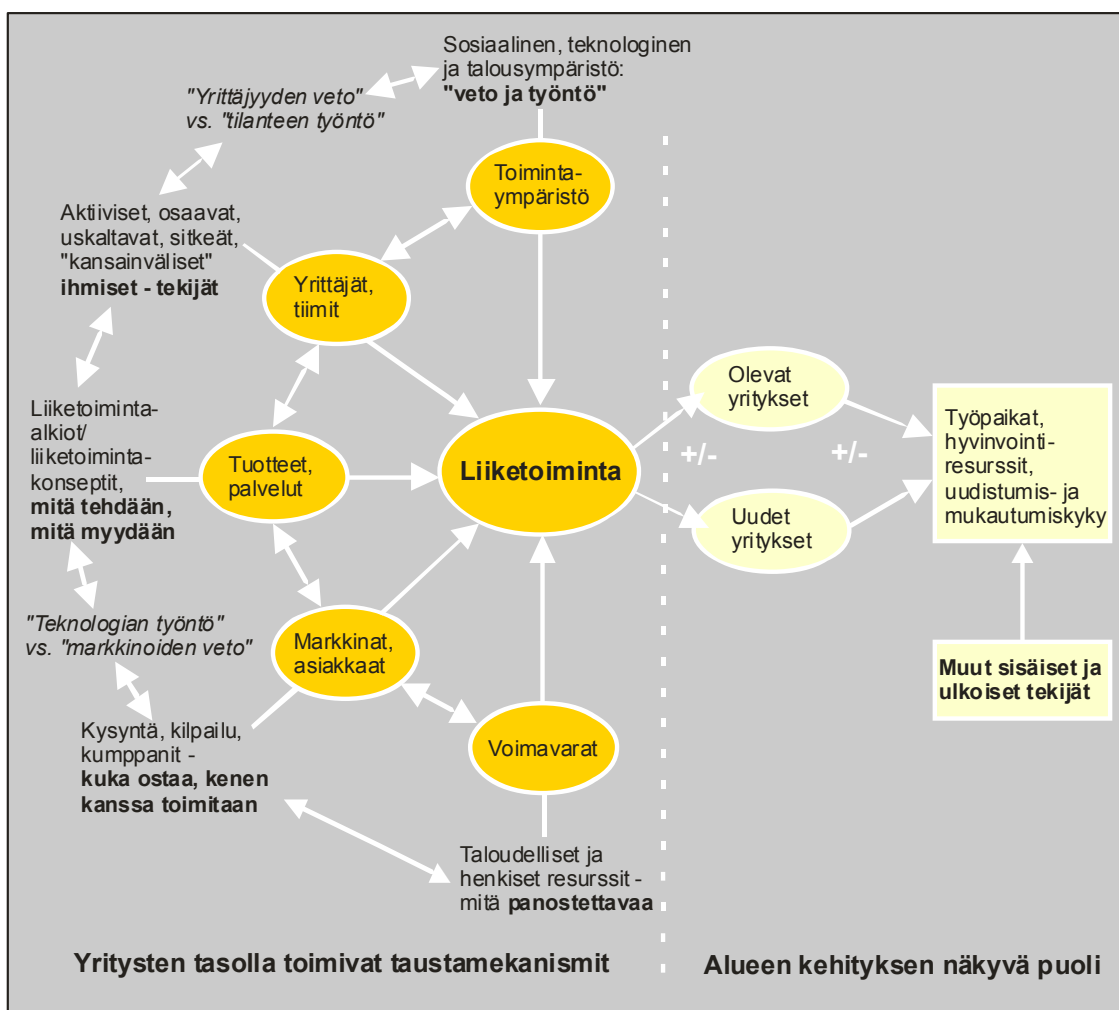


**Timmonsin ja Spinellin** rakennemalli kuvaa yrittäjyyttä tasapainon kiikkulautana. Toimintaympäristö on aina jokseenkin epävarma. Yrittäjä joutuu ottamaan riskiä. Tämän riskin hallinnassa tärkeitä työvälineitä ovat luovuus ja johtajuus. Toimintaympäristö ja resurssit antavat suuntaviivat mahdollisuuksille, joiden pohjalta yrittäjät ja yrittäjämäiset tiimit rakentavat liiketoimintaansa (kuvio 4). (Timmons & Spinelli 2007, 88 – 95.)



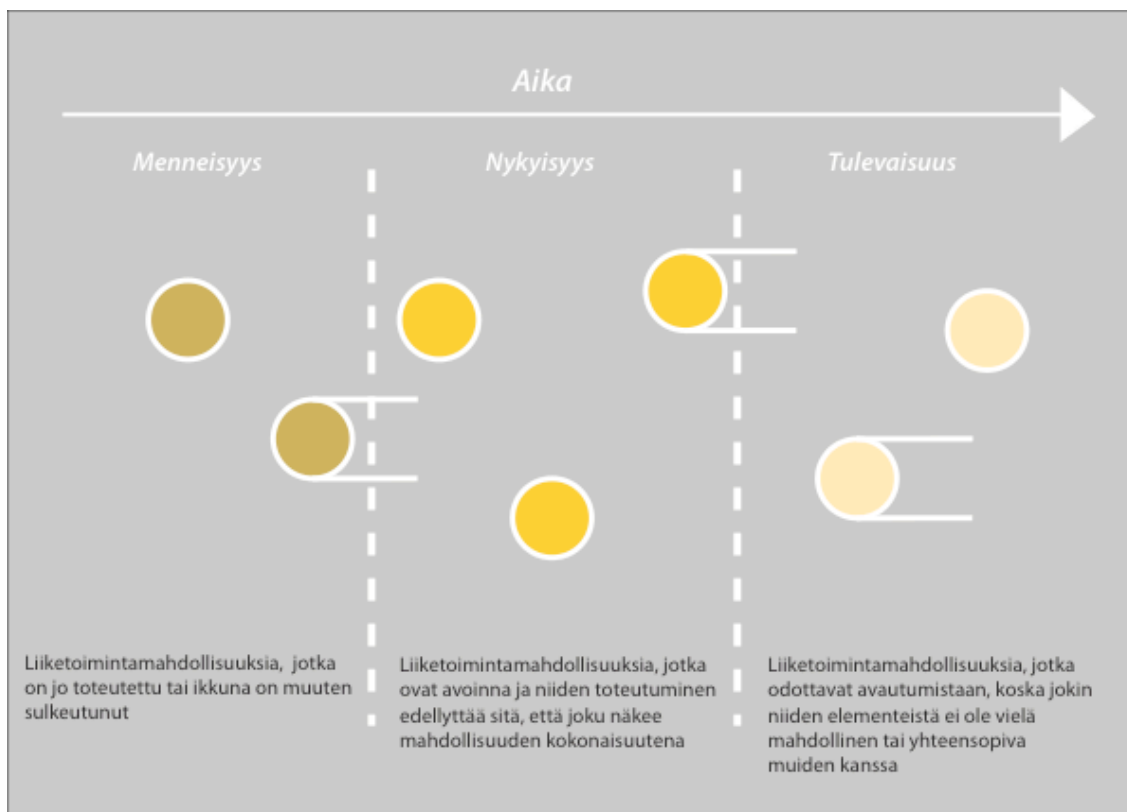
KUVIO 4 Tasapaino resurssien ja liiketoimintamahdollisuuksien hallinnassa (Timmons & Spinelli 2007)

**Laukkasen** rakennemallin mukaan menestyvän liiketoiminnan perustaksi tarvitaan monien eri tekijöiden olemassaoloa ja kohtaamista. Perustan luovat sopiva toimintaympäristö, yrittäjät ja tiimit, tuotteet ja palvelut, markkinat ja asiakkaat sekä voimavarat. Laukkasen malli tarkastelee yrittäjyyteen liittyviä veto- ja työntötekijöitä. Mallin avulla haetaan vastauksia kysymyksiin, mistä osista ja minkä voimien vaikutuksesta yrittäjyys syntyy. Osa yrittäjyyteen liittyvistä toiminnoista ja tuloksista on näkyviä, mutta siihen liittyy paljon myös suurelta yleisöltä piiloon jääviä vaiheita ja tekemistä (kuvio 5). (Laukkanen 2006, 68.)



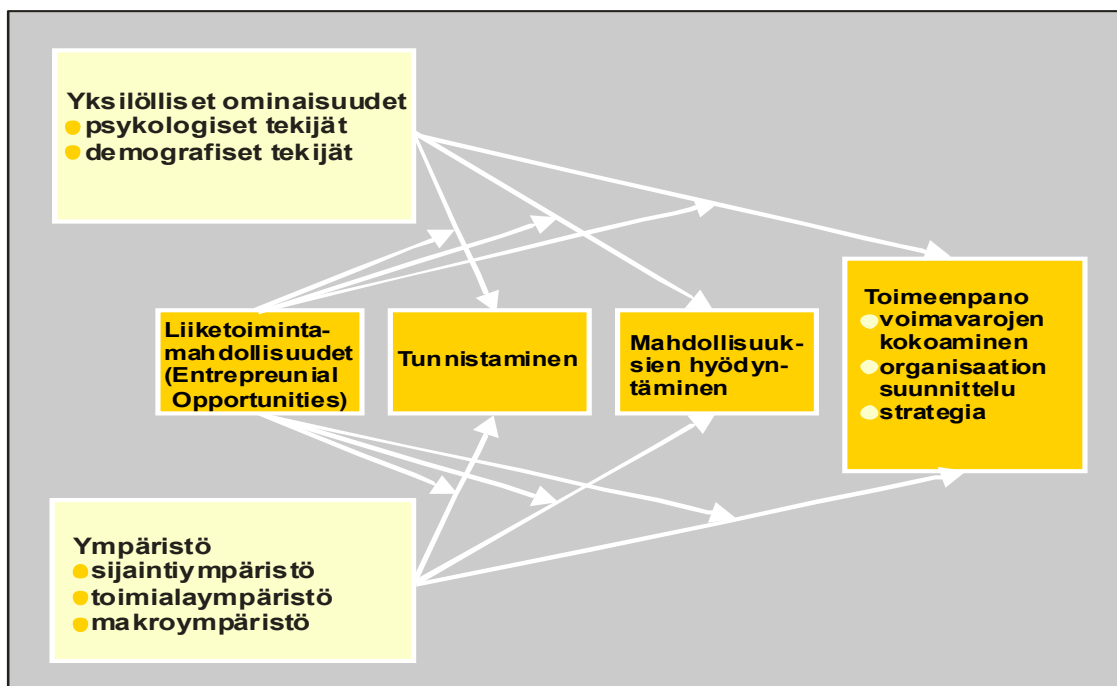
KUVIO 5 Liiketoiminta ja yritysten synty: perustekijät (Laukkanen 2006, 68)

**Pihkalan ja Vesalaisen** (1999) prosessimalli kuvaa mainiosti ajan merkitystä liiketoiminnalle. Mahdollisuusikkunan aikajanalla on kolme vaihetta: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Ikkunoista nykyisyys on avoinna, mennyt ja tuleva ovat kiinni tai mennyt on sulkeutumassa ja tuleva avautumassa. Strategisesti ajatellen yrityksen tulisi kyetä näkemään avoinna tai avautumassa olevat liiketoimintamahdollisuudet kokonaisuutena, jolloin ne ovat hyödynnettävissä. Teknologinen kehitys ja muuttuvat trendit päättävät joidenkin tuotteiden elinkaaren ja vastaavasti uusia innovaatioita tuodaan markkinoille. Oikea ajoitus on todella tärkeää kannattavan liiketoiminnan synnyttämiseksi (kuviokuva 6). (Pihkala & Vesalainen 1999.)



KUVIO 6 Mahdollisuusikkunat (Pihkala & Vesalainen 1999)

**Shane** (2003) tuo esille yrittäjyysprosessia kuvaavassa mallissaan liiketoimintamahdollisuudet, niiden tunnistamisen, mahdollisuuksien hyödyntämisen ja prosessin toimeenpanon (kuvio 7). Oleellista on se, millaisia mahdollisuuksia tunnistetaan ja hyödynnetään ja ketkä tämän tunnistamisen ja hyödyntämisen tekevät. Tähän prosessiin erityisesti vaikuttavia voimia ovat yksilölliset tekijät ja ympäristötekijät. Mallin mukaan yrittäjyyttä voi syntyä sekä Schumpeteriläisen tulkinnan tavoin epätasapainotilanteessa uutta luoden tai Kirzneriläisen tulkinnan mukaan olemassa olevaa tietoa hyödyntäen ja markkinoiden tasapainoa hakien. Mallin mukaan uutta yrittäjyyttä voi syntyä olemassa olevaan yritykseen tai uutta liikeideaa varten voidaan perustaa uusi yritys. Tämä malli sisältää tekijöitä, jotka liittyvät yrityksen perustamista edeltäviin vaiheisiin, kun esimerkiksi perinteinen piirreteoreettinen näkökulma tarkastelee yrityksen perustamiseen ja toimeenpanon jälkeisiin asioihin. Shanen mukaan yrittäjyyden tarkastelu yhden yrityksen näkökulmasta saattaa antaa suppean kuvan kokonaisuudesta. Tietyn liiketoiminnan kokonaisvaltainen tarkastelu antaisi laajemman kuvan kuin yhteen yritykseen keskittyminen. (Shane 2003.)



KUVIO 7 Yrittäjyysprosessi (Shane 2003, 11)

Edellä esitetyistä yrittäjyyden malleista Shanen liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamiseen ja hyödyntämiseen liittyvä malli on erityisen mielenkiintoinen maaseutuun liittyen. Kuten luvussa 2 todettiin, maaseudulla on paljon vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Mitkä tekijät ovat estäneet mittavan liiketoiminnan syntymisen näille alueille? Ovatko maaseudun toimijat kyvyttömiä näkemään metsän puilta vai puuttuvatko alueilta mahdollisuuksien hyödyntämiseen ja toimeenpanoon tarvittavat resurssit? Jos kyse on pääomien puutteesta, niin mitä pääomia alueilta puuttuu? Onko puutetta taloudellisesta vai inhimillisestä pääomasta?

Tämän tutkimuksen aineistoja tarkastellaan pääasiallisesti Shanen malliin tukeutuen. Edellä esitetyt mallit antavat poikkileikkauskuvan prosessin kahdesta eri vaiheesta: liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamisesta ja niiden hyödyntämisestä.

## 4 AINEISTO JA MENETELMÄT

### 4.1 Tutkimusmenetelmän kuvaus

Tämä tutkimus on suoritettu monimenetelmä tutkimuksena, sekä määrälliseen ja laadulliseen aineistoon nojautuen. Määrällinen tutkimusaineisto koskee nuorten aikuisten (18-30 v.) *tulevaisuuskuvia*, ja ne on saatu käyttöön Turun yliopiston tulevaisuuden tutkimuskeskukselta. Valmiin aineiston käytöllä pyritään syventämään maaseudun yrittäjyyteen liittyviä seikkoja. Laadullinen aineisto koostuu tapaustutkimuksesta, jolla on kartoitettu pienen maaseudulle muuttaneen yrittäjäjoukon kokemuksia yrittäjyydestä. Tapaustutkimuksen haastattelut tehtiin 2013-2014. Vertailemalla nuorten unelmia ja yrittäjien kokemuksia pyritään löytämään kehityskohteita, joihin maaseudun yrittäjyyden edistämiseksi olisi hyödyllistä keskittyä. Eriksson ja Kovalainen (2008), Eskola ja Suoranta (2005), Creswell (2003) ja Metsämuuronen (2008) toteavat, että monimenetelmä eli triangulaatiotutkimuksella saadut tulokset antavat yleensä kokonaisvaltaisemman ja luotettavamman kuvan ilmiöstä kuin yksi menetelmä, koska silloin samaa ilmiötä tarkastellaan useammasta näkökulmasta. Seuraavassa kuvataan ensin määrällistä tutkimusaineistoa ja sen analyysimenetelmiä ja sitten laadullista tutkimusaineistoa ja sen analyysiä.

### 4.2 Määrällinen tutkimusosio

#### 4.2.1 Tutkimusaineisto

Nuorten tulevaisuutta koskeva aineisto on kerätty kyselyn avulla. Se koskee unelmatulevaisuutta noin vuonna 2030 eli edustaa yrittäjyysprosessin ensimmäistä vaihetta: maaseudun liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamista. Aineisto koostuu satunnaisotantaan perustuvan, joulukuussa 2013 toteutetun kyselyn kautta saatuihin 752 vastaukseen. Kyselyn perusjoukko koostui Suomen (ml. Ahvenanmaa) kaikista 18-30 -vuotiaista nuorista; ruotsinkielisten oli mahdollista vastata kyselyyn omalla äidinkielellään. Vastaajat koostuivat erityisesti kaupunkimaisten kuntien nuorista aikuisista, opiskelijoista tai työssä käyvistä henkilöistä. Noin 77 % vastaajista asui kaupunkimaisessa kunnassa, noin 13 % taajaan asutussa kunnassa ja noin 10 % maaseutumaisessa kunnassa. Vastaajia koskevat tilastolliset tunnusluvut on esitetty taulukossa 8. (Kuhmonen ym. 2015, 51-54.)

TAULUKKO 8 Tilastolliset tunnusluvut vastaajien taustatekijöistä

Taustatekijät	Osuus, %	Keskiarvo	Keskihajonta
<b>Syntymäkunnan kuntaryhmä, n=727</b>		<b>1,59</b>	<b>0,81</b>
Kaupunkimainen kunta (1)	61,3		
Taajaan asuttu kunta (2)	18,4		
Maaseutumainen kunta (3)	20,2		
<b>Asuinkunnan kuntaryhmä, n=746</b>		<b>1,34</b>	<b>0,66</b>
Kaupunkimainen kunta (1)	76,8		
Taajaan asuttu kunta (2)	12,9		
Maaseutumainen kunta (3)	10,3		
<b>Ikäryhmä, n=747</b>		<b>1,51</b>	<b>0,50</b>
18-24 vuotta (1)	48,9		
25-31 vuotta (2)	51,1		
<b>Sukupuoli, n=727</b>		<b>1,48</b>	<b>0,50</b>
Nainen (1)	52,3		
Mies (2)	47,7		
<b>Perhesuhteet, n=719</b>		<b>1,53</b>	<b>0,50</b>
Yksineläjä (1)	47,3		
Parisuhteessa	52,3		
<b>Lapset, n=720</b>		<b>1,13</b>	<b>0,33</b>
Ei ole (1)	87,2		
On (2)	12,8		
<b>Työelämätilanne, n=709</b>		<b>1,82</b>	<b>0,89</b>
Opiskelee (1)	42,6		
Työssä (2)	40,3		
- palkansaajana(2a)	94,1		
- yrittäjänä (2b)	5,9		
Työtön (3)	9,6		
Poissa työelämästä (4)	7,5		
<b>Koulutus (korkein suoritettu), n=727</b>		<b>2,80</b>	<b>1,18</b>
Peruskoulu (1)	13,8		
Lukio (2)	30,0		
Ammattikoulu/oppisopimus (3)	29,6		
Ammattikorkeakoulu (4)	16,2		
Yliopisto	10,5		
<b>Koulutus (korkein kesken), n=331</b>		<b>3,99</b>	<b>1,08</b>
Lukio (1)	15,1		
Ammattikoulu/oppisopimus (2)	12,7		
Ammattikorkeakoulu (3)	29,9		
Yliopisto (4)	42,3		

Lähde: Kuhmonen ym. 2014, 53.

Vastaajien joukko edusti perusjoukko varsin hyvin. Esimerkiksi vastaajajoukon ja perusjoukon asuinpaikka (kuntatyyppi), perhe ja työelämätilanne vastasivat hyvin tarkasti toisiaan. Hyvin koulutettuja oli vastaajissa hieman suurempi osuus kuin kaikissa ko. ikäryhmän nuorissa (taulukko 4). Tulokset ovat siis varsin hyvin yleistettävissä koko perusjoukkoa koskeviksi. (Kuhmonen ym. 2014, 52-54.)

TAULUKKO 9 Näytteen (vastausaika joulukuu 2013) ja perusjoukon (tilanne 31.12.2013) tunnuslukuja

Taustatekijät	Näyte, %	Perusjoukko, %
<b>Asuinkunnan kuntaryhmä</b>		
Kaupunkimainen kunta (1)	76,8	77,7
Taajaan asuttu kunta (2)	12,9	12,2
Maaseutumainen kunta (3)	10,3	10,2
<b>Ikäryhmä (perusjoukko: 18-24 ja 25-30 vuotta)</b>		
18-24 vuotta (1)	48,9	53,4
25-31 vuotta (2)	51,1	46,6
<b>Sukupuoli</b>		
Nainen (1)	52,3	48,8
Mies (2)	47,7	51,2
<b>Lapset</b>		
Ei ole (1)	87,2	85,4
On (2)	12,8	14,6
<b>Työelämätilanne (perusjoukko:2012)</b>		
Opiskelee (1)	42,6	...
Työssä (2)	40,3	...
Opiskelee tai työssä, yhteensä	82,9	81,9
Työtön (3)	9,6	8,0
Poissa työelämästä (4)	7,5	10,1
<b>Koulutus (korkein suoritettu) (perusjoukko:20-29 v.)</b>		
Peruskoulu (1)	13,8	17,8
Lukio (2)	30,0	...
Ammattikoulu / oppisopimus (3)	29,6	...
Lukio tai ammattikoulu, yhteensä	59,6	63,8
Ammattikorkeakoulu (4)	16,2	...
Yliopisto (5)	10,5	...
Ammattikorkeakoulu tai yliopisto, yhteensä	26,7	18,4

Lähde: Kuhmonen ym. 2014, 54.

Kyselyssä nuoret saivat mm. avoimilla vastauksilla kuvata maaseudulle sijoituvan unelmatulevaisuuden toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptin. Tässä tutkimuksessa keskitytään toimeentuloreseptiin. Alkuperäisessä tutkimuksessa reseptin sisältöä on tyypitelty monin tavoin. Tämän tutkimuksen analyysi perustuu taulukossa 10 esitettyihin muuttujiin, joiden välisiä suhteita on analysoitu tilastollisesti.

TAULUKKO 10 Tutkimuksessa analysoitavat muuttujat nuorten unelmatulevaisuuksista

Muuttuja	Vastausten lukumäärä (n)
<b>Unelmatulevaisuuden sisältö</b>	
<i>Työmarkkina-asema</i>	
Yrittäjä	188
Palkansaaja	468
Ei määriteltävissä	42
<i>Toimiala</i>	
Alkutuotanto	82
Jalostus	56
Palvelut	337
Toimiala tuntematon	223
<i>Unelman tärkein erityisisältö</i>	
Paikka <sup>1)</sup>	196
Sisältö <sup>2)</sup>	286
Ei erityistä määritettä	216
<i>Unelma rakentuu kahden työn varaan</i>	
Ei	563
Kyllä	135
<b>Yhteensä</b>	<b>698</b>
<b>Taustatekijät (ks. taulukko 9)</b>	
<b>Unelmatulevaisuuden sijainti</b>	
Keskuskaupunki	183
Kaupunkien läheinen maaseutu	402
Maaseudun keskus	77
Syvä maaseutu	76
<b>Yhteensä</b>	<b>738</b>

<sup>1)</sup> "Paikka" sisältää seuraavat luokat: etätö, kahden tai monen paikan yhdistelmä, pieni yksikkö tai paikka.

<sup>2)</sup> "Sisältö" sisältää seuraavat luokat: eläimet, lapset, kahden työn yhdistelmä, luonto, kestävyys ja perinteet, hyödyksi muille, jokin muu.

#### 4.2.2 Analyysimenetelmät

Monien tutkittavien ilmiöiden välillä ilmenee erilaisia vaikutussuhteita. Tilastollisessa mielessä kaksi ilmiötä voi olla toisistaan riippumattomia, niillä voi olla yhteys (esim. korrelaatio) tai niiden välillä voi vallita syy-seuraussuhde. Kyselytutkimuksilla on yleensä vaikea todentaa syy-seuraussuhteita, joten tässäkin analyysissä keskitytään analysoimaan yrittäjyyden (työmarkkina-aseman) ja muiden tekijöiden välistä yhteyttä: riippuvuutta tai riippumattomuutta. Nummenmaa, Konttinen, Kuusenmaa ja Leskinen (1997) toteavat, että riippumattomuutta testataan yleisesti  $\chi^2$  eli khin neliö testillä. Asiaa voi havainnollistaa yksinkertaisen nelikentän kontigenssitaulun avulla (taulukko 11). "Ruudun havaittua frekvenssiä merkitään kirjaimella O (observed). Jollakin teoreettisella perusteella – esimerkiksi sattuman lain mukaan – odotettua arvoa merkitään



E:llä (expected). Jos O ja E ovat aina samat, asia on sillä selvä. Elleivät ne sitä ole, sovelletaan tilastollista päätöksentekoa. Testisuure  $\chi^2$  eli khin neliö määritellään näin:  $\chi^2 = \sum ((O-E)^2/E)$ ." (Nummenmaa ym. 1997, 71.) Eli mitä enemmän havaitut arvot poikkeavat satunnaisesta eli odotetusta arvosta, sitä suurempi  $\chi^2$  on ja sitä varmemmin riippumattomuus on epätodennäköistä. "Jos teorian mukaan tapahtumat A ja B ovat riippumattomia, on todennäköisyyksien kertolaskusääntöä soveltaen esim. ruudun a odostusarvo E (a):  $E(a) = ((a+b) \times (a+c)) / (a+b+c+d)$ " (Nummenmaa ym. 1997, 71).

TAULUKKO 11 Khin neliön eli  $\chi^2$ -suureen esittely kontingensitaulun avulla

		Ilmiö B		
Ilmiö A				
	matala	korkea	yhteensä	
matala	a	b	a+b	
korkea	c	d	c+d	
yhteensä	a+c	b+d	a+b+c+d	

Lähde: Nummenmaa ym. 1997, 70.

Tässä tutkimuksessa tulevaisuuskuvien työmarkkina-aseman sekä sen sisällön, sijainnin ja vastaajien taustatekijöiden välistä suhdetta on analysoitu riippumattomuustestauksella ( $\chi^2$ -testisuure). Jotta kuhunkin soluun saataisiin riittävä määrä havaintoja, unelmatulevaisuuden toimiala ja tärkein sisältö on luokiteltu uudelleen 3-4 luokkaan (kts. taulukko 10). Riippumattomuustestauksen lisäksi unelmatulevaisuuksien toimeentuloreseptien sisällöstä on esitetty kuvailevaa tietoa (mm. keskiarvoja ja jakaumia).

## 4.3 Laadullinen tutkimusosio

### 4.3.1 Tutkimusaineisto

Laadullinen tutkimusaineisto edustaa maalle muuttaneita yrittäjiä, jotka ovat siis jo tunnistaneeet ja hyödyntäneet liiketoimintamahdollisuuden. Haastateltaviksi valittiin kahdeksan Tervon, Vesannon ja Rautalammin kuntien alueelle 2008–2011 muuttanutta yrittäjää tai muuton yhteydessä yrityksen perustanutta henkilöä (taulukko 12). Haastattelut tehtiin huhtikuun 2013 ja huhtikuun 2014 välisenä aikana. Haastattelu on suoritettu puolistrukturoitua haastattelulomaketta apuna käyttäen. Kaikki haastatellut ovat todellisia yrittäjiä eli he ansaitsevat toimeentulonsa liiketoiminnasta. Tutkimuksen valmistumisen aikaan keväällä 2015 kaikki haastatellut toimivat edelleen yrittäjinä ja asuvat yhtä lukuun

ottamatta edelleen samalla alueella. Alueelta poismuuttanut yrittäjä toimii edelleen maaseutualueella.

TAULUKKO 12 Haastateltavien taustatiedot

Tapa- us n:o	Suku- puoli	Ikä, v.	Koulutus	Muutto- vuosi	Yrittäjä- koke- mus, v.	Työn- tekijät	Perhe- suhteet	Lapset	Syntymäkun- ta
1	Nainen	31	Yliopisto	2010	1	2	Parisuhde	On	Vesanto
2	Nainen	39	Ammattikoulu	2010	2	1	Parisuhde	On	Tervo
3	Nainen	32	Ammattikor- keakoulu	2012	1	30	Parisuhde	Ei	Rautalampi
4	Nainen	65	Ammattikor- keakoulu	2011	23	1	Parisuhde	On	Sotkamo
5	Mies	49	Ammattikoulu	2008	8	1	Parisuhde	On	Leivonmäki
6	Mies	31	Ammattikoulu	2008	3	1	Parisuhde	On	Joutseno
7	Mies	50	Peruskoulu	2011	4	2	Parisuhde	Ei	Vanaja
8	Nainen	55	Ammattikor- keakoulu	2011	14	1	Parisuhde	On	Vesanto

Haastattelukysymykset on rakennettu siten, että kolmessa pääteemassa nousevat esille tutkimuskirjallisuudesta tunnistetut maaseudulle muuttamisen syyt. Kytö ym. (2006) nostavat merkittäviksi asioiksi maaseudulle muuttamisen kannalta työmahdollisuudet, asumista tukevat ratkaisut ja elämäntavat, jotka ovat mahdollisia vain maaseudulla. Nämä samat teemat nousevat esille ja vahvistuvat Ponnikkaan ym. (2014), Ahon ja Rahkosen (2014), Kuhmosen ym. (2014) ja Kuhmosen ja Kuhmosen (2014) tutkimuksissa. Tässä tapaustutkimuksessa oli siis taustalla kolme teemaa: taloudelliset, henkilökohtaiset ja sosiaaliset tekijät.

#### 4.3.2 Analyysimenetelmät

Laadullisessa tutkimuksessa ei yleensä pyritä tekemään tilastollisia yleistyksiä kuten määrällisessä tutkimuksessa on tapana. Toisaalta laadullisten tapausten laaja analysointi antaa tiettyjä mahdollisuuksia yleistysten tekemiseen tutkimuksen tuloksista - ei aineistosta. Laadullisin menetelmin saatuja tuloksia voidaan verrata samantyyppisten tutkimusten tuloksiin tai tulkintoihin, mikä myös helpottaa yleistysten tekemistä tuloksista. (Eskola & Suoranta 2005, 62-65.)

Suuren ja kattavan aineiston vastakohtana voidaan pitää tilannetta, jossa pyritään tutkimaan joku yksittäinen tai yksi asia mahdollisimman hyvin. Tällaisia tutkimuksia nimitetään tapaustutkimuksiksi. Tapaustutkimus voi olla luonteeltaan tyypillinen ja edustava suhteessa ilmiöön. Se voi olla myös rajatapaus tai ainutkertainen tapaus. Näistä poikkeuksellisista piirteistä voidaan löytää tärkeitä yksityiskohtia ilmiön kokonaisuuteen liittyen. Tapaustutkimuksessa pyritään tuottamaan intensiivistä ja ainutkertaista tietoa kohteesta. Tällainen menetelmä edellyttää onnistuakseen erilaisten tiedonkeruumenetelmien käyttöä tai niiden yhdistelemistä. Tapaustutkimusta voidaan tehdä määrällisenä, laadullisena tai niiden yhdistelmänä. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 158– 68; Eskola & Suoranta 1998, 64-65)

Tapausta tutkitaan yksittäisenä ilmiönä ja sitä pyritään tarkastelemaan tutkimuskysymysten valossa siten, että tuloksia voidaan verrata muihin vastaaviin tilanteisiin. Kyselylomaketutkimuksissa keskitytään yleensä kysymyksiin: kuka, mikä, missä, kuinka monta ja kuinka paljon. Tapaustutkimuksessa yleisiä kysymyksiä ovat: kuinka, miksi ja miten. Tapaustutkimus pyrkii muodostamaan ehjän kokonaiskuvan tutkittavasta ilmiöstä. Tämä ominaisuus sallii ja jopa vaatii tutkijalta subjektiivista otetta tutkittavaan ilmiöön. Tällainen oletama saattaa estää täysin objektiivisen otteen ainakin perinteisessä mielessä tarkasteltuna. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 158-168.) Jotta voisi kirjoittaa uutta ja syvällistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä, niin tutkijan on perehdyttävä aiheeseen laajasti. Eskola ja Suoranta (2005) toteavat, että myös haastateltavilla tulisi olla hyvä peruskäsitys tutkittavasta ilmiöstä.

Ensimmäinen haastatteluteema, *taloudellinen näkökulma*, on tutkimuksen kannalta oleellisin. Teeman pääkysymys on esitetty seuraavasti. Millä tavoin taloudelliset syyt tai seikat vaikuttivat yrityksen tai yritystoiminnan maaseudulle siirtotai perustamispäätökseen? Kun haastateltava oli vastannut omin sanoin tähän kysymykseen, häneltä kysyttiin viisi täydentävää tai tarkentavaa kysymystä teemaan liittyen. Tarkentavat kysymykset olivat seuraavanlaiset: 1. Mistä maaseudun tarjoamien mahdollisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen lähtivät liikkeelle? Mistä ja missä yhteydessä liikeidea syntyi? 2. Mitä taloudellisia etuja toimintaympäristö tarjoaa? 3. Onko toiminta sujunut odotusten mukaisesti? 4. Minkä asioiden toteuttaminen on ollut vaikeinta taloudellisessa mielessä? 5. Maaseudun edut ja haitat ko. liiketoiminnalle?

Toinen haastatteluteema koski *henkilökohtaisia tekijöitä*: Millä tavoin henkilökohtaiset seikat vaikuttivat yrityksen tai yritystoiminnan maaseudulle siirtotai perustamispäätökseen (omat asiat, oma elämä)? Kun haastateltava oli vastannut omin sanoin tähän kysymykseen, häneltä kysyttiin viisi täydentävää tai tarkentavaa kysymystä teemaan liittyen. Tarkentavat kysymykset olivat seuraavanlaiset: 1. Vaikuttivatko henkilökohtaiset asiat toiminnan maalle siirtämiseen /maaseudulla aloittamiseen? 2. Onko oma elämänlaatu muuttunut prosessin myötä? 3. Ovatko prosessiin liittyneet henkilökohtaisen elämän odotukset täyttyneet? 4. Mitä maaseudulle tuleva yrittäjä tarvitsee? Mikä auttaa / olisi autta-

nut muutoksen onnistumisessa henkilökohtaisella tasolla? 5. Vaikuttivatko perheen tai läheisten ihmisten mielipiteet tähän ratkaisuun?

Kolmannessa haastatteluteemassa kysyttiin *sosiaalisten tekijöiden* merkitystä. Millä tavoin sosiaaliset seikat vaikuttivat yrityksen tai yritystoiminnan maaseudulle siirto- tai perustamispäätökseen (yhteisölliset asiat, suhteet muihin ihmisiin, verkostot)? Kun haastateltava oli vastannut omin sanoin tähän kysymykseen, häneltä kysyttiin viisi täydentävää tai tarkentavaa kysymystä teemaan liittyen. Tarkentavat kysymykset olivat seuraavanlaiset: 1. Onko maaseudulla toimiminen avannut tai rajoittanut yhteistyötä / liiketaloudellisia kontakteja? Toimivatko verkostot ja yhteistyö maaseudulla, kaukana keskuksista? Edut tai haitat? 2. Toimivatko seudulliset / kunnan elinkeinopalvelut? Ovatko ne olleet merkittävässä asemassa oman yritystoimintasi kannalta? 3. Millainen yhteisöllinen tai vuorovaikutuksellinen apu ja tuki olisi tarpeellisinta muutosprosessin aikana? 4. Onko paikallinen yhteisö ruokkinut innovatiivisuutta, tervettä riskinottoa tai onko siitä ollut hyötyä? 5. Onko vuorovaikutus ja asioiden hoitaminen sujunut odotusten mukaisesti?

Lopuksi vastaajia pyydettiin arvioimaan teemojen keskinäistä painoarvoa prosessin kannalta siten, että kokonaisluku on sata. Haastattelut sujuivat hyvin ja yhtään vastausta ei tarvinnut hylätä. Litteroitujen vastausten pituudet vaihtelivat 6–10 liuskaan valmista tekstiä.

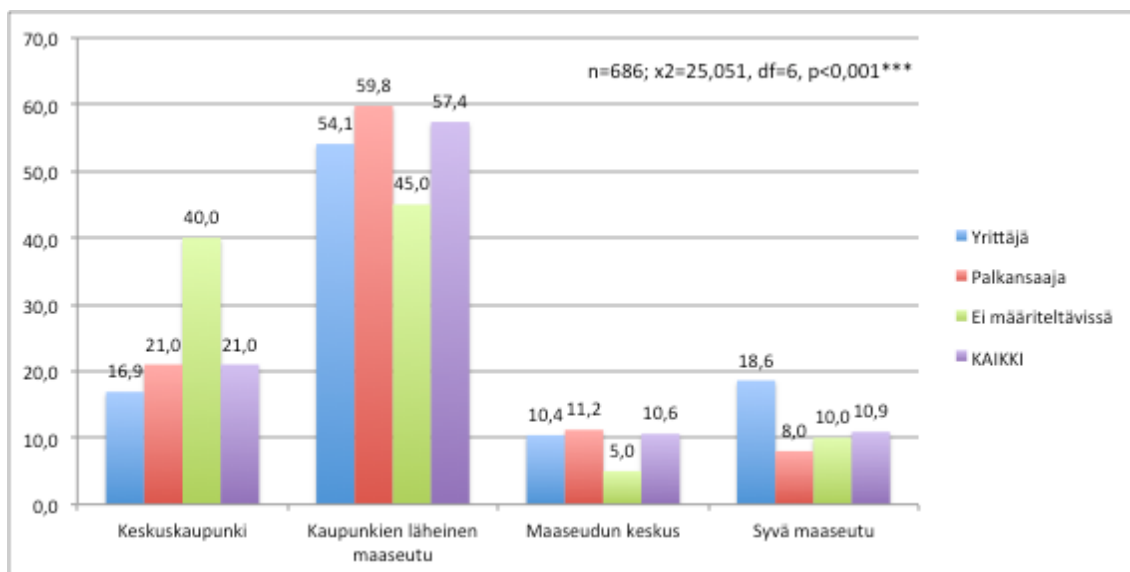
Litteroinnin jälkeen tulosteisiin merkittiin huomiokynällä erityisen mielenkiintoiset havainnot kolmen pääteeman mukaisesti. Vastaajakohtainen erittely säilytettiin analyysin ajan, jolloin eri tapausten tarinat saatiin kokonaisena esille. Aineisto on analysoitu priorisoiden ensimmäiseksi tutkimuksen kannalta tärkein asia eli liiketoiminnallinen näkökulma. Myös henkilökohtaisia ja sosiaalisia tekijöitä on tarkasteltu vastaavassa laajuudessa. Tapauskohtaisen analyysin jälkeen tehtiin temakohtainen yhteenveto, jonka avulla voitiin tarkastella toistuivatko tai painottuivatko tietyt samat tekijät eri tapauksissa.

## 5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

### 5.1 Määrällisen aineiston analyysi

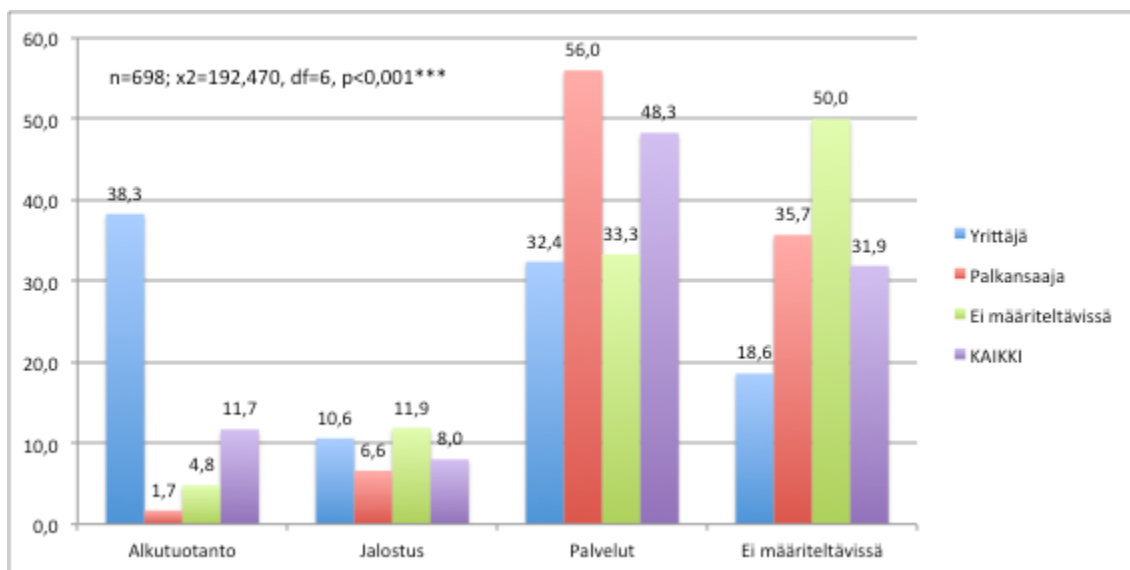
Määrällisestä aineistosta tehtiin ristiintaulukointeja, joilla kartoitettiin vastaajien unelmiin liittyviä tekijöitä ja niiden keskinäisiä suhteita. Yrittäjyys on tämän tutkimuksen keskiössä, koska aiemmat maaseutututkimukset ovat keskittyneet asumiseen - osin siksi, että maaseutu kiinnostaa ja puhuttelee ihmisiä ensisijaisesti asumisen ja elämäntapakontekstin kautta. Vakituinen tai pysyvä asuminen mahdollistuu sitten, kun ansainta on järjestyksessä. Toisinpäin tulkittuna asuminen maaseudulla voisi olla laajempaakin, jos maaseutualueilla olisi ollut tarjota kilpailukykyisiä ansaintamahdollisuuksia - erityisesti palkkatyömahdollisuudet ovat olleet rajalliset.

Verrattaessa nuorten unelmien työmarkkina-asemaa ja asuinpaikan aluetyyppejä, yrittäjyyden rooli nousee erityisen merkittäväksi syvällä maaseudulla (kuvio 8). Syvä maaseutu on unelma-asuinalue noin 11 prosentille kaikista vastaajista. Vastaavasti yrittäjyydestä unelmoivista nuorista syvän maaseudun osuus oli lähes 19 %. Yrittäjyyden voidaan todeta olevan maaseudun vahvuus- ja vetovoimatekijä. Vertailuna kaupungin mieluisimmaksi asuinalueeksi on valinnut 21 % kaikista vastaajista, mutta kaupunkiin sijoittuu vain vajaat 17 % yrittäjyydestä haaveilevista nuorista. Tätä selittää kaupunkien ylivertainen palkkatyömahdollisuuksien määrä maaseutuun verrattuna. Kaupunkien läheinen maaseutu on vahvasti nuorten haaveissa olevaa asuinseutua. Yli 57 % vastaajista pitää kyseisiä alueita unelmiensa kohteena. Kaupunkien läheinen maaseutu on lähes kolme kertaa kiinnostavampi asuinalueena kuin kaupunkialueet. Näille alueille sijoittuu noin 54 % vastaajien yrittäjyyteen liittyvistä haaveista. Alueilla on siis paljon yrittäjyyden potentiaalia, mutta palkkatyö on noilla alueilla usein yrittäjyyttä houkuttelevampi ansaintatapa. Maaseudun keskukset ovat unelma-alueita vajaalle 11 prosentille vastaajista. Kyseisillä alueilla yrittäjyyden ja palkkatyön ensisijaiset haaveet liikkuvat samoissa lukemissa.



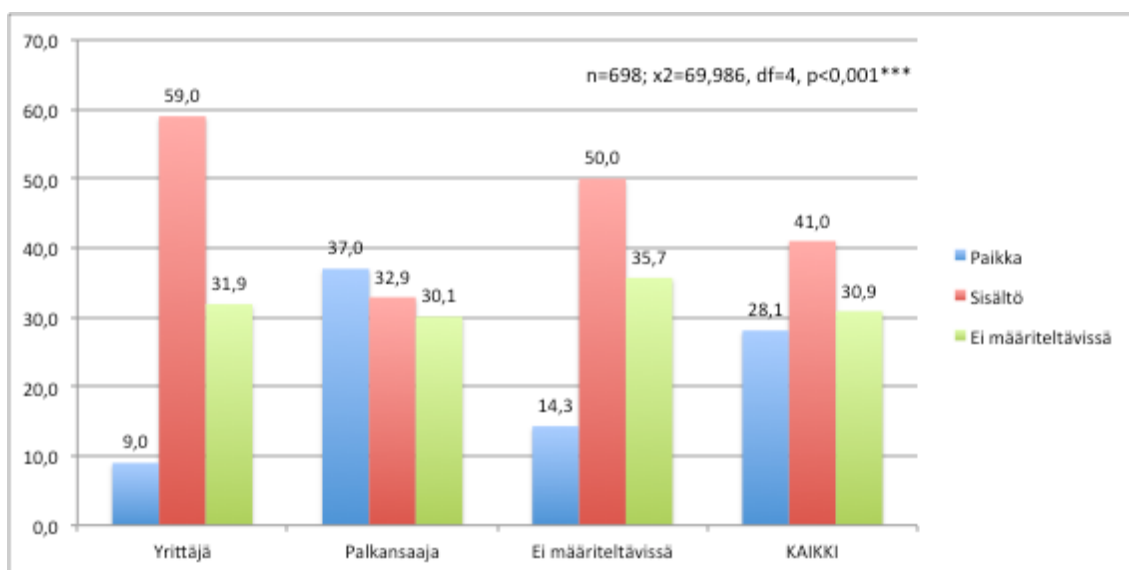
KUVIO 8 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema ja sijainti (keskus-syrjäseutu), %

Tarkasteltaessa nuorten unelmia työmarkkina-asemaan ja toimialaan liittyen alkutuotanto erottuu toimialana, jolle liittyy keskimääräistä enemmän yrittäjyshaaveita (kuvio 9). Alkutuotanto on toimialahaaveena vajaalla 12 prosentilla kaikista vastaajista, mutta yli 38 % yrittäjyydestä haaveilevista aikoi harjoittaa alkutuotantoa. Tämä selittyy Suomen vahvalla perheviljelmäkulttuurilla. Alkutuottajat ovat lähes poikkeuksetta yrittäjiä. Alkutuotannossa on erityisen suuri kontrasti yrittäjyyteen ja toisen palveluksessa toimimiseen liittyen. Vain vajaat 2 % palkansaaja-asemasta haaveilevista sijoittuisi alkutuotantoon, mikä selittyy perheviljelmien suhteellisen pienellä koolla ja matalalla työllistämistasella. Jalostus on haavetoimialana 8 prosentilla kaikista vastaajista ja lähes 11 % yrittäjyydestä unelmoivista sijoittuisi teollisuuteen. Palveluiden parissa työkentelystä haaveilee reilut 48 % kaikista vastaajista, mutta vain 32 % yrittäjyydestä unelmoivista nuorista. Tämä kuvastaa kohtuullisia palkkatyömahdollisuuksia palvelualoilla, jotka ovat ainoa kolmesta päätoimialasta, joilla yrittäjyys on vähemmän suosittua tai todennäköistä kuin palkkatyö.



KUVIO 9 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema ja toimiala, %

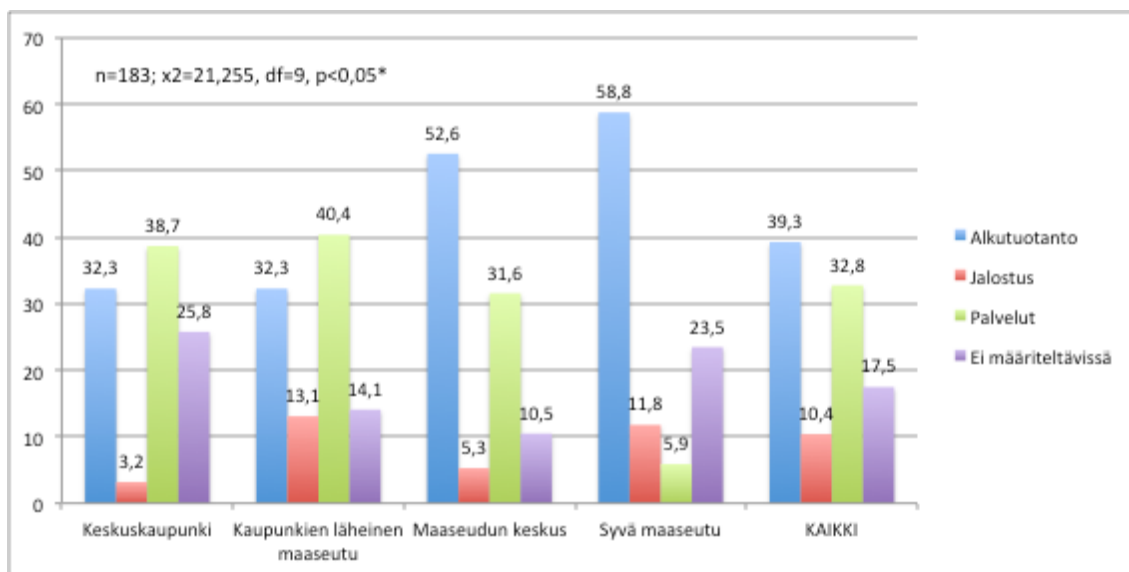
Tarkasteltaessa nuorten unelmia suhteessa työmarkkina-asemaan ja tärkeimpään sisältöön, erottuu sisällön merkitys yrittäjyydessä ja palkansaajan roolissa (kuviot 10). Kaikista vastaajista työn sisältö on merkityksellisin asia 41 prosentille vastaajista. Yrittäjillä työn sisältö on merkittävin asia 59 prosentille vastaajista. Vastaavasti kaikille vastaajille paikka on merkittävin tekijä noin 28 prosentille vastaajista. Yrittäjille paikka on tärkein asia vain 9 prosentille vastaajista. Palkansaajista sisältö oli tärkein asia 33 prosentille ja paikka on tärkein tekijä 37 prosentille vastaajista. Tästä voi päätellä, että yrittäjyys lisää oleellisesti vapausastetta asuinpaikan valinnan suhteen. Tämä voidaan tulkita myös siten, että palkansaajat ovat riippuvaisia paikoista, joissa on työmahdollisuuksia olemassa. Yrittäjyydestä unelmoiville nuorille työn sisältötekijöillä on aivan erityistä merkitystä.



KUVIO 10 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema ja tärkein sisältö, %

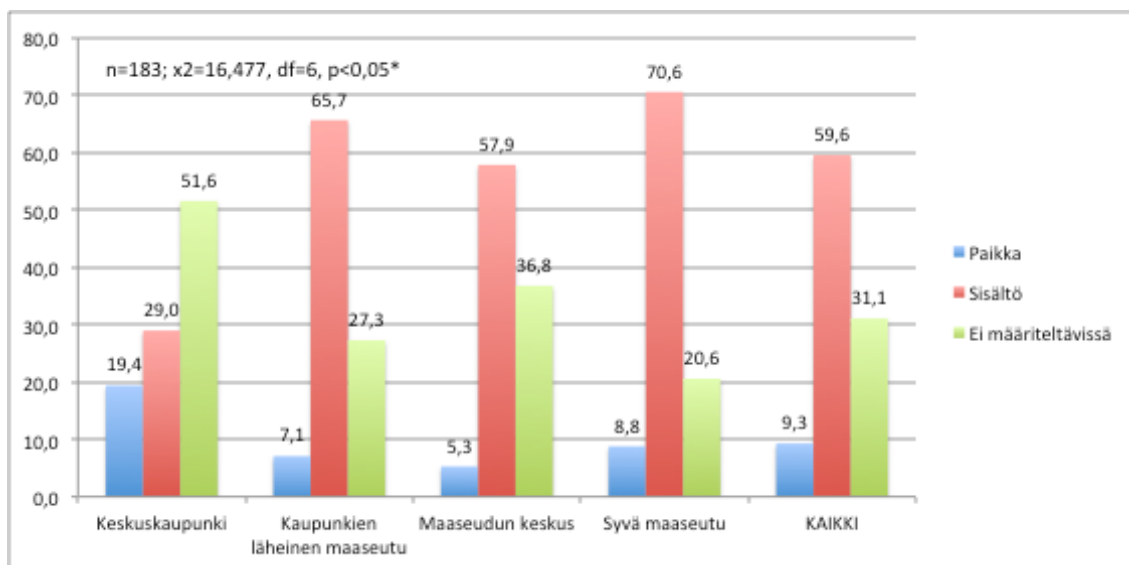
Tarkasteltaessa nuorten unelmia suhteessa työmarkkina-asemaan, asuinalueeseen ja toimialaan, tilastollista merkitsevyyttä löytyi vain yrittäjyyden osalta, joita seuraava tarkastelu koskee (kuvio 11). Kaikista yrittäjyshaaveista alkutuotantoon liittyi reilut 39 %. Tämän toimialan unelmat sijoittuivat erityisesti maaseudun keskuksiin ja syvälle maaseudulle. Maaseudun keskuksiin sijoituvissa unelmissa 53 prosentilla ja syvälle maaseudulle sijoituvissa unelmissa liki 59 prosentilla yrittäjyydestä haaveilevien ensisijainen toimiala on alkutuotanto. Yrittäjyshaaveista reilut 10 % liittyy jalostukseen. Sijainnillisesti jalostukseen liittyvät haaveet sijoittuvat kaupunkien läheiselle maaseudulle ja syvälle maaseudulle. Kaupunkien läheiselle maaseudulle sijoituvista haaveista jalostuksen osuus on noin 13 % ja syvälle maaseudulle sijoituvista haaveista jalostuksen osuus on vajaat 12 %. Yrittäjyshaaveista vajaat 33 % liittyy palveluiden toimialaan. Nämä haaveet keskittyivät kaupunkeihin ja kaupunkien läheiselle maaseudulle. Kaupunkeihin sijoituvista yrittäjyshaaveista vajaat 39 % ja kaupunkien läheiselle maaseudulle sijoituvista yrittäjyshaaveista yli 40 % liittyivät palveluiden tuottamiseen. Merkillepantavaa on, että 32 % alkutuotantoon liittyivistä haaveista sijoittui kaupunkimaiseen ympäristöön. Näiden haaveiden takana olevia ajatuksia olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin. Vajaat 18 % vastaajista ei osannut määritellä mieluisinta toimialaa tässä kysymyksessä.





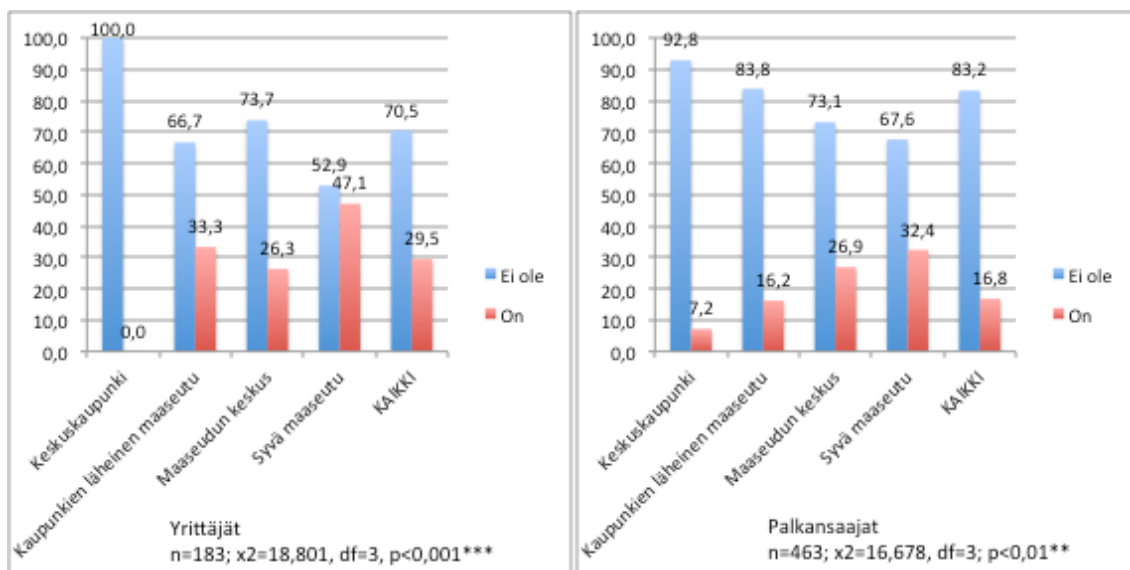
KUVIO 11 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema (yrittäjä), sijainti (keskus-syrjäseutu) ja toimiala, %

Tarkasteltaessa nuorten unelmia suhteessa työmarkkina-asemaan, asuinalueeseen ja tärkeimpään sisältöön, tilastollista merkitsevyyttä löytyi jälleen vain yrittäjyyden osalta (kuvio 12). Kaikkien vastaajien osalta työn ja toimeentulon sisällöllisten tekijöiden katsoi tärkeimmäksi asiaksi noin 60 % vastaajista ja paikan noin 31 % vastaajista. Syvälle maaseudulle sijoitetuista haaveista lähes 71 prosentilla vastaajista työn sisältötekijät olivat erityisen tärkeitä toimeentulon hankkimisessa; kaupunkien läheiselle maaseudulle sijoitetuista haaveista sisältö oli tärkein liki 66 prosentille vastaajista. Tästä voidaan tulkita, että maaseudulle sijoituvissa unelmissa toimeentulon sisältöön liittyvät tekijät (esimerkiksi luonto ja eläimet) ovat erityisen merkityksellisiä. Keskuskaupungin haaveasuinalueeksi valinneilla paikka oli toimeentulon sisällöllisissä piirteissä tärkein elementti noin 19 prosentissa vastauksista, kun kaikkien vastaajien osalta paikka oli tärkein noin 9 prosentilla vastaajista. Tämä tukee aiempaa näkemystä kaupunkiin liittyvien toimeentulomallien paikkasidonaisuudesta.



KUVIO 12 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema (yrittäjä), sijainti (keskus-syrjäseutu) ja tärkein sisältö %

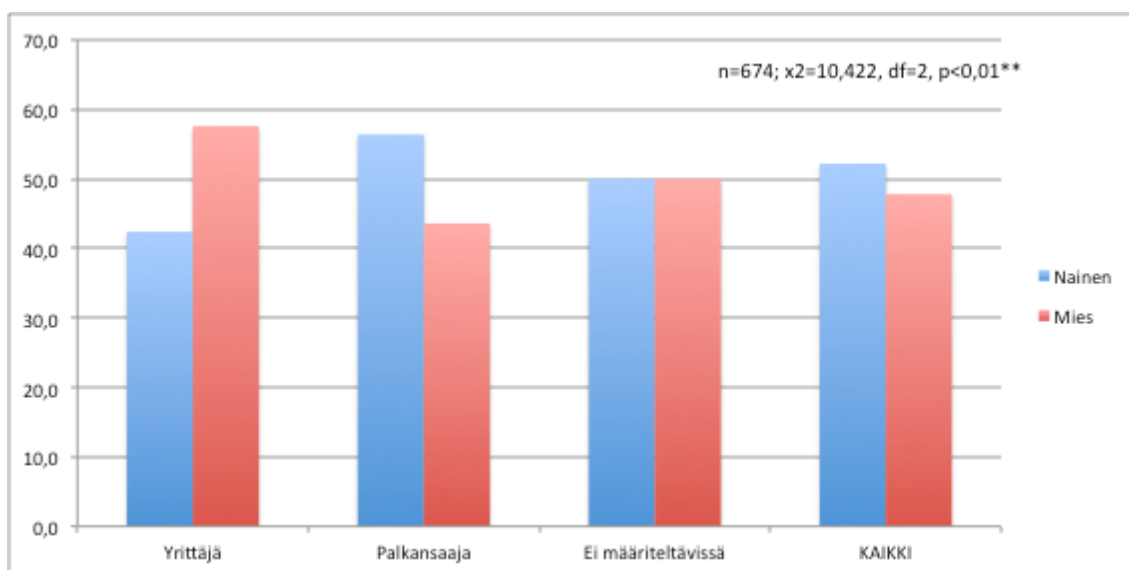
Tarkasteltaessa nuorten unelmia suhteessa työmarkkina-asemaan, asuinalueeseen ja monitoimisuuteen (monta työtä) tilastollista merkitsevyyttä löytyi sekä yrittäjien että palkansaajien osalta (kuvio 13). Yrittäjien osalta kaikista vastaajista hieman vajaat 30 % oli kiinnostunut useamman työn vaihtoehdosta. Kaupunkeihin haaveasuinalueensa sijoittavista kukaan ei ollut kiinnostunut useamman työn vaihtoehdosta, kun taas syvälle maaseudulle asuinalueensa valinneista noin 47 % oli kiinnostunut useampaan työn vaihtoehdosta. Kaupunkien läheisellä maaseudulla ja maaseudun keskuksissa useamman työn vaihtoehto ei poikennut oleellisesti keskiarvosta. Palkansaajien osalta useamman työn vaihtoehto kiinnosti vain noin 7 % kaupunkilaisista, kun luku kaikkien vastaajien keskuudessa oli noin 17 %. Syvällä maaseudulla vastaava luku oli noin 32 % ja maaseudun keskuksissa noin 27 %. Maaseudulle asuinhaaveensa sijoittavat ovat valmiita keräämään ansaintansa useammasta lähteestä. Mitä syvemmälle maaseudulle mennään, niin sitä joustavampia vastaajat ovat monitoimisuuden suhteen.



KUVIO 13 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema, sijainti (keskustaupunki ja kaupunkien lähinen maaseutu) ja monitoimisuus (monita työtä), %

Myös joillakin nuorten sosio-ekonomisilla taustatekijöillä oli yhteys siihen, aikovatko he hankkia toimeentulonsa yrittäjinä vai palkansaajana. Taustatekijöistä monilla ei ollut yhteyttä työmarkkina-asemaan. Tällaisia olivat syntymäkunta, nykyinen asuinkunta, ikäryhmä, perhesuhteet (yksineläjä / parisuhteessa), perhetilanne (lapsia / ei lapsia) ja työelämätilanne. Näissä tarkasteluissa ei löydetty tilastollisesti merkitsevää yhteyttä, joten niitä tuloksia ei esitetä.

Tarkasteltaessa työmarkkina-aseman ja sukupuolen yhteyttä, naisten ja miesten välillä ilmenee selvää eroavuutta (kuvio 14). Miehistä lähes 58 % ja naisista vain 42 % on kiinnostunut yrittäjyydestä. Tulos ilmentää selkeästi miesten myönteisempää suhtautumista yrittäjyyttä kohtaan. Niistä vastaajista, jotka eivät määrittelleet kuvauksessaan työmarkkina-asemaa, ei ollut eroa sukupuolten osuuksissa.



KUVIO 14 Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin työmarkkina-asema ja vastaajan sosio-ekonominen tausta, %

## 5.2 Määrällisen aineiston analyysin yhteenveto

Tämän määrällisen tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että nuorten aikuisten ansaintaan liittyvistä unelmista yrittäjyys suuntautuu syvälle maaseudulle ja unelmat palkkatyöstä suuntautuvat kaupunkeihin. Halutuimman työmarkkina-aseman ja aluetyypin keskinäisessä tarkastelussa kaupunkien läheinen maaseutu on nuorten aikuisten suosikkiasuinaluetta ja tästä johtuen määrällisesti myös suurin osan yrittäjyysunelmista sijoittuu kyseiselle alueelle. Noille alueille suuntautuvat yrittäjyysshaaveet keskittyvät palvelualoihin, kun taas syvän maaseudun unelmissa korostuu alkutuotantoon liittyvä yrittäjyys. Alkutuotannon osuus maaseudulle sijoittuvista yrittäjyysshaaveista on yllättävän suuri.

Maaseudulle sijoittuvissa unelmissa korostuvat sisällölliset tekijät (eläimet, lapset, kahden työn yhdistelmä, luonto, kestävyys ja perinteet, hyödyksi muille, jokin muu). Nämä tekijät korostuvat nuorten kaupunkien läheiselle maaseudulle ja syvälle maaseudulle sijoittuvissa unelmissa. Tämän perusteella voidaan todeta, että maaseudulle sijoittuvat unelmat ovat kokonaisvaltaisia. Saavuttaakseen nämä unelmat nuoret ovat valmiita hankkimaan elantonsa sitä useammasta lähteestä mitä syvemälle maaseudulle unelmat sijoittuvat. Vertailun vuoksi kaupunkeihin sijoittuvissa yrittäjyysunelmissa useamman ansainnan vaihtoehto ei kiinnostanut yhtään vastaajaa. Sama trendi näkyi myös palkkatyöhön liittyvissä unelmissa. Monitoimisuus on maaseudun mahdollisuus ja haaste. Maaseudulle unelmansa sijoittavat nuoret ovat realistisia ja varautuvat olemaan

joustavia; ansainta on usein koostettava useista eri lähteistä. Naiset ja miehet suhtautuvat yrittäjyyteen selkeästi eri tavalla. Miehistä 58 % unelmoi yrittäjyydestä, kun naisista vain 42 % haaveilee yrittäjyydestä.

### 5.3 Laadullisen aineiston analyysi

Haastatteluaineistosta tunnistettiin toimeentuloon ja yrittäjyyteen liittyviä teemoja, joita on kuvattu seuraavassa.

Haastateltava 1 kertoo kokeiluluonteisesta maalle muuttamisesta. Perhe päätti tulla kokeilemaan maalla asumista ja erityisesti sitä, löytyykö töitä ja järjestykö perheen ansainta kokonaisuutena. Prosessi perustuu vahvasti henkilökohtaisiin syihin ja yrittäjyys on havaittu keinoksi, jolla perheen ansainta on kyetty rakentamaan tehokkaalla ja mielekkäällä tavalla.

*”Minä kävin siinä vaiheessa Kuopiosta Suomenjoella töissä ja puolisoilla ei siinä vaiheessa vielä ollut vakituista työpaikkaa. Ja työmatka oli suurin piirtein sama. Tultiin koeajalle tänne, ajateltiin, että otetaan vuokra-asunto ja katsotaan voiko täällä elää, pystyykö tänne työllistymään vai joudutaanko lähtemään maitojunalla takaisin kaupunkiin.”*

Perhe ehti asua maaseudulla noin kaksi vuotta samalla kun idea yrittäjyydestä kypsyi. Yrittäjyys oli ollut alitajuisella tasolla mielessä jo pidempään. Työkaverin kysymys ”milloin sinä sen aiot tehdä?” sai idean konkretisoitumaan.

*”Ja sitten siinä vaiheessa työnantajayritys... alkoi myydä minun palveluita Vesannolle, eli minä kävin Suomenjoelta töissä myös Vesannolla jonkun verran. Aikaisemmasta päivätyöstä sitten löytyi se, että täälläkin on tarve. ... Niin siitä se varmaan sitten lähti.”*

Liiketoiminnan nopea liikkeellelähtö ja hyvä kysyntä ovat yllättäneet vastaajan. Vuoden toiminnan jälkeen vastaaja pohtii maaseudun eduksi vähäistä kilpailua ja alhaista kulutuso. Vastaajan yritys on ainoa toimija tällä alalla lähikunnissa ja esimerkiksi toimitilojen vuokrataso on selkeästi edullisempi kuin kaupungeissa. Osaamisintensiiviselle palvelulle on ollut yllättävän paljon kysyntää, ehkä siksi, että kyseisiä palveluja ei ole aiemmin alueella tarjottu ja asiakkaiden on pitänyt hankkia vastaavat palvelut kaupungista. Alhainen kustannustaso on myös mahdollistanut palvelujen tarjoamisen asiakkaille kilpailukykyisellä hinnalla. Palvelujen helppo saavutettavuus on ollut myös selkeä liiketoiminnallinen etu, jonka uusi yrittäjä on voinut tarjota asiakkailleen. Maaseutu toimintaympäristönä on mahdollistanut myös alkuinvestointeihin haetun EU-rahoituksen (toimintaryhmäraha) saamisen. Myös elinkeinoasiamiehen kanssa käydyt keskustelut ja sieltä saatu apu ovat olleet asioita, jotka yrittäjä kokee maaseutumaisen toimintaympäristön eduksi. Haastatellun ystävät ovat perustaneet samaan aikaan kaupunkeihin saman alan yrityksiä ja näiden kokemuk-

siin verrattuna esimerkiksi elinkeinoneuvonnan palvelut ovat olleet maaseudulla hyvin toimivia ja tehokkaita. Myös toiminnan liikkeellelähtö ja asiakkuuksien rakentaminen ovat tapahtuneet maaseudulla yllättävän nopeasti.

*”Ja yrityksen perustamista sitten kun miettii, minulla on ystäviä, jotka ovat perustaneet yhtä aikaa toimistoja Ouluun ja Kuopioon. Haasteet siellä ovat hyvin erilaisia kuin täällä, että ihan onnellinen ratkaisu senkin suhteen, että tämä on varmaan täällä maaseudulla kuitenkin aika paljon nopeammin lähtenyt käyntiin kuin kaupungissa. Ei ole kilpailua ja yhteistyöverkostot ovat jo käytännössä valmiit.”*

Tässä tapauksessa erityisen merkittävää etua liiketoimintaan on tullut useista eri verkostoista. Toimivia verkostoja on alueellisella, henkilökohtaisella ja liiketoiminnan tasolla ja niiden yhdistelminä. Esimerkiksi perheen sisällä on perustettu yhtä aikaa kaksi eri yritystä, joilla on yhteiset toimitilat, mistä on kyetty saamaan molemmille kustannusetuja.

Haastateltava 1 korostaa monessa eri yhteydessä maallemuuton henkilökohtaisia ulottuvuuksia ja perhesyitä. Prosessi lähti liikkeelle vahvasta halusta elää maaseudulla. Perheeseen oli syntymässä toinen lapsi ja kaupunkikaksio oli käymässä ahtaaksi. Päivät toisen työssä venyivät kohtuuttoman pitkiksi. Työaika kahdeksasta neljään ei riittänyt, vaan töiden huolellinen tekeminen edellytti jatkuvaa ylitöiden tekemistä ja työtä epämukavina työaikoina. Nyt parin vuoden jälkeen paluu kaupunkiin ja palkkatyöhön ei tulisi kysymyksenäkään. Alkuun ansainta järjestyi palkkatyössä ja sen jälkeen yrittäjänä. Erityisesti yrittäjyyden sovittaminen perhe-elämään on ollut vastaajan mielestä yllättävän helppoa ja huomattavasti joustavampaa kuin perhe-elämän palkkatyön yhteensovittaminen. Perhe-elämän kannalta omat vanhemmat ja sisarukset perheineen ovat muodostaneet tärkeimmän verkoston ja turvaverkon.

*”Lapselle nousi viime yönä kuume. Minä soitin aamulla lastenhoitajalle, että lapsi on kuumeessa. Hoitaja sanoi, että minä tulen... Minä olen voinut jättää kaikki lapset kotiin olemaan hoitajan kanssa, vaikka yksi on sairas... Meillä ei ole oikeastaan tietoisia päätöksiä. Koko perhe ja suku ovat alkaneet palailemaan tännepäin ja on tukiverkoston.”*

Yrittäjyyden kannalta tärkeitä yhteyksiä on tullut jo opiskelua ajoilta ja aiemmista työpaikoista. Aiemman palkkatyön tuomat verkostot olivat juuri se kimmoke, josta yritysidea syntyi. Haastateltava kykeni havaitsemaan aiemmassa palkkatyössä toimialalla ja alueella olevat mahdollisuudet ja kykeni rakentamaan uuden liiketoiminnan näiden havaintojen ja työyhteyksissä syntyneen yhteistyöverkoston avulla. Oman alan sisäiset aiemmat kontaktit ja verkostot ovat mahdollistaneet jopa asiakkuuksien vaihtoa tai siirtoa. Näin ollen jokainen on voinut keskittyä omaan osaamisalueeseensa ja mielenkiinnon kohteisiinsa. Verkostot antavat myös vahvaa tukea ja laajentavat yhteistä osaamispääomaa. Haastateltava kertoo, että he soittelevat viikoittain kollegoiden kanssa ja neuvovat toisiaan haasteellisissa tilanteissa.

*”Minulla on säännölliset puhelinyhteydet päivittäin tai vähintäänkin viikoittain. Oulussa on oikein sellainen turvapari, yhtä aikaa minun kanssa perustanut yrityksen. Minun osaamisalueeni, painopistealueet ovat erilaisia kuin hänellä. Meillä on sellainen kuumalinja. Aina kun on kysymys, niin sitä voi kysyä. Samanlaiset löytyvät Kuopiosta, Joensuusta ja Savonlinnasta.”*

Myös paikalliset verkostot ja yhteisön tuki ovat yllättäneet vastaajan positiivisesti.

*”Elinkeinoasiamieheltä on saatu tosi hyvää apua. Nytkin on pelkästään ajatuksen tasolla istuttu uuden yrityksen perustamisasioissa, ja yhtäkkiä minun sähköpostini on jo täynnä jonkun muun tekemiä selvityksiä ko. alasta ja rahoitusvaihtoehdoista. Kaikki tulee niin kuin tarjottimella... Ei tällaista ole missään... Alkuun oli niitä, että ei voi menestyä... Mutta valtaosa on ollut koko ajan positiivista.”*

Haastateltava 1 arvioi haastatteluteemojen keskinäisen painoarvon suhteessa maallemuuttoon seuraavasti: liiketaloudelliset syyt 20 %, henkilökohtaiset syyt 60 % ja verkostot 20 %.

Haastateltava 2 kertoo maalle muuton ja yrittäjyyden yhdistelmän pohjautuvan haluun asua maalla järven rannalla. Ratkaisu perustuu siis lähtökohtaisesti henkilökohtaisiin tekijöihin. Vastaajalla on aiempaa työkokemusta useammalta toimialalta toisen palveluksessa. Ennen muuttoa vastaaja oli hankkinut koulutuksen palvelualan ammattiin ja tehnyt kyseistä työtä toisen palveluksessa Etelä-Suomessa.

*”Löysin Helsingistä yksityiskoulun, parturi-kampaaja koulun... Se kesti puoli vuotta ja se oli tosi sopiva juttu minulle, koska minä halusin vaan oppia sen työn... Pääsin töihin Nummelaan vähän isompaan parturi-kampaamoon ihan palkalliseksi ja sitten tuli muutto tänne.”*

Vastaaja näkee monia liiketaloudellisia etuja maaseudulla toimimisessa. Alueella on hyvät, toimivat ja joustavat elinkeinoneuvonnan palvelut. Erityisen hyödyllisenä vastaaja pitää käymäänsä yrittäjäkurssia. Hän oli tehnyt kurssin aikana liiketoimintasuunnitelmat kahdelle eri toimialalle. Lopullinen ala valikoitui käytännössä toimintaympäristön tilanteen myötä. Hoitoalalle oli tulossa lakimuutoksia ja uusia säännöksiä, jotka aiheuttivat epävarmuutta. Olisi ollut riskialtista tehdä isoja investointeja, kun ei tiennyt miten alaan liittyvät vaatimukset muuttuvat. Myös toimitilojen edullisuus kaupunkeihin verrattuna oli selkeä etu pienellä paikkakunnalla.

*”Se oli aika selkeää kun soitin aluehallintovirastoon ja sieltä sanottiin, että 2014 tulee niin isoja muutoksia. Se oli iso juttu.”*

Samaan aikaan uudella paikkakunnalla oli puutetta palvelusta, johon haastateltava oli juuri kouluttautunut. Palvelualan yrittäjyydelle oli eduksi myös se, että yrittäjä itse oli alueen asukkaille tuttu. Haastateltava koki, että yrittämiseen sai tarvittavaa apua ja asiakkuudet syntyivät nopeasti. Aloittamista helpotti myös se, että kyseisellä toimialalla ei ollut juurikaan kilpailua. Työtä oli alusta asti enemmän kuin jaksoi tehdä.

*"No se etu oli tietysti, että minä olen täältä kotoisin, niin moni tietää ja tuntee minut. Pienellä paikkakunnalla on helpompi saada apua. Elinkeinoasiamiehet ja muut ovat aika lähellä. On aika helppoa kun täällä ei ole kilpailua niin hirveästi. Asiakkaiden saaminen on täällä nopeampaa ja helpompaa kuin isommissa paikoissa. En minä osannut odottaa, että niin alussa olisi lähtenyt niin täysillä menemään."*

Haastateltava 2 toteaa useaan otteeseen maallemuuton positiiviset vaikutukset perheen arjen näkökulmasta. Perhe ja erityisesti lasten hyvinvointi on ollut todella merkittävä asia muuttopäätöstä tehtäessä. Lapsille on järjestynyt hoitopaikat pienissä ryhmissä. Myös koulu on pieni ja lapset voi päästää turvallisin mielin koulumatkalle tai asioimaan kylälle. Päätös sinetöityi hienon ja kohtuuhintaisen rantatontin löydyttyä synnyinpaikkakunnalta. Myös vanhempien, sisarusten ja suvun muodostama turvaverkko on ollut tärkeä tekijä vastaajalle. Läheisten ja perheen piiristä rakentuva turvaverkko mahdollistaa työaikojen sovittamisen itselle ja perheelle sopivaksi.

*"Pienemmät ryhmät, pienemmät koulut, ne olivat kyllä aika isoja juttuja. Ja sitten, minulla asuu täällä sukua niin paljon, että on sosiaalinen turvaverkosto. On aikaa enemmän olla lasten kanssa, eikä mene työmatkoihin aikaa. Pystyy itse säätämään työaikaa milloin tekee. Lasten on paljon turvallisempaa olla täällä, ne voi pistää yksin menemään, käymään kaupassa tai liikkumaan."*

Verkostojen osalta haastateltava 2 korostaa perheverkostoa. Pienellä paikkakunnalla ja yhden ihmisen yrityksessä haittapuoleksi vastaaja mainitsee työyhteisön puuttumisen. Työ on ammatillisesti yksinäistä, joskin palveluluonteensa vuoksi sosiaalista. Ammatillisia yhteyksiä voi ylläpitää esimerkiksi käymällä oman alan koulutustilaisuuksissa.

*"Jos puhutaan miinuspuolista, niin tässä on kyllä tosi yksin. Pitää pysyä ajan hermolla ja käydä koulutuksissa, koska tänne on tosi helppo jämähtää siten, että vain tekee tätä tässä näin."*

Haastateltava 2 arvioi haastatteluteemojen keskinäisen painoarvon suhteessa maallemuuttoon seuraavasti: liiketaloudelliset syyt 10 %, henkilökohtaiset syyt 70 % ja verkostot 20 %.



Haastateltava 3 nostaa tärkeimpinä asioina liiketaloudelliset syyt maallemuuttoon. Hän oli pidempään pohtinut puolisonsa kanssa Keski-Suomeen muuttoa. Sukupolvenvaihdos mahdollisti muuton ja samalla järjestyivät työt molemmille puolisoille. Liiketoiminnasta, yrittäjyydestä ja tuloksen teosta kiinnostunut pariskunta siirtyi toisen palveluksesta yrittäjiksi noin 30 henkilöä työllistävään perheyritykseen. Hyppäys oli suuri, mutta se tuntui turvalliselle. Vastaja kertoo, että tarkat tiedot yrityksen taloudellisesta tilanteesta, tuotteista ja asiakkuuksista helpottivat päätöstä. Vakavaraiseen ja kannattavaan yritykseen oli helppo tulla. Päätöstä on helpottanut myös se, että edellinen sukupolvi jäi mukaan yritykseen. Näin tiedot, taidot ja osaaminen on helpompi siirtää.

*”Nyt sukupolvenvaihdoksen myötä tuli tällainen mahdollisuus ryhtyä yrittäjäksi. Oma tausta on hyvin pitkälle esimiestausta ja olen ollut tuloksenteen ja henkilöstön kanssa tekemisissä. Se tuntui jotenkin järkevältä ratkaisulta. Täällä maaseudulla työpaikkoja ei niin valtavasti ole tarjolla mihinkä tulla vieraana työntekijänä. Puoliso on tehnyt kansainvälistä kauppaa, matkustanut ympäri maailmaa ja hänellä on business- näkemystä. Me tiesimme, että tulemme vakavaraiseen yritykseen, jolla on valmiit tuotteet. Ja sitten tiedettiin, että täällä on hyvät asiakassuhteet ja toiminnan laatu on hyvä ja kunnossa. Bisneksen puolella ei ollut uhkakuvia.”*

Haastateltavan näkemyksen mukaan maaseutu tarjoaa liiketoimintaympäristönä sekä etuja että haittoja. Selkein puute tai ongelma heidän yrityksessään on ollut niukkuus pätevistä työvoimasta. Toisaalta työntekijät ovat sitoutuneita ja pysyvät pitkään talossa. Myös työvoimakustannukset ovat hieman matalammat kuin esimerkiksi Etelä-Suomessa. Toinen selkeä etu on investointeihin saatavat tuet ja erilaiset kehittämiseen liittyvät hankkeet. Esimerkiksi Tekesin ja EU-osarahoitteisten hankkeiden kautta voi verkostoitua toisten alalla toimivien yritysten kanssa, mikä on ollut erittäin tärkeää uusille yrittäjille. Kehittämishankkeiden kautta voi myös valmistella ja hakea investointi- ja kehittämistukia.

*”Kehittämishankkeiden olemassa olo on maaseudulla etu ja näin uutena ihmisenä tarvitsee tietoa niistä, että osaa sitten hakea niitä. Mutta onneksi niistä on sitten aika hyvin saatu tietoa. Kyllä ne tuet kannattaa hakea... Se on myös tällaista verkostoitumista ja sitten tavallaan myös tiedon jakoa siinä samalla... Henkilökunta on täällä kauhean sitoutunutta. Meillä on vaihtuvuus hirveän pieni. Se on ihan huippujuttu täällä, että henkilökunta on sitoutunutta. Nyt on jäänyt eläkkeelle sellaisia ihmisiä, jotka ovat olleet meillä alusta asti.”*

Haastateltavan mukaan muutto maaseudulle on sujunut hyvin myös henkilökohtaisen elämän saralla. Pariskunta oli jo pidempään suunnitellut muuttoa pois Etelä-Suomesta. Nyt työmatkat ovat oleellisesti lyhentyneet, samoin työmatkoihin käytettävä aika. Vastajan puolison ei tarvitse enää matkustaa työn vuoksi ulkomailla, minkä johdosta aikaerot eivät enää kiusaa perheen arkea. Molempien puolisoitten harrastusmahdollisuudet ovat parantuneet maaseudulle muuton myötä. Koirien ulkoiluttaminen, metsästys, liikunta ja puutarhanhoi-

to sujuvat kaikki maaseudulla helpommin ja laadukkaammin kuin kaupunkiolosuhteissa. Henkilökohtaisen elämän osalta etuja ovat myös se, että sukulaiset ovat nyt lähempänä. Maalle muuttaminen mahdollisti myös perheen pitkäaikaisen haaveen rantatontille rakentamisesta.

*”Ehkä me olimme asuneet jo riittävän kauan siinä hektisessä ympäristössä. Täällä on ihan älyttävän hyvät liikuntamahdollisuudet. Olen ihan hiroeän yllättynyt. Siellä toki olen ollut yksityisessä liikuntakeskuksessa jäsenenä, mutta täällä on sitten kansalaisopisto ja vaikka minkälaista jumppaa olemassa. Meillä on ollut kaksi koiraa ja ne ovat olleet aina se ykkösharrastus. Meillä oli omakotitalo siellä ja olen hyvin vahvasti piha / puutarhahihminen, niin se 1500 neliötä alkoi käydä pieneksi. Nyt sitten on tuo 8000 neliötä, niin se on aivan loistavan kokoinen. Koti on tuossa linnuntietä 500 metriä työpaikalta. Siinä on oma ranta.”*

Haastateltavan 3 vastauksissa korostuvat liiketaloudelliset verkostot. Yrityksen vanhat kumppanuudet ja asiakkuudet ovat olleet ja ovat edelleen kannattavan toiminnan perusta. Myös suhteet tavarantoimittajiin ja alihankkijoihin ovat erittäin tärkeitä, joskin alihankkijoita on sukupolvenvaihdoksen jälkeen ryhdytty kilpailuttamaan tarkemmin. Merkittävä osa tilauksista tulee suunnittelutyötä tekeviltä vanhoilta kumppaneilta. Vastaavaa liiketoimintaa ei voisi aloittaa tyhjästä ilman olemassa olevia kauppasuhteita. Kaupanteko on myös huomattavan helppoa vanhojen asiakkaiden kanssa. Mainepääoman arvoa on vaikea mitata, mutta sen merkitys on todella suuri. Nykyisessä liiketoiminnassa on kyetty hyödyntämään myös yrittäjien edellisessä työssä syntyneitä verkostoja ja osaamista. Tämä näkyy muun muassa laadun, tuottavuuden ja työturvallisuuden kehittämisessä. Henkilökohtaisen elämän osalta verkostot eivät nouse tässä tapauksessa kovin merkittävään asemaan. Vastaaja odottaa vapaa-ajalta yksityisyyttä ja kotipuuhaa. Nämä odotukset ovat täyttyneet hyvin.

Haastateltava 3 arvioi haastatteluteemojen keskinäisen painoarvon suhteessa maallemuuttoon seuraavasti: liiketaloudelliset syyt 60 %, henkilökohtaiset syyt 30 % ja verkostot 10 %. Verkostojen vaikutus koostuu yksinomaan liiketoiminnallisista verkostoista.

Haastateltava 4 toteaa yrittäjyyden lähteneen hänen kohdallaan pakosta. Hän oli aiemmin ollut palkkatyössä palvelualalla. Kädentaitoihin liittyvä harrastus kiinnosti niin kovasti, että harrastuksesta tuli ammatti. Tuolla alalla ei ollut työtä tarjolla toisen palveluksessa, mikä johti oman yrityksen perustamiseen. Haastateltavan aiempi asuinpaikka sijaitsi Pohjois-Suomessa. Erikoisosaamiselle ja kädentaidoille oli kysyntää, koska saamelaiset hankkivat paljon pukeutumiseen liittyviä tarvikkeita suoraan käsityöläisiltä. Myös markkinointi oli helppoa, koska tieto levisi asiakkaiden keskuudessa toimivan ”puskaradion” välityksellä. Asiakkaiden vahva yhteisöllisyys ja kulttuurisidonnaisuus hoitivat uuden yrittäjän markkinoinnin. Tähän tietysti tarvittiin hyvää palvelua ja laadukkaita

asiakaslähtöisiä tuotteita. Lapissa myös julkisyhteisöt hankkivat paljon esimerkiksi sisustustekstiilejä, jotka liittyvät paikalliseen kulttuuriin. Nämä muodostivat yrittäjyyden alkuvaiheessa merkittävän osan tilauskannasta.

*”Oli harrastus, jota halusin tehdä. Ja sitten tuli tämä yrittäjyys, ja se oli sikäli onnellinen tilanne, että minä olin vielä Utsjoella siinä vaiheessa. Siellä oli markkinointi helppoa, koska siellä helposti tutustutaan, ihmiset tunnetaan isolta alueelta. Puskaradio toimi niin hyvin, ettei valtakunnanrajakaan ollut esteenä. Oli minun etuni, että minä niin paljon käyтин saamelaisia aiheita. Siellä on asiakkaita vieläkin.”*

Yrittäjyyden näkökulmasta maaseutu on tarjonnut hyvän sijaintiympäristön haastateltavalle niin aiemmassa kuin nykyisessäkin asuinympäristössä. Haastateltava arvioi, että paikalla ei ole hirvittävän suurta merkitystä yrittäjyyden kannalta. Käsityöläisten yhteisöjä toimii myös kaupungeissa. Hänen kohdallaan asiat ovat olleet ehkä mieluummin arvolatautuneita. Pienissä yhteisöissä on ollut helppo toimia. Täällä on saanut paljon apua kunnasta ja elinkeinoasiamieheltä. Kunta auttoi erityisesti käsityöläisten yhteisen myymälätilan järjestelyissä. Haastateltava on ollut kahdesti puuhamiehenä perustamassa käsityöläisten yhteistä myymälää. Tällaiset projektit ovat onnistuneet maaseudulla hienosti. Yhteisöllisyydellä ja talkootyöllä on kyetty rakentamaan omat paikalliset jake-lukanavat uniikeille tuotteille. Yrittäjyyteen liittyvät asiat ovat sujuneet vastajan mielestä jopa yli odotusten. Haastateltava on jo eläkeiässä ja pohtii mitä tekisi, jos lopettaisi yrittämisen. Yrittäjyys ja yhteisöllisyys antavat sisältöä elämään.

*”On parasta käsityöyrittäjien verkostoitumista, että yhteisesti tehdään tilat, koska käsityöyrittäjän ei kannata myydä jälleenmyyntiin. Ja kun yhteinen tila on, niin silloin myyntikustannukset ovat pienemmät. Ja tänne sitten perustettiin tällainen Tervon tekevät, jossa meillä on yhteinen myymälä ja kahvila. Se on oikeastaan melkein samanlainen kuin pohjoisessa oli.”*

Maaseudulle ja Savoan muuttaminen ei ollut yrittäjälle liiketoiminnallinen valinta. Muuttopäätös syntyi halusta asua samalla paikkakunnalla puolison kanssa. Valinta kohdistui Tervoon, koska siellä oli puolison kotipaikka, joka oli toiminut aiemmin kesänviettopaikkana. Muuttaminen pysyvästi kaupunkiin tuntui vieraalle, vaikka sitäkin oli perheessä harkittu. Maaseudulle vetivät luonto, kauniit maisemat ja rauhallisuus. Luovalla alalla toimivalle on tärkeää saada voimaa, ideoita ja luovuutta luonnosta. Myös luontoon liittyvät harrastukset, puutarhanhoito ja paikallisen kyläyhteisön mutkattomuus houkuttelivat muuttamaan maaseudulle.

*”Täällä on yhteisöllisyys, se on minulle tärkeää. Sitten tietenkin nämä luontoon liittyvät asiat, jotka ovat paremmin. Puutarhanhoito, siitähän voi vain haaveilla Lapissa ja yrittää lämmittää kasvihuonetta kalliolla.”*

*Mutta täällähän kaikki semmoiset ihanat toteutuivat. Maaseudulla haluan olla."*

Yhteisöllinen yrittämisen muoto on toiminut haastateltavan mukaan erityisen hyvin maaseudulla. Paluumuuttajat ovat yhteisöllisyyden kannalta olleet erityinen voimavara. Haastateltava kertoo, että hänen havaintonsa mukaan paluumuuttajia tai ylipäätään ihmisiä, jotka ovat muuttaneet, yhdistää kyky ajatella asioita eri tavalla. Pitkään samoissa ympyröissä elävien ihmisten on helppo "jämähtää" tuttuihin ja turvalliseksi koettuihin toimintatapoihin. Vastaaja kertoo, että alueelle perustettu käsityöläisten yhdistys on kyennyt markkinoimaan ja myymään tehokkaasti jäsentensä tuotteita. Haastateltava myös toivoo, että markkinointia ja myyntiä toteuttavaan yhdistykseen saataisiin mukaan myös nuorempia ihmisiä ja ylipäätään toimijoita, joilla olisi keskenään erilaista osaamista. Näin yhteistä osaamispääomaa kyettäisiin lisäämään ja vahvistamaan

*"Olen huomannut, että paluumuuttajia on aika paljon. Tervon tekevissä esimerkiksi suurin osa on paluumuuttajia tai sitten sellaisia jotka ovat olleet välillä muualla. He ovat avoimia uusille asioille."*

Haastateltava 4 arvioi haastatteluteemojen keskinäisen painoarvon suhteessa maallemuuttoon seuraavasti: liiketaloudelliset syyt 20 %, henkilökohtaiset syyt 40 % ja verkostot 40 %. Verkostojen vaikutus koostuu sekä liiketoiminnallisista että henkilökohtaisista verkostoista. Liiketoiminnalliset verkostot ovat syntyneet työn myötä. Henkilökohtaiset verkostot olivat olemassa jo ajalta, jolloin nykyinen koti toimi kesäpaikkana.

Haastateltava 5 kertoo idean ja ajatuksen yrittäjyydestä syntyneen hänen kohdallaan toiveesta voida vaikuttaa enemmän omaan työnkuvaan. Aiempi työ toisen palveluksessa sisälsi erityisen paljon ajamista ja tienpäällä oloa. Yrittäjyys oli keino, jolla haastateltava kykeni itse vaikuttamaan työnsä sisältöön. Ajamisen lisäksi yrittäjyyden kautta on voinut vaikuttaa oleellisesti omaan ajankäyttöön. Nyt työmaalle ei tarvitse lähteä epäinhimillisen aikaisin – toisaalta päivät saattavat venyä nyt illasta.

*"Oikeastaan aika kauan olen jo miettinyt. Kun olen tehnyt kuskintöitä, että rupeaisin tekemään omaan piikkiin. Sitten vahvistui päätös, että kun vähemmällä ajamisella pääsisi. Jotenkin omaa työtä ja siitä se lähti."*

Haastateltava kertoo, että nykyinen asuinpaikka ei ole heille ensimmäinen koti maaseudulla. Aiemmin heidän perheensä asui Pohjois-Suomessa. Veri veti kuitenkin lähemmäs synnyinseutuja ja sukulaisia. Uuden asuinpaikan etsiminen lähti liikkeelle sopivan talon katselulla. Kun sellainen löytyi, seutua tuli tarkasteltua kartan avulla eli tienoo ei ollut entuudestaan tuttua. Yrittäjyyden mahdollisuuksia vastaaja tarkasteli hakemalla puhelinluettelosta saman toimialan yrityksiä. Kun niitä ei enemmälti ollut kohteen ympärille piirretyn säteel-

tään 70 kilometrin suuruisen ympyrän sisällä, paikkaa lähdettiin katsomaan tosimielellä. Vaikka päätös tehtiin rohkeasti, töitä on ollut tarjolla niin paljon kuin on jaksanut tehdä. Myös omaan toimialaan liittyvät yhteistyöverkostot ovat syntyneet melko nopeasti. Toisaalta haastateltava arvelee, että verkostot olisivat voineet syntyä nopeamminkin, jos olisi itse ollut aktiivisempi kontaktien hakeemisessa. Eri toimijat ovat tulleet tutuiksi yhteisillä työmailla.

*”Piti katsoa kartasta missä Vesanto on kun lähdettiin taloa katsomaan. Olisiko katsottu puhelinluettelosta, että onko paljon saman alan yrittäjiä siinä seudulla. Piirrettiin sellainen 70 km ympyrä harpilla, työssäkäyntialue tavallaan. Siinä ei niitä hirveästi ollut. Aika rohkeasti kuitenkin lähdettiin. Minunkin alallani tarvitsee monenlaisia kumppaneita: kaivinkonemiehiä ja sähkömiehiä ja kaikkea sellaista. Ne kun löytyy niin väkisin ne tulevat tutuiksi.”*

Maaseudulla toimiminen on sujunut haastateltavan mukaan hyvin. Yrittäminen syrjäisellä maaseudulla edellyttää hieman suurempien varastojen ylläpitämistä ja töiden ennakoimista. Tarvikelistat tulee tehdä huolella, että saa kaikki tarvittavat osat työmaalle ennen projektin aloittamista. Pikkunippeleitä ei viitsi lähteä hakemaan kaupungista kesken päivän. Rahtikuluja ja odotusaikaa voi tulla hieman enemmän, mutta ne eivät ole kokonaisuuden kannalta oleellisia.

Sama ennakoiminen liittyy myös yksityiselämään. Kaupungissa käydään vähintään kerran viikossa, jolloin voi hankkia tuotteita ja palveluita, joita ei kotikylältä välttämättä saa. Haastateltava ei koe tätä millään tavalla hankalaksi. Kun tietää perheen tarpeet, niin elintarvikkeitakin on kätevä varata esimerkiksi pakastimeen.

Haastateltavan mukaan maalla asumisen parhaat puolet liittyvät asumisen vapautteen ja itsensä toteuttamiseen. Omalla pihalla saa puuhailla mitä haluaa. Järvellä käyminen ja kalastaminen sujuvat helposti. Oma tila on tärkeä tekijä. Sopiva etäisyys naapuriin on sellainen, että huuto ei kuulu. Erityisen tärkeä syy maalla asumiseen vastaajan perheessä on ollut eläinharrastus. Hänen puolisolleen on pari lehmää, sonnipoika, kanoja ja vuohia. Tällaisia harraste-eläimiä ei voisi pitää kaupungissa tai edes maaseudun taajamassa. Harraste-eläimien hoitaminen edellyttää tilaa ja aikaa. Maaseudulla asumisen ja yrittäjyyden yhdistämisen parhaaksi puoleksi haastateltava nimeää elämän omatahtisuuden – oman rytmin. Asioita saa tehdä itselle sopivilla aikatauluilla. Haastateltava pohdii, että tällainen elämä ei sovi kaikille. Maalaiselämä vaatii omatoimisuutta ja monenlaista osaamista. Vastaajan mielestä maallemuuttoa rajoittaa sopivien kiinteistöjen puute. Perikunnat eivät ole valmiita myymään tyhjiillään olevia maaseutukiinteistöjä, vaikka niille ottajia olisikin.

*”Yrittäjänä ei tarvitse olla heti seitsemältä työmaalla. Jos olisi renkinä, niin pitäisi ajella Kuopioon, se olisi kuudelta jo lähdevä ajamaan. Aika omatoiminen pitää kuitenkin olla. Että ei sitä välttämättä enää apuja kaiken saa, vaikka paljon saakin.”*

Maaseudun yhteisöllisyyden haastateltava on kokenut helpoksi ja mutkattomaksi. Jokainen voi vaikuttaa siihen itse, minkä verran haluaa pitää yhteyksiä. Positiivinen uteliaisuus auttaa kontaktien luomisessa, erityisesti työpuolella. Niin työhön kuin vapaa-aikaan liittyviä sosiaalisia verkostoja on tarjolla. Vastaja pohtii, että töiden kannalta on oleellista tuntea oman alan toimijoita ja saada tyytyväisiä asiakkaita. Yrittäjyyden alkuvaiheessa kontaktit aiemmista palkkatöistä olivat erityisen tärkeitä ja hyödyllisiä.

Haastateltava 5 arvioi haastatteluteemojen keskinäisen painoarvon suhteessa maallemuuttoon seuraavasti: liiketaloudelliset syyt 20 %, henkilökohtaiset syyt 75 % ja verkostot 5 %. Verkostojen vaikutus koostuu sekä liiketoiminnallisista että henkilökohtaisista verkostoista. Henkilökohtaiset syyt voisivat olla vastaajan mielestä jossain mielessä merkittävämpikin. Liiketaloudelliset syyt ovat siksi 20 %, että ilman toimivaa yrittäjyyttä eläminen ei onnistuisi.

Haastateltava 6 kuvailee yrityksen perustamista liiketaloudellisesta näkökulmasta. Täällä oli sopivat ja edulliset toimitilat. Tällaisen harvaan asutun seudun etuna on myös sopivan raaka-aineen saaminen venepuusepän tarpeisiin. Alueella ei ole laajaa kalliisiin erityisveneisiin keskittyntä puuveneharrastusta. Kyseisen harrastuspiirin maksukykyisimmät asiakkaat sijoittuvat rannikolle ja vesistöjen rannoilla sijaitseviin suurempiin kaupunkeihin. Toisaalta haastateltavan nykyisellä asuinalueella on paljon järviä ja siellä on pitkä perinne puisten soutuveneiden käytöstä, minkä vuoksi kysyntää on myös puuveneiden korjaukselle. Haastateltavan mielestä ammattikoulutus tai muuten hankittu riittävä osaaminen on ehdoton edellytys alalla toimimiselle. Vastaja kertoo saaneensa erityisen arvokkaita kontakteja, verkostoja ja osaamista työskennellessään toisen palveluksessa ennen oman yrityksen perustamista. Maine omasta osaamisesta ja taidoista mahdollistaa töiden saamisen kauempaa. Uudelle paikkakunnalle voi tulla ns. työt mukanaan, jos verkostot ovat kunnossa. Haastateltava suunnittelee lisämyyntiä tarvikkeiden nettikaupalla ja puusepän palveluiden tarjoamisella myös muille kuin veneilijöille. Monitoimisuus on tärkeää maaseudulla.

*"Tässä tilanteessa eduksi olivat kohtalaisen edulliset ja tarkoitukseen soveltuvat toimitilat. Tällä alalla on periaatteessa mahdollista olla melkein missä päin Suomea tahansa, ei tarvitse olla kaupungin keskustassa. Silloin kun pysytään pienissä veneissä, niiden liikutteleminen ympäri Suomea on vielä kohtalaisen edullista, sijainnilla ei sinänsä ole merkitystä. Jos yhtään on asiakkaita ja kontakteja valmiina, niin silloin on mahdollista siirtää toiminta tänne... Tällaisella harvaan asutulla alueella bisnes olisi hyvää olla monialaista. Et sillä yhdellä tietyllä tarkkaan rajatulla alalla välttämättä pysty itseäsi elättämään... Tuolla tiheämmin asutetulla alueella voi paremmin pärjätä sillä yhdellä tietyllä alalla."*

Liiketoiminnallista näkökulmaa tärkeämpänä haastateltava pitää perhetilannetta. Perhe muutti maalle, kun puolison palkkatyö järjestyi paikkakunnalta. Maalle muuttaminen edellyttää vastaajan mielestä molempien puolisoitten työllis-

tymistä samalle paikkakunnalle. Erillään asuminen ei tulisi kysymykseen ainkaan lapsiperheelle. Maaseudun eduksi haastateltava nimeää myös rauhallisuuden. Omalla kohdallaan vastaaja haaveilee asumisesta syrjäisellä maaseudulla. Nykyinen asunto maaseudun taajamassa ei vastaa hänen ihannekuvaansa maaseutuasumisesta. Toisaalta nykyinen asumismuoto sopii mainiosti puolisolle. Vastaajan perheen näkökulmasta maaseutu on tarjonnut hyvät harrastusmahdollisuudet luonnossa liikkumiseen, metsästyksen ja koiraharrastukseen. Koko perhe on tuntenut vetoa maalle. Haastateltavan mielestä muuttaakseen maaseudulle siellä pitää viihtyä paremmin kuin kaupungissa.

*”On ehdottomasti parempi asia ja oikeastaan edellytys, että molemmilla on töitä, jos sattuu asumaan parisuhteessa. Ja kun sattuu harrastamaan ulkoilua ja metsästystä ja koiria, niin täällä on ainakin niihin hyvät mahdollisuudet. Itse henkilökohtaisesti asuisin mieluummin vielä syrjemmässä kuin tällä hetkellä asutaan.”*

Haastateltava kertoo, että yksi tekijä maaseudulle muuttamisessa oli se, kun ystävät houkuttelivat tulemaan. Yrittäjän näkökulmasta tuollaisissa tilanteissa muuttopäätös voisi tulla helpommin tai nopeammin, jos kunnalla tai elinkeinoneuvonnalla olisi tarjota valmiita asiakkuuksia tai ideoita ansainnasta. Vastaajan tapauksessa ansainta järjestyi aiempien olemassa olevien työkontaktien kautta. Vastaaja kokee positiiviseksi, että on saanut runsaasti kannustusta ja rohkaisua yrittäjyyteen niin alueella asuvilta ystäviltä kuin elinkeinoneuvonnasta ja paikallisesta toimintaryhmästä. Vastaajan näkemyksen mukaan tarjolla olevat tukimahdollisuudet, kuten starttiraha ja investointituet, voivat olla merkittävässä roolissa monelle yrittäjyyttä harkitsevalle. Omalla kohdallaan tuttavien esimerkki yrittäjyydestä on rohkaisseut perustamaan oman yrityksen. Kokonaisuutena vastaajan verkostot ovat olleet vahvassa roolissa yrityksen perustamiseen liittyen.

*”Tänne syrjäseudulle sijoittuminen saattaa olla hyöinkin pitkälti eräiden ystävien syytä. Ja sitten mainitsen tuon puolison työpaikan, joka vaikutti. Suoraan semmoista bisneskontaktia ei, ei oikein. Starttiraha yrityksen perustamisessa, elinkeinoasiamies toimi mainiosti silloin. Verrattuna eräseen Etelä-Karjalaiseen kaupunkiin, jossa kaveri perusti samaan aikaan yritystä, täällä toimi huomattavasti jouheammin, nykyisen ely-keskuksen palvelut ja muut tällaiset. Täällä ei tarvinnut jonotella ja odotella ja sai informaatiota hyöinkin nopeasti. Itse pitää kuitenkin olla aloitteellinen. Ei sitä kukaan väkisin voi viedä eteenpäin sitä asiaa. Paikallisilta yrittäjiltä on tullut hyöviä vinkkejä yrittämiseen... Siitä on kyllä saanut ihan hyöviä esimerkkiä, miten bisnestä nyt voi pyörittää.”*

Haastateltava 6 arvioi haastatteluteemojen keskinäisen painoarvon suhteessa maallemuuttoon seuraavasti: liiketaloudelliset syyt 20 %, henkilökohtaiset syyt 50 % ja verkostot 30 %. Verkostojen vaikutus koostuu liiketoiminnallisella puolella.

Haastateltava 7 kertoo yritystoiminnan maaseudulle siirtämisen lähteneen liikkeelle hieman sattuman kautta. Perheessä oli haettu mahdollisuutta ostaa palvelualan yritys, johon puoliso voisi työllistyä. Haastateltavan puoliso on ollut pitkään toisen palveluksessa samalla alalla. Puolison palkkatyö on koostunut toimimisesta useamman eri työnantajan palveluksessa ja yrittäjyyden kautta haettiin tilanteen selkeyttämistä ja helpottamista. Sopivaa yritystä ei löytynyt Kuopiosta, vaan se löytyi Rautalammilta. Yritys oli haastateltavalle entuudestaan tuttu, koska hän oli tehnyt kohteessa reissutöitä jo kymmenen vuoden ajan. Maaseudulle siirtymispäätöstä helpotti se, että haastateltavan toisen yrityksen vuokrasopimus päättyi entisellä paikkakunnalla ja sen yrityksen liiketoiminta voitiin siirtää perheen mukana maaseudulle. Toiminta on lähtenyt hienosti käyntiin. Asiakaskunnan tuttuus on helpottanut suuresti liikkeelleläähtöä ja yrittäjät on otettu hyvin vastaan. Toimintaa on helpottanut myös se, että kohteessa on ollut vastaavaa toimintaa jo vuosikymmeniä. Asiakkaat ovat tottuneet hakemaan ja saamaan kyseistä palvelua kyseisestä paikasta.

*”Puoliso kävi kolmessa eri paikassa töissä, sillä oli pätkätöitä jokaisessa ja ruvettiin miettimään, että pitäisi saada se sillä tavalla organisoitua, että kävisi vain yhdessä paikassa. Kuopiosta jo katsottiin, mutta sieltä ei löytynyt mitään. Sitten tuli tieto, että tämä on myynnissä tämä paikka. Puolisolle sitten varovasti ehdotin, että lähetäänkö maaseudulle. Niin sieltä Kuopiosta tultiin tänne ja käytiin muutamia neuvotteluita ja tehtiin sitten päätös, että lähdetään tänne. Tässä on taloudellisia etuja: tässä on ollut vastaavaa toimintaa vuodesta -58 asti ja tunnettu paikka.”*

Haastateltava ei näe henkilökohtaisilla syillä olevan suurta merkitystä muuttopäätöksen. Asia ratkesi pääasiallisesti sopivan yrityksen löytymisen myötä. Elämä maaseudulla on ollut rauhallista. Se on ollut positiivinen, joskaan ei ratkaiseva asia kokonaisuuden suhteen. Haastateltava kertoo, että maalla on voinut jatkaa samojen asioiden harrastamista kuin aiemmin kaupungissa.

Haastateltava korostaa, että päätös ostaa yritys maaseudulta pohjautuu aiempiin kontakteihin alueelle. Vastaavaa päätöstä ei olisi perheessä tehty, ellei asiakaskunta olisi ollut entuudestaan tuttua. Vastaavia kohteita ei edes katseltu entuudestaan tuntemattomilta alueilta. Toisaalta verkostojen osalta on ollut myös toivomisen varaa. Yrittäjäperhe harkitsi toisenkin yrityksen ostamista alueelta, mutta toivottua apua tai tukea ei tullut kunnan eikä elinkeinoneuvonnan suunnalta. Yrittäjä olisi toivonut kunnalta apua esimerkiksi ensimmäisen työntekijän palkkaukseen haettavan tuen järjestelyihin ja hakemiseen.

*”Kyllä se oli suuri etu se, että tunsin niin paljon ihmisiä täältä. Jos en olisi tuntenut täältä näitä ihmisiä, en olisi tähän ikinä tullut... Esimerkiksi ensimmäisen työntekijän palkkaukseen muutamaksi kuukaudeksi tai sitten jossain vaiheessa niillä on ollut sellainen, että yrittäjälle annetaan vaikka tonni kannustinrahaa. Juuri sellaista kannustinrahaa olisi silloin kaivannut, olisi pikkuisen tultu jollain lailla vastaan.”*



Haastateltava 7 arvioi haastatteluteemojen keskinäisen painoarvon suhteessa maallemuuttoon seuraavasti: liiketaloudelliset syyt 15 %, henkilökohtaiset syyt 5 % ja verkostot 80 %. Verkostojen vaikutus korostuu erityisesti liiketoiminnan kannalta. Ilman aiempia kontakteja yrittäjät eivät olisi muuttaneet alueelle.

Haastateltava 8 on siirtänyt toimivan yrityksen mukanaan maaseudulle. Vastaaaja on toiminut yrittäjänä 14 vuoden ajan ja hän on pohtinut maalle muuttoa jo pidempään. Aikaisemmin haastateltava on tehnyt töitä perheen kesämökillä. Päätös kypsyi pikkuhiljaa ja tärkeimmät motiivit muutolle löytyvät henkilökohtaisen elämän puolelta. Vastaaaja on selvittänyt markkinatilannetta ja kartoittanut työmahdollisuuksia synnyinpaikkakunnallaan ennen päätöksentekoa. Vaikka päätös vaati taloudellisesta näkökulmasta rohkeutta, niin realiteetit olivat kohtuullisen hyvin selvillä jo ennen muuttoa.

*”Olen vain siirtänyt yritykseni tänne maalle. Syyt ovat olleet oikeastaan ihan muut kun liiketaloudelliset, syyt ovat ihan perhesyitä.”*

Haastateltava kertoo, että liiketaloudellisia etuja maaseudulla toimimisessa ovat toimitilojen edullisuus ja toimintaympäristön toimivuus. Vastaaaja toimii luovalalla alalla ja maaseudun rauha ja hiljaisuus mahdollistavat hyvän työvireen. Kaupungissa asuessaan hänelle aiheutui kustannuksia, kun hän joutui ajamaan maaseudun rauhaan ja hiljaisuuteen. Nyt tämä toiminnan mahdollistava tekijä on läsnä koko ajan ja kesämökin erityisolosuhteet ovat vain reilun 10 kilometrin päässä. Toiminta on lähtenyt liikkeelle odotetulla tavalla. Töiden määrä on hieman vähentynyt ja maaseudun hintataso on hieman alhaisempi kuin kaupungissa, mutta alhaisemmat kustannukset kompensoivat kokonaistilannetta. Työn tuotokset ovat siirrettävissä suurimmaksi osaksi sähköisesti verkon yli, jolloin paikalla ei ole tältä osin suurta merkitystä. Asiakastapaamisten järjestäminen ja koulutusten pitäminen edellyttävät jonkin verran matkustamista. Tietoliikenneyhteyksien toimimisessa on ollut jonkin verran toivomisen varaa, mutta yhteydet ovat kuitenkin toimineet siedettävästi. Toimintaympäristön muutoksesta johtuen yrittäjä aikoo tehdä uuden liiketoimintasuunnitelman ja kehittää markkinointisuunnitelmaansa muuttuneen tilanteen vuoksi.

*”Tämä minun toimisto on edullisempi tässä kotona kuin kaupungissa. Kaupungissa minulla oli aika montakin eri paikkaa, siis vuokrattua toimistotilaa, mutta tässä on nyt tilaa sen verran, että en tarvitse työtilaa erikseen.”*

Henkilökohtaisella tasolla vastaaaja näkee maaseudulle muuton erittäin merkittävänä ja positiivisena tekijänä. Hän on muuttanut maalle saadakseen rauhaa ja hiljaisuutta ja voidakseen nauttia luonnosta. Perheen kesämökki on vastaajalle erityisen tärkeä paikka, jossa hän voi ladata akkuja ja voimaantua. Maalla ja erityisesti mökillä ollessaan vastaaaja kertoo olevansa omassa sielunmaisemassaan, jota ilman hän ei voisi hyvin. Mökillä voi harrastaa monia luontoon liittyviä asioita kuten marjastusta, kalastusta ja maalaamista. Kokonaisvaltainen hyvin-

vointi ja kiireettömyys vaikuttavat positiivisesti kaikille elämän osa-alueille, myös yrittämiseen ja liiketoimintaan. Myös omien vanhempien kunnan heikentyminen ja avun tarpeen lisääntyminen vaikuttivat vahvasti muuttopäätöksen kypsyymiseen.

*”Meillä on mökki täällä Vesannolla, joka on edustanut minulle rauhaa ja mahdollisuutta ladata akkuja. Kesällä minä olen tullut mökille aina muun muassa maalaamaan. Nyt pääsen sinne hiljentymään ja tekemään luovaa työtä. Nyt se on huomattavasti helpompaa ja onhan tuo mieli rauhallisempi, kun olen tässä lähempänä vanhenevia vanhempiani.”*

Haastateltava kertoo päässeensä kohtuullisen hyvin mukaan paikallisiin yhteisöihin. Reilun puolen vuoden aikana hän on lähtenyt mukaan useamman yhteisön toimintaan ja saanut sitä kautta myös työmahdollisuuksia. Vastaajan tärkeimmät sosiaaliset verkostot löytyvät kuitenkin sosiaalisesta mediasta. Verkko on hänen toimialallaan tärkein yhteydenpitoväline. Tästä johtuen yhteisöllisyys sujuu samalla tavalla kuin ennen kaupungissa, kunhan yhteydet vain pelaavat. Yhteisöllisyydestä on tullut globaalia ja kaverit voivat olla yhtä hyvin maakuntakaupungissa tai ulkomailla.

Kunnan ja elinkeinotoimen palvelut haastateltava on kokenut hyvin toimiviksi. Kunnan myöntämä uuden yrittäjän aloitustuki oli tärkeä ja toimiva tukimuoto alueella toimintansa aloittavalle. Kunnan järjestämät tilaisuudet esimerkiksi kesäasukkaille ja uusille kuntalaisille suunnatut tapahtumat ovat olleet hyödyllisiä ja tarpeellisia. Tietoa voisi antaa ehkä enemmänkin ja paikallinen yrittäjähdistys voisi olla tässä tehtävässä vastaajan mielestä aktiivisempi. Alueelle muuttaville voisi julkaista aloittavan yrittäjän oppaan, johon olisi koottu tietoa paikallisista palveluista ja toimijoista. Haastateltava pitäisi myös kokeilemisen arvoisena yhteisiä toimisto- tai toimitiloja, joissa voisi toimia esimerkiksi useampia yrityksiä. Tällaisilla järjestelyillä voitaisiin saada synergiaetuja mm. myynnissä ja markkinoinnissa.

Haastateltava 8 arvioi haastatteluteemojen keskinäisen painoarvon suhteessa maallemuuttoon seuraavasti: liiketaloudelliset syyt 15 %, henkilökohtaiset syyt 70 % ja verkostot 15 %.

## 5.4 Laadullisen analyysin yhteenveto

### 5.4.1 Liiketaloudelliset tekijät

Työn tai ansainnan löytyminen on ollut neljälle vastaajalle tärkeä, jopa ehtokriteeri, maaseudulle muuttoa harkittaessa. Kaikki vastaajat kokevat verkostojen kuten aiempien työ- ja opiskeluaikaisten kontaktien edesauttaneen merkittävästi työtilaisuuksien ja asiakkuuksien löytymistä. Alueen asukkaat tai asiakkaat

ovat olleet kaikille vastaajille entuudestaan tuttuja, mikä on osaltaan helpottanut liiketoiminnan aloittamista uudella alueella. Viisi vastaajaa kahdeksasta on yllättynyt kuinka nopeasti ja helposti uusi liiketoiminta maaseudulla on käynnistynyt. Puolet vastaajista arvioi, että kilpailua on ollut vähemmän kuin kaupungeissa. Yli puolet vastaajista pitää alueen kustannustasoa, esimerkiksi vuokratasoa, oleellisesti alhaisempana kuin kaupungeissa. Yksi vastaaja arvioi kykenevänsä tarjoamaan tämän vuoksi palvelujaan edullisemmin kuin kilpailijansa ja yksi vastaaja arvioi työvoimakustannusten olevan alhaisemmat kuin Etelä-Suomessa, mikä antaa yritykselle kilpailuetua. Yksi vastaaja arvioi, että asiakkaat ja tulot ovat vähentyneet maalle muuton yhteydessä. Puolet vastaajista kokee, että paikallisen elinkeino-yhtiön palvelut ja paikallisen kunnan tuki ovat olleet merkittävänä apuna liiketoiminnan käynnistämässä.

Moni vastaaja koki maaseudulle muuton myös vähentäneen työmatkoihin ja työmatkustamiseen käytettyä aikaa ja säästäneen kustannuksia. Tämä on hieman yllättävä havainto, sillä yleisessä keskustelussa syrjäistä maaseutua pidetään logistisesti vaikeana alueena. Tässä tutkimuksessa yli puolet vastaajista kertoo, että maaseudun välimatkat eivät ole este ja he ovat kyenneet järjestämään työnsä siten, että heidän työmatkansa ovat oleellisesti lyhentyneet entiseen verrattuna. Yksi vastaaja mainitsee vähäiseksi haitaksi pitkän välimatkan lähimmälle lentokentälle. Lähes kaikki vastaajat pitivät tärkeänä molempien puolisoitten työllistymismahdollisuutta samalle työssäkäyntialueelle.

Kaksi vastaajaa oli hakenut ja saanut investointitukia liiketoimilleen. Kaksi vastaajaa piti yrittäjäkurssin suorittamista erittäin tärkeänä ennen oman yrityksen perustamista. Molempien näin vastanneiden korkein koulutus oli ammattikoulu. Kaksi vastaajaa korosti myös liiketoimintasuunnitelman laatimista ennen toiminnan aloittamista. Yksi vastaaja piti maaseudulla toimimista etuna, koska tuotteiden raaka-aineet ovat siellä helpommin saatavissa.

Haastatellut nimesivät myös maaseudun haittapuolia liiketoiminnan näkökulmasta. Yksi vastaaja koki ongelmalliseksi työvoiman saatavuuden. Sama vastaaja oli toisaalta tyytyväinen työvoiman sitoutuneisuuteen ja pysyvyyteen verrattuna kaupunkialueisiin. Yksi vastaaja koki tavaranhankinnan ja tukumatkat hieman työläämmiksi kuin kaupungissa toimiessa. Etäisyys tukkuun vaatii suurempien varastojen ylläpitoa. Kaksi vastaajaa kokee kunnan ja elinkeinoneuvonnan palvelut heikosti toimiviksi.

#### **5.4.2 Henkilökohtaiset tekijät**

Kaikki vastaajat mainitsevat halun vaikuttaa oman elämän sujuvuuteen yhdeksi merkittäväksi syyksi yrittäjyyden aloittamiselle. Tämä asia painottui erityisesti lapsiperheissä, joissa ilmeni erityistä painetta työn ja oman elämän yhteensovittamiselle. Tällä perusteella voidaan ajatella, että "it's all about money" -santaa ei pidä yrittäjien osalta paikkansa. Yrittäjyys on monien tekijöiden oh-

jaama prosessi ja pienyrityksissä perhetekijät ovat merkittävässä roolissa. Vastaajat kokivat mm. lastenhoidon suunnittelun ja työaikojen yhteensovittamisen huomattavasti helpommaksi kuin mitä se oli ollut toisen palveluksessa ollessa.

Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että maaseudulla on helpompi yhdistää työ ja vapaa-aika ja työn tekeminen on ylipäätään joustavampaa maaseudulla kuin kaupungeissa. Näissä vastauksissa korostui elämän omaehtoisuus ja omatahtisuus. Kolme vastaajaa, kaikki pienten lasten vanhemmat, olivat sitä mieltä, että elämä lasten kanssa sujuu maalla helpommin kuin kaupungissa. Ympäristö koettiin turvallisenä. Yli puolet vastaajista mainitsee maallemuuton syyksi erityisen halun asua maaseudulla.

Yli puolet vastaajista nimeää maaseudun eduksi rauhallisuuden ja mahdollisuuden kokea vahvaa luontoyhteyttä. Kolmen vastaajan haaveena ollut rantatontti löytyi maaseudulta. Maaseutuun liittyviä vähintään kerran mainittuja etuja olivat myös yhteisöllisyys, väljempi asuminen, kaunis tai tärkeä maisema, riittävä etäisyys naapuriin (huuto ei saa kuulua) ja se, että ylipäätään viihtyy paremmin maalla kuin kaupungissa.

Yli puolet vastaajista koki maaseudun harrastusmahdollisuudet hyväksi. Kolme vastaajaa mainitsi lemmikkieläinten pidon, metsästyksen tai kalastuksen merkittäväksi syyksi maalle muuttoon. Puutarhan hoito oli erityisen tärkeä asia kahdelle vastaajalle. Maaseudulle tullaan myös harrastusten vuoksi.

### 5.4.3 Sosiaaliset tekijät

Ensimmäisen eli liiketoimintaa koskevan haastatteluteeman yhteydessä kaikki haastateltavat nimeävät aiemmat kontaktit ja verkostot tärkeiksi tekijöiksi prosessin kannalta. Sosiaalisia tekijöitä kysyttäessä kuusi vastaajaa kahdeksasta nimeää aiemmat kontaktit tärkeiksi myynnin kannalta, kun taas viisi vastaajaa nimeää aiemmat kontaktit merkittäväksi alihankinnan tai operatiivisen yhteistoiminnan näkökulmasta. Verkostoilla on siis varsin merkittävä vaikutus liiketoiminnalle. Myös kunta ja seudullinen elinkeinoyhtiö nähtiin merkittäväksi ja tärkeiksi kumppaniksi neljän vastaajan taholta.

Seitsemän vastaajaa kahdeksasta koki epävirallisen yhteisöllisyyden, esimerkiksi kylätoiminnan tai kyläyhteisöön kuulumisen positiivisena asiana. Suvun rooli on myös erittäin merkittävä. Kolme vastaajaa korosti suvun merkitystä sekä liiketoimintaan että yksityiselämään liittyvissä tekijöissä. Tässä yhteydessä korostui lähellä asuvien sukulaisten rooli perheen turvaverkkona. Näin vastanneet olivat kaikki alle 40 -vuotiaita naisia. Kaksi vastaajaa piti paikallisen yrittäjäyhdistyksen toimintaa tärkeänä ja yksi vastaaja nimesi maaseudulle sijoittuvan kaveruuden esiarvoisen tärkeäksi, jopa muuton syyksi. Yksi vastaaja nimesi yhdeksi tärkeimmäksi maallemuuton syyksi asumisen lähellä ikääntyviä vanhempiaan.

Yksi haastateltava mainitsee maaseudulla toimimisen haittapuoleksi yksinäisyyden. Myös liiallinen sosiaalisuus on koettu yhden vastaajan kohdalla negatiivisena. Paikallinen yrittäjäyhdistys oli suorastaan tinkinyt uutta yrittäjää mukaan yhdistyksen hallintoon.

## 5.5 Määrällisen ja laadullisen aineiston lyhyt synteesi

Maaseutualueet kiinnostavat nuoria aikuisia. Kiinnostus on luonteeltaan arvolutautunutta ja henkilökohtaiset tekijät sekä elämän sisältöön liittyvät seikat korostuvat kiinnostusta selittävinä tekijöinä. Nuorten yrittäjyyteen liittyvät unelmat sijoittuvat suhteellisesti yleisimmin syvälle maaseudulle ja absoluuttisina määrinä tarkasteltuna kaupunkien läheiselle maaseudulle. Samat seikat nousevat esille ja välittyvät myös tapaustutkimuksen haastatteluista. Maaseudulla on paljon mahdollisuuksia kannattavan liiketoiminnan tekemiselle, mutta liiketoimintamahdollisuuksia ei ole kyetty havaitsemaan tai niitä pidetään liian riskialttiina. Tapaustutkimuksen perusteella voidaan arvioida, että kokemukset maaseutuyrittämisestä olivat myönteisempiä kuin haastateltavat olivat ennakkoon odottaneet. Tapaustutkimuksen perusteella voidaan havaita myös, että henkilökohtaiset tekijät ja erilaiset verkostot ovat olleet keskeisessä roolissa perheiden muuttaessa maaseudulle. Toimivia verkostoja tarvitaan niin liiketoiminnan kuin henkilökohtaisen elämän toiminnan ja erityisesti näiden yhteensovittamisen näkökulmasta. Maaseudulle muuttaminen edellyttää kokonaisvaltaista ajattelua ja omatoimisuutta sekä omavoimaisuutta. Kaikille sopivia ratkaisuja ei ole valmiina tarjolla.

## 6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

### 6.1 Tutkimuksen keskeinen sisältö

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin yrittäjyyttä ja sen mahdollisuuksia maaseudulla. Ilmiötä tutkittiin kahteen aineistoon tukeutuen. Turun yliopiston tulevaisuuden tutkimuskeskuksen (2014) tuottaman valmiin kyselyaineiston pohjalta tarkasteltiin 18-30-vuotiaiden nuorten *haaveita ja aikomuksia* yrittäjyyttä kohtaan. Tämän aineiston pohjalta kartoitettiin millaisia liiketoimintamahdollisuuksia nuoret havaitsevat ja tunnistavat maaseutuun liittyen. Laadulliseen tapaustutkimusaineiston pohjalta tarkasteltiin millaisia *kokemuksia* maaseudulle muuttaneilla ja siellä hetken aikaan toimineilla yrittäjillä on maaseutuun liittyen. Tässä osiossa keskityttiin kolmeen teemaan: liiketaloudellisiin, henkilökohtaisiin ja sosiaalisiin tekijöihin. Haastattelututkimuksen perusteella tarkastellaan miksi yrittäjät ovat valinneet maaseudun toimintaympäristökseen. Näiden kahden aineiston pohjalta haetaan vastausta siihen, mikä on yrittäjyyden merkitys maaseudulle sijoittuvissa unelmissa ja todellisuuksissa (tutkimuskysymys).

Aiemmin maaseudun yrittäjyyttä ja liiketoimintaa sekä maaseudulla asumista ovat tutkineet mm. Aho ja Rahkonen (2014), Kuhmonen ja Niittykangas (2008), Kuhmonen ym. (2014), Kuhmonen ja Kuhmonen (2014), Kytö (2006) ja Ponnikas ym. (2014). Näissä tutkimuksissa esille tulleita huomioita tarkastellaan seuraavaksi suhteessa tämän tutkimuksen huomioihin.

Kuhmonen ym. (2014) kuvaavat nuorten maaseudun asumis- ja elämäntapareseptien reunaehdoja seuraavasti: ”tärkeimpiä reunaehdoja ja laatumääreitä ovat yhteisöllisyys, yksityisyys, merkityksellisyys, luonto, kestävyys ja vaikutusmahdollisuus”. Maaseutu kiinnostaa suomalaisia asuin- ja elinympäristönä, myös nuorena. Kytö ym. (2006) ovat määrittäneet kuusi maaseudusta erityisesti kiinnostunutta maallemuuttajaryhmää: lähiruuan arvostajat, eläintenhoitoa harrastavat, terveysliikuntaa harrastavat, asuinaluetoimintaan osallistuvat, perhekeskeiset, palveluja kaipaavat, shoppailua harrastavat sekä kesä maalla talvi kaupungissa. Maaseudulle halajavista monilla asumiseen ja yksityiselämään liittyvät toiveet ovat selkeämpiä kuin liiketoimintaan liittyvät odotukset. Yli puolet 18-30-vuotiaista nuorista pitää kaupunkien läheistä aluetta unelmasuinaalueenaan (Kuhmonen ym. 2014). Erityisesti lapsiperheet ovat kiinnostuneita muuttamaan ja ovat muuttaneet näille alueille. Myös maaseudun taajamat ja kirkonkylät sekä syvä maaseutu kiinnostavat unelma-asuinaalueena kumpikin noin 10 % nuorista. Maaseudun taajamissa ihmisiä viehättää läheisyyden ekonomia. Peruspalvelut ovat edelleen olemassa ja ne ovat helposti saavutettavissa. Syvältä maaseudulta haetaan rauhaa, tilaa ja luontoon liittyviä aitoja kokemuksia. Tämän tutkimuksen tulokset ovat hyvin samansuuntaisia edellä esitettyjen

tulosten kanssa. Kaikki haastattelututkimukseen vastanneet nimesivät myös henkilökohtaiset syyt merkittäviksi maaseudulle muuton vaikuttimiksi.

Vuonna 2010 Suomessa oli noin 350 000 liikeyrityksen toimipaikkaa. Näistä yli 40 % sijaitsi maaseudun kolmijaon mukaisissa maaseutukunnissa. Noin 9 % työpaikoista sijoittui kaupunkien läheiselle maaseudulle, 11 % ydinmaaseudulle ja 7 % harvaan asutulle maaseudulle. Näiden lukujen valossa voidaan todeta, että maaseudun alueellinen merkitys suhteessa liiketoimintaan on erittäin vahva, joskin maaseudun yritykset ovat pienempiä kuin yritykset keskimäärin. Maaseudun elinkeinorakenne on palveluvaltaistunut kaikilla maaseututyypeillä. Alkutuotannon osuus työllistäjänä vahvistuu siirryttäessä keskuksista kohti harvaan asuttuja alueita ja alkutuotanto muodostaa edelleen maaseutualueiden liiketoiminnallisen selkärangan. Jalostuksen työllistävä vaikutus on merkittävä kaupunkien läheisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla. Maaseudun työpaikkaomavaraisuus on vahvinta ydinmaaseudulla, harvaan asutulla maaseudulla ja maaseudun keskuksissa. Pendelöinti puolestaan keskittyy erityisesti kaupunkien läheiselle maaseudulle. Päätoimisten aktiivitulojen määrä vähenee ja uutta toimeentuloa haetaan yritystoiminnasta. Maaseudun yritystoiminta voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: maa- ja metsätaloutta harjoittavat perustuotantotilat, monialaiset tilat ja ilman maatilakytöntä toimivat pienyritykset. Merkittävimpiä toimialoja maaseudulla ovat koneurakointi, elintarvikkeiden jatkojalostus, maaseutumatkailu, energiantuotanto ja bioenergia sekä hevostalous. (Ponnikas ym. 2014.)

Aiemmissä tutkimuksissa on punnittu maaseudun vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia. Tärkeimpinä *vahvuuksina* voidaan pitää sitä, että kaikki luonnonvarat sijaitsevat maaseudulla. Myös perusrakenne on kohtuullisen hyvässä kunnossa ja luonto on säilynyt puhtaana. Alku- ja elintarviketuotantoon liittyvä osaaminen on hyvällä tasolla. Lähimarkkinoista Venäjän markkinan uskotaan kasvavan, vaikka tällä hetkellä sen toiminta on heikkoa. Yhteiskuntamme on toimiva ja turvallinen mahdollistaen aktiivisen toiminnan myös syrjäisemmillä alueilla. Maaseudun *heikkouksina* nähdään pienet paikallismarkkinat ja pitkät etäisyydet sekä harva asutus. Näiden seikkojen johdosta maaseutualueilla on vähän työmahdollisuuksia toisen palveluksessa. Maaseudun kehittymistä jarruttaa myös yrittäjyysajattelun konservatiivisuus. Tutkimuskirjallisuus nimeää maaseudun *mahdollisuuksiksi* uusiutuvan energian ja biotalouden tuomat mahdollisuudet. Biotalous vahvistuminen ja tietoyhteiskunnan kehittyminen mahdollistavat tulevaisuudessa hajautetun asumisen ja tuotannon. Maaseutu- ja elämysmatkailun sekä hyvinvointi- ja virkistyspalveluiden odotetaan edelleen kasvavan ja kehittyvän. Myös pendelöinti, etätyöt ja osaamisintensiivinen yrittäjyys luovat uusia mahdollisuuksia maaseudulle. *Uhkina* nähdään väestön ja työvoiman väheneminen, markkinoiden taantuminen ja kehityksen keskittyminen kaupunkeihin, jolloin palvelut siirtyvät keskuksiin ja maaseudun perusrakenne on vaarassa rapistua. Verrattaessa näitä SWOT-matriisiin asetettuja aiempia tutkimustuloksia tämän tutkimuksen löydöksiin, voidaan havaita paljon yhteneväisyyksiä. Maaseutu on monimuotoinen toimin-

taympäristö. Määrällisen aineiston osalta nuorten unelmat ovat hyvin realistisia. Monitoimisuuden kasvu harvaan asutuille alueille siirryttäessä on hyvä esimerkki olosuhteiden vaikutuksesta ja moninaisuudesta. Myös laadullisesta aineistosta nousee samoja vahvuustekijöitä kuin kirjallisuudessa on aiemmin esitetty ja vahvuuksia havaittiin heikkouksia enemmän. Yli puolet vastaajista oli yllättynyt siitä kuinka hyvin ja nopeasti liiketoiminta lähti maaseudulla liikkeelle.

Kuhmonen ja Kuhmonen (2014) ovat esittäneet neljä maaseudulle neljä erilaista tulevaisuusvaihtoehtoa: biotalouden onnena, siirtomaatalous, museomaaseutu ja saarekemaaseutu. Toteutuessaan jokainen näistä vaihtoehtoista muodostaisi maaseudusta hyvin erilaisen liiketoimintaympäristön. Biotalouden onnena perustuisi luonnonvarojen kestävään paikalliseen käyttöön ja hyödyntämiseen, jonka ansiosta yrittäjyys oleellisesti vahvistuisi ja maaseutualueet kukoistaisivat. Siirtomaatalouden mallissa ylikansalliset kasvottomat toimijat hyödyntäisivät riistäen luonnonvaroja, paikalliset toimijat saisivat vähäisiä hyötyjä työskennellessään satunnaisesti suurten toimijoiden palveluksessa. Museomaaseutumallin mukainen tulevaisuus toisi tullessaan maaseutualueiden toimeliaisuuden vähenemistä. Maaseutualueita hallinnoitaisiin yhä enemmän kaupungeista käsin. Byrokrania lisääntyisi ja asioita hoidettaisiin näkökulmasta, jossa maaseutu olisi luonnonvarojen ja resurssien suojelualue. Maaseudun roolina olisi olla passiivinen virkistysalue urbaaneille vieraille. Saarekemaaseutumalli toisi maaseudulle tullessaan globaalin vapaakaupan ja markkinaliberalismin. Maaseudulla hyödynnettäisiin ja kehitettäisiin vain arvokkaimpia ja helpoimmin rahaksi muutettavia kohteita. Alueet eriarvoistuisivat ja osa alueista todennäköisesti autioituisi. Mikään edellä esitetyistä tulevaisuuskuvista tuskin toteutuu juuri kuvatun laisena. Niiden avulla voidaan kuitenkin pohtia ja haarukoida esimerkiksi nuorten kuvaamia maaseudulle sijoittuvia yrittäjyysunelmia tai arvioida toteutuneiden yrittäjätarinoiden jatkoa. Mitä jos tämä malli tai osa siitä toteutuu? Tällaisen ajattelun avulla voidaan kehittää esimerkiksi maaseudun yrittäjyys- ja elinkeinopolitiikkaa. Mitä haluamme tulevaisuuden maaseudulta liiketoimintaympäristönä? Kyselytutkimuksen perusteella yllättävän monet nuoret pohtivat näitä asioita ja ovat kiinnostuneita yrittäjyydestä.

## 6.2 Tulosten suhteutus aiempaan tutkimukseen

Määrällisen tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että nuorten unelmat yrittäjyydestä sijoittuivat erittäin kohdennetusti syvälle maaseudulle. Kaikista vastaajista unelma-asuinalueekseen syvän maaseudun valitsi vain 11 %, kun taas yrittäjyydestä unelmoivista nuorista 19 % nimesi syvän maaseudun unelma-asuinalueekseen. Kaupungin mieluisimmaksi asuinalueeksi valitsi 21 % kaikista vastaajista, mutta kaupunkiin sijoittui vain vajaat 17 % yrittäjyydestä haaveilevista nuorista. Kaupunkien läheinen maaseutu oli nuorten mielestä halutuinta asuinaluetta; 57 % vastaajista unelmoi asumisesta kyseisillä alueilla, mutta vain 54 % vastaajien yrittäjyyshaaveista kohdistui näille alueille. Tämä



selittynee kaupunkien ja kaupunkien läheisen maaseudun paremmilla palkkatyömahdollisuuksilla. Alkutuotanto oli toimialahaaveena vajaalla 12 prosentilla kaikista vastaajista, mutta yli 38 % yrittäjyydestä haaveilevista aikoi harjoittaa alkutuotantoa. Tämä selittyy Suomen vahvalla perheviljelmäkulttuurilla. Alkutuottajat ovat lähes poikkeuksetta yrittäjiä. Palveluiden parissa työskentelystä haaveili runsaat 48 % kaikista vastaajista, mutta vain 32 % yrittäjyydestä unelmoivista nuorista. Tämä kuvastaa hyviä palkkatyömahdollisuuksia palvelutoimialalla, jonka työmahdollisuudet keskittyvät kaupunkeihin. Tämän tutkimuksen täsmennettyjen tulosten perusteella oli mahdollista havaita alueelliset erot, joita liittyy nuorten työmarkkina-asemaan liittyviin odotuksiin.

Tässä tutkimuksessa on keskitytty tarkastelemaan työmarkkina-aseman (erityisesti yrittäjyyden) ja alueiden välisiä suhteita. Tällä menettelyllä on tarkoituksellisesti pyritty avaamaan tarkemmin yrittäjyyden merkitystä maaseudun ansaintamahdollisuutena. Maaseutuun liittyvä tutkimus on keskittynyt viimeaikoina maaseutuasumiseen ja erityisesti yrittäjyys maaseudulla on jäänyt vähemmälle huomiolle. Tarkasteltaessa nuorten unelmia suhteessa työmarkkina-asemaan, asuinalueeseen ja toimialaan voidaan havaita merkittäviä eroja yrittäjyydestä ja palkansaajan asemasta haaveilevilla. Yrittäjyydestä unelmoivilla työn sisältö oli merkittävin asia 59 prosentille vastaajista, kun kaikista vastaajista työn sisältö oli merkittävin asia vain 41 prosentille vastaajista. Vastaavasti kaikista vastaajista paikka oli tärkein tekijä 28 prosentille vastaajista, kun taas yrittäjyydestä unelmoivilla paikka oli merkittävin tekijä 9 prosentilla vastaajista. Tästä voidaan päätellä, että yrittäjyys lisää mahdollisuutta valita asuinpaikka omien mieltymysten mukaan, kun taas palkkatyöstä haaveilevien on otettava työ vastaan siellä missä sitä on tarjolla. Kaikista yrittäjyyshaaveista alkutuotantoon liittyi runsaat 39 % ja palveluihin 33 %. Alkutuotantoon liittyvät nuorten unelmat sijoittuivat useimmiten syvälle maaseudulle ja maaseudun keskukseen. Merkillepantavaa on, että jopa 32 % alkutuotantoon liittyvistä haaveista sijoittui kaupunkien läheiseen ympäristöön. Nuorten palveluyrittäjyyshaaveet sijoittuivat useimmiten loogisesti kaupunkien läheiselle maaseudulle. Jalostuksen toimialaan nuorten yrittäjyyshaaveista kohdentui runsaat 10 % ja nämä unelmat sijoittuvat useimmiten kaupunkien läheiselle ja syvälle maaseudulle. Tarkasteltaessa nuorten unelmia suhteessa työmarkkina-asemaan, asuinalueeseen ja tärkeimpään sisältöön ilmeni, että syvälle maaseudulle sijoitetuista haaveista lähes 71 prosentissa työn sisältötekijät olivat erityisen tärkeitä toimeentulon hankkimisessa; kaupunkien läheiselle maaseudulle sijoitetuista haaveista sisältö oli tärkein liki 66 prosentille vastaajista. Tästä voidaan tulkita, että maaseudulle sijoittuvissa unelmissa toimeentulon sisältöön liittyvät tekijät (esimerkiksi luonto ja eläimet) ovat erityisen merkityksellisiä, mikä kuvastaa maaseutuun liittyviä vahvoja arvoja.

Tarkasteltaessa nuorten unelmia suhteessa työmarkkina-asemaan, asuinalueeseen ja monitoimisuuteen (monta työtä), yrittäjien osalta kaikista vastaajista hieman vajaat 30 % oli kiinnostunut useamman työn vaihtoehdosta. Kaupunkeihin haaveasuinalueensa sijoittavista kukaan ei ollut kiinnostunut useamman

työn vaihtoehdosta, kun taas syvälle maaseudulle asuinalueensa valinneista noin 47 % oli kiinnostunut useamaan työn vaihtoehdosta. Nuorten unelmat maaseudulla asumiseen ja ansainnan järjestämiseen ovat varsin realistisia. Tarkasteltaessa työmarkkina-aseman ja sukupuolen yhteyttä, naisten ja miesten välillä ilmeni selvää eroavuutta. Miehistä lähes 58 % ja naisista vain 42 % oli kiinnostunut yrittäjyydestä. Tulos ilmentää selkeästi miesten myönteisempää suhtautumista yrittäjyyttä kohtaan. Tämän määrällisen tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että nuorten maaseutuun liittyvät haaveet ovat vahvasti yrittäjyyden ja monitoimisuuden värittämät. Tämä selittyy maaseudun vähäisillä palkkatyömahdollisuuksilla ja maaseudun kohtuullisen hyvillä yrittäjyysmahdollisuuksilla. Yrittäjyys on maaseudulla yhtäältä mahdollisuus ja toisaalta pakko. Nämä havainnot ovat samansuuntaisia kuin aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa.

Laadullisen aineiston perusteella yrittäjien haastattelussa *liiketaloudellisesta teemasta* nousi esille myös useita havaintoja. Puolelle vastaajista maalle muuttamisen ja yrittäjyyden aloittamisen kriteerinä oli varmuus työstä ja ansainnasta. Lähes kaikki vastaajat olivat pohdiskelleet ennakkoon toimeentulomahdollisuuksiaan yrittäjänä. Vain sukupolvenvaihdoksen kautta yrittäjyyden aloittanut vastaaja lähti täysin luottavaisin mielin liikkeelle. Kuitenkin yli puolet vastaajista ihmetteli itsekin kuinka nopeasti ja hyvin oma liiketoiminta oli käynnistynyt ja kuinka hyvin työtilaisuuksia on riittänyt. Puolet vastaajista arvioi aikaisempaan kokemukseensa perustuen, että omassa liiketoiminnassa maaseudulla on ollut vähemmän kilpailua kuin kaupungeissa. Samoin noin puolet vastaajista katsoi maaseudun liiketoiminnalliseksi eduksi sen, että vuokrataso on edullinen. Yksi vastaaja kertoi myös työvoimakustannusten olevan omalla toimialalla edullisemmat kuin Etelä-Suomessa. Yhden vastaajan mielestä työvoiman saataavuus on ollut alueella heikkoa, joskin työvoiman sitoutuneisuus on ollut vastaajan näkemyksen mukaan parempaa kuin kaupungeissa. Liiketaloudellisesta näkökulmasta yrittäjyys on sujunut maaseudulla odotetta paremmin. Haastateltavien antama kuva yrittäjyydestä on huomattavasti positiivisempi kuin aiempien tutkimusten tulokset antavat odottaa. Yllättävää oli myös se, että yli puolet vastaajista koki maaseudulle muuton vähentäneen työmatkoihin käytettyä aikaa ja lyhentäneen työmatkoja. Aiempien tutkimusten mukaan pitkät välimatkat ja logistiset haasteet on koettu maaseudun heikkouksiksi. Kaksi vastaaja koki maaseudun eduksi aloitusvaiheessa saadut investointituet, joita kaupungeissa ei olisi saanut.

Laadullisen aineiston *henkilökohtaisten* tekijöiden tarkasteluun yhtenä merkittävimpänä tuloksena voidaan pitää sitä, että kaikki vastaajat mainitsivat halun vaikuttaa oman elämän sujuvuuteen yhdeksi merkittäväksi syyksi yrittäjyyden aloittamiselle ja maaseudulle muutolle. Yli puolet vastaajista koki työn ja oman elämän yhteensovittamisen helpommaksi yrittäjänä kuin toisen palveluksessa ollessa. Tämä asia korostui erityisesti pienten lasten vanhempien kohdalla. Lapsiperheet olivat kokeneet maallemuuton ja yrittäjyyden aloittamisen vahvistaneen heidän turvaverkostojaan ja lisänneen arjen sujuvuutta. Vastaajat olivat

kokeneet elämän olevan maaseudulla omaehtoisempaa ja omatahtisempaa. Yli puolet vastaajista koki maaseudun harrastusmahdollisuudet hyväksi ja heille sopiviksi. Erityisiä maaseutuun liittyviä harrastuksia vastaajille olivat kalastus, metsästys, puutarhan hoito ja hyvät lemmikkieläinten pitomahdollisuudet. Tähän teemaan liittyvät tulokset olivat pääsääntöisesti yhteneviä aiemman maaseutututkimuksen kanssa.

Sosiaalisten tekijöiden osalta kaikki vastaajat kokivat verkostojen, aiempien työ- ja opiskeluaikaisten kontaktien edesauttaneen merkittävästi työtilaisuuksien ja asiakkuuksien löytymistä. Kolme neljästä kertoi verkostojen vaikuttaneen suotuisasti myyntiin ja yli puolet vastaajista kertoi verkostojen positiivisista vaikutuksista operatiivisella tasolla. Myös epäviralliset verkostot olivat tärkeitä lähes kaikille vastaajille. Puolet vastaajista oli kokenut paikallisen elinkeinoneuvonnan toimivaksi ja paikalliseksi vahvuustekijäksi oman toiminnan kannalta. Neljännes vastaajista koki puolestaan elinkeinoneuvonnan toimineen odotettua kehnommin. Erot selittyvät sillä, että eri kuntien alueella asia on hoidettu erilaisin resurssein. Myös suvun rooli korostui vastauksissa. Lähes puolet vastaajista koki läheiset suhteet sukulaisiin ja perheeseen tärkeäksi tekijäksi kokonaisuuden kannalta. Tämä tekijä korostui nuorten naisten vastauksissa. Yksi vastaajista mainitsi maaseudulle muuttamisen syyksi vanhenevista vanhemmista huolehtimisen. Myös tämän teeman tulokset ovat pääosin yhteneviä aiemman maaseutuasumiseen liittyvän tutkimuksen kanssa.

### **6.3 Tulosten suhteutus teoriaperustaan ja metodologiseen lähestymistapaan**

Tutkimuksen tulokset peilaavat hyvin yrittäjyyden teoreettista perustaa. Niittykangas (2007) kuvaa yrittäjyyttä prosessiksi ja käsitteenä utuiseksi. Edellä mainitut asiat ovat helposti tunnistettavissa haastatteluaineistosta. Kaikki haastatellut olivat pohtineet jo pidempään eli prosessoineet yrittäjäksi ryhtymistä. Utuisuutta kuvaa se, että yrittäjyyden aloittaminen on aina jonkin asteinen hyppy tunteuttomaan. Tämä korostuu liiketaloudellisella puolella. Lähes kaikki haastateltavat epäröivät liiketoiminnan kantavuutta ja kannattavuutta. Yrittäjyys sisältää aina riskejä. Vaikka kaikilla haastatelluilla oli entuudestaan vahva kokemus toimialoista, jolle he perustivat yritystoimintaa, niin epävarmuustekijöitä ja utuisuutta oli paljon. Prosessiluontoisuutta kuvaa myös se, kuinka toiminnan myötä yrittämisen alkuvaiheen utuisuuden hälvetessä toimintaympäristö tarjoaa yrittäjälle jatkuvasti uusia haasteita – uusia utuisia tilanteita ratkaistaviksi. Yrittäminen vaatii epävarmuuden sietoa ja hyvää ongelmanratkaisukykyä.

Maaseudun yrittäjistä voi tunnistaa muutamia erityisiä piirteitä Niittykankaan (2007) esittämistä yrittäjyyden koulukunnista. Piirreteoreettisen koulukunnan näkemyksistä maaseutuyrittäjien joukossa korostuvat vahvat arvot ja asenteet. Maaseutu toimintaympäristönä ja yrittäjyys työmarkkina-asemana muodosta-

vat kokonaisuuden, joiden yhdistäminen ilmentää toimijoiden vahvoja arvoja ja asenteita. Tämä ilmenee sekä tutkimuksen määrällisestä että laadullisesta aineistosta. Työn sisältö on maaseudun toimijoille tärkeää, mikä ilmeni erityisesti nuorten unelmien tarkastelussa. Haastattelututkimuksessa sama asia ilmeni vastauksesta, jossa kaikki maaseudulle tulleet hakivat oman elämän parempaa sujuvuutta. Molemmissa aineistoissa korostui esimerkiksi luonnon merkitys erityisen painavana arvona. *Yrittäjyyden klassiselle koulukunnalle* tyypillisiä asioita oli havaittavissa erityisesti haastatteluaineiston perusteella, mutta näitä ilmeni myös nuorten unelmiin liittyvissä vastauksissa. Monet haastatelluista olivat halunneet tehdä juuri ”omaa juttua” ja ovat perustaneet yrityksen kyseiselle toimialalle. Tällainen toiminta on tyypillistä esimerkiksi käsityöläisten piirissä. Tekeminen on omistamista ja jopa ansaintaa tärkeämpää. Itsensä toteuttaminen motivoi yrittäjää. Toiminta ruokkii luovuutta ja antaa eväitä yrittäjänä onnistumiselle. Tyytyväisenä ihmiset ovat tehokkaimmillaan. Haastatteluaineistosta löytyi myös selkeä esimerkki *ihmisten johtamista korostavasta koulukunnasta*. Sukupolvenvaihdoksen tehneet uudet yrittäjät olivat olleet aiemmin palkkatyössä. Yrittäjyyden aloittamisen myötä he pääsivät kehittämään yrityksen tuottavuutta kehittämällä johtamiskäytäntöjä.

Tarkasteltaessa tämän tutkimuksen tuloksia suhteessa *yrittäjyyden perusteorioihin*, Schumpeterin ja Kirznerin teoriaan, voidaan havaita, että Kirznerin teoriaan liittyviä elementtejä löytyi huomattavasti enemmän. Tämä on siinä mielessä hieman tulkinnallista, että yrittäjien toiminnan luovuuden asteen arvioiminen on haasteellista. Haastateltujen maaseudulle perustamat yritykset toimivat pääsääntöisesti olemassa olevilla toimialoilla. Haastateltavat ovat tunnistaneeet ja hyödyntäneet olemassa olevilla markkinoilla olevia liiketoimintamahdollisuuksia. Monet haastatelluista ovat käyttäneet luovuutta ja innovatiivisuutta toiminnassaan. He ovat kyenneet lanseeraamaan uusia palveluja maaseudulle, mutta kokonaan uusia ”luovan tuhon” omaisia ratkaisuja ei voida aineistosta tunnistaa. Myös määrällisen aineiston osalta voidaan tehdä tulkintoja, että nuoret unelmoivat pääsääntöisesti jo tunnetuista liiketoimintamalleista, joita voi maaseudulla toteuttaa.

Tutkimuksen tuloksista voidaan havaita haastateltujen yrittäjien *sosiaalisen pääoman* hallintaa. Westlund ja Bolton (2001) toteavat, että taloudellista ja fyysistä pääomaa ei voi muodostua ilman henkistä ja sosiaalista pääomaa. Kaikki haastatellut yrittäjät korostavat aiempien ammatillisten verkostojen positiivista merkitystä liiketoiminnan onnistumiselle ja siinä menestymiselle. Useat haastatelluista ovat kyenneet lisäämään ja kasvattamaan verkostojen merkitystä luoden näin uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja ansaintaa niin itselleen kuin kumppaneillekin. Toimivan sosiaalisen pääoman avulla yrittäjät ovat kyenneet ottamaan, kantamaan ja hallitsemaan riskejä, joita yritystoimintaan kuuluu. Määrällisen aineiston osalta voidaan todeta, että maaseudusta asuinalueena unelmoivat nuoret olivat kiinnostuneempia yrittäjyydestä kuin kaupunkeihin unelmatulevaisuutensa sijoittavat. Aineiston perusteella ei voida tulkita ilmen-

tääkö havainto maaseudun pakkoyrittäjyyttä vai asenteellisia ja ajattelullisia eroja eri alueille suuntaavien ryhmien kesken.

Tarkasteltaessa tämän tutkimuksen tuloksia yrittäjyyden prosessimallien näkökulmasta, voidaan todeta, että maaseudulla yrittäminen vaatii toimijalta osaa-mispääomaa ja kyvykkyyttä toteuttaa asioita. Tämä korostui esimerkiksi määrällisen aineiston tuloksissa, joiden mukaan maaseudulla yrittäminen edellyttää monitoimisuutta ja -alaisuutta. Asia ilmeni myös useassa laadullisen tutkimuksen haastattelussa ja korostuu esimerkiksi käsityöläisyrittäjien kohdalla. Gibbin (1997) mallin mukaan yrittäjyydessä tarvitaan hyvä tuote, sopivat resurssit, kyvykkyyttä sekä motivaatiota ja sitoutumista. Maaseudulla toimiessaan yrittäjä on usein pakotettu olemaan monitaitoinen, koska ulkopuolisia palveluja on rajallisesti tarjolla. Timmonsin ja Spinellin (2007) ja Laukkasen (2006) malleissa nousevat esille muun muassa yrittäjätiimit ja niiden toimiminen kulloisessakin toimintaympäristössä. Tutkimusten tulosten mukaan maaseutu toimintaympäristönä antaa toimijoille haasteita ja mahdollisuuksia. Laukkasen nimeämät veto- ja työntötekijät ovat selkeästi havaittavissa molempien aineistojen tuloksista. Nuoret unelmoivat yrittäjyydestä maaseudulla ja haastatellut yrittäjät ovat tuon haaveen jo toteuttaneet. Toisaalta valinta elää maalla työntää aktiiviset, osaavat, uskaltavat ja sitkeät henkilöt toimimaan yrittäjinä ja hakeutumaan verkostojen kautta osaavien tiimien jäseniksi. Timmonsin ja Spinellin (2007) mukaan toimintaympäristö on kiikkulautamaisen epävarma. Tässä asiassa maaseutu ei poikkea ainakaan tämän tutkimuksen tulosten valossa muista liiketoimintaympäristöistä. Yrittäjyys sisältää aina riskiä. Laukkasen (2006) mallin mukainen markkinoiden veto on olemassa maaseudullakin. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan Laukkasen mainitsema teknologian työntö ei ole ehkä tuupannut maaseutua toimintaympäristönä vielä kaikella voimallaan. Tästä voidaan päätellä, että maaseudulla on vielä paljon havaitsemista ja toteuttamista odottavia liiketoimintamahdollisuuksia.

Tämän tutkimuksen tulosten valossa mielenkiintoisimpia yrittäjyyden malleja ovat Pihkalan ja Vesalaisen (1999) aikaikkuna ja Shanen (2003) yrittäjyyden prosessimalli. Lähes kaikki laadulliseen aineistoon haastatellut yrittäjät olivat hyvään aikaan aloittamassa liiketoimintaansa tai siirtämässä sitä uuteen ympäristöön maaseudulle. Monessa tapauksessa liiketoimintamahdollisuuden avautuminen tai avautumassa oleminen oli kyetty havaitsemaan aiemmasta tehtävästä käsin. Tämä kuvastaa mainiosti myös Kirznerin mallin valppauskäsitteen hyödyntämistä. Yrittäjyysintentiolla varustetut toimijat olivat olleet hereillä. Motiiviperusta kumpusi usein henkilökohtaisesta elämästä. Maaseutu ympäristössä yrittäjyys muodostui välineeksi, joka mahdollisti elämän mieluisassa ympäristössä. Myös nuorten unelmissa esille nouseva trendi maaseudulle unelmasuunalueensa sijoittavien yrittäjyysshaaveista on merkille pantavaa. Näiden havaintojen perusteella maaseudulla on enemmän potentiaalia yrittäjyydelle kuin yleisesti ajatellaan. Mahdollisuuden havaitseminen ei vielä tee kenestäkään yrittäjää. Yrittäjäksi aikovalla täytyy olla kykyä ja mahdollisuuksia niiden hyödyntämiseen. Kuhmosen ym. (2014) tekemässä tutkimuksessa *Nuorten tulevaisuus-*

*kuvat maaseudun kehittämistyön lähtökohtana* yrittäjyyttä tarkastellaan koko maan laajuisesti, jolloin yrittäjyys näyttäytyy ristiriitaisena toimintamallina. Tämä tutkimus on tehty samasta aineistosta tarkastellen yrittäjyyttä maaseudulla. Nuorten yrittäjyysunelmat kohdentuvat voimakkaasti maaseutualueille. Laadullisen aineiston perusteella voidaan havaita, että maaseudulla toimivat yrittäjät ovat kyenneet hyödyntämään havaitsemansa mahdollisuudet ja toimeenpanemaan ne kannattavan liiketoiminnan muodossa. Shanen mallin mukainen prosessi vaatii sopivien henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi liiketoimintaympäristön toimivuutta. Laadulliseen aineistoon haastateltujen yrittäjien kokemusten mukaan maaseutu liiketoimintaympäristönä tarjoaa jopa useita etuja kaupunkiin verrattuna, mikä poikkeaa julkisuudessa usein esitetystä käsityksestä ja jossain määrin myös aiemmista yrittäjyyttä koskevista tutkimuksista.

Kun vertaillaan maaseutuun liittyviä nuorten unelmia ja yrittäjien todellisuuksia, voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset. Nuorten unelmat maaseutuun liittyen ovat realistisia ja omaehtoisia. Nuorten unelmiin liittyy halua tehdä asioita oman valinnan mukaan. Unelmista välittyy elämän hahmottaminen suurempana kokonaisuutena, joka mahdollistaa hyvän elämän ja riittävän ansainnan. Yrittäjien kokemusten perusteella riittävän ansainnan kasaamiseen ei tarvita välttämättä niin paljon monimuotoisuutta kuin mihin nuoret ovat unelmissaan varautuneet. Ansainnan kokoaminen maaseudulla ei ole helppoa, mutta se on mahdollista. **Yrittäjyyden merkitys maaseudulle sijoittuvissa todellisuuksissa konkretisoituu noin 130 000 yrityksen toimipaikkana ja 135 00 henkilötyövuotena. Maaseutuun kohdistuvien unelmien osalta yrittäjyys on keino tai polku, jolla nuo unelmat ovat toteutettavissa.**

#### 6.4 Suositukset yrittäjyyden edistämiseksi ja maaseudun kehittämispolitiikalle

Tämän tutkimuksen tekemisen myötä ja näiden tulosten yhteenvedon jälkeen pitäisi kyetä antamaan joitakin suosituksia niin maaseudulla yrittäjyyttä edistäville kuin maaseudun kehittämispolitiikkaa pohdiskeleville. Kalevalassa kuvataan Sammon takomista tehtäväksi, jota oli iät ja ajat odotettu. Tehtävään ei tuntunut löytyvän sopivaa tekijää. Pohjan Akka keksi hyvän keinon. Hän lupasi hehkeän tyttärensä puolisoiksi sille kuka tehtävästä suoriutuu. Maaseutu liiketoiminta- ja yrittäjyysympäristönä on nyt hieman samassa tilanteessa kuin tarun Pohjola aikoinaan. Odotamme kieli pitkällä biotalouden mahdollisuuksien avautumista: aikaa ja tilaa, jossa maaseutu luonnonvaroineen olisi yksi tavoitelluimmista liiketoimintaympäristöistä. Tilanne muistuttaa myös siinä mielessä Kalevalaisia aikoja, että nyt odotellaan seppä Ilmarista, joka tuon biotalouden ihmekoneen - uuden ajan Sammon - takoo ja osaa sitä sitten vielä käyttääkin. Yleinen käsitys on, että maaseudun väki vanhenee, nuoret lähtevät kaupunkiin ja jo olemassa olevat saatikka uudet liiketoimintamahdollisuudet jäävät hyödyntämättä.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan lähtökohta ei ole aivan noin toivoton. Monet nuoret unelmoivat yrittäjyydestä maaseudulla ja monet jo maaseudulla toimivat yrittäjät kokevat toimintansa mielekkäänä. Toiveikkuutta herättää myös se, että suurin osa haastatelluista oli tyytyväisiä elinkeinoneuvonnan palveluihin. Tekemistä ja kehittämistä silti riittää runsain mitoin. Paikalliset elinkeinostrategiat ovat yleisesti ottaen varsin kehittymättömiä ja hajanaisia. Kuinka monella kunnalla tai seutukunnalla on oma aidosti toimiva ja riittävän keskittynyt elinkeinon ja yrittäjyyden kehittämisohjelma, joka pohjautuu alueen todellisiin vahvuuksiin? Jos tällainen paperi on tehty, niin ovatko paikalliset toimijat niin julkishallinnon puolelta kuin yrittäjien suunnalta aidosti sitoutuneet yhteisiin tavoitteisiin? Kuinka usein hienot suunnitelmat on saatu toimimaan tai seurataanko suunnitelmien toteutumista, kuten yrityselämässä on tapana? Kaikkea ei voida saada, eikä pidä edes tavoitella, vaikka maaseudulla toimimisessa monialaisuutta tarvitaankin. *Jokaisessa kunnassa tulisi löytää yhteinen ymmärrys näistä asioista.* Kokonaisen Sammon takominen on varmasti vaikeaa. Ilmarisellekin tuli ensin useita harjoituskappaleita, jotka olivat hyviä jollakin kapeammalla toiminnan saralla, mutta joutivat sitten ahjon pesään.

Seutujen tulisi etsiä ja löytää ne mahdollisuudet ja vahvuusalueet, joilla voidaan kehittyä kilpailijoita paremmaksi. Yrittäjyys ei ole pikamatka. Kehittämistyötä ja yrittäjyyttä on jaksettava tehdä riittävän kauan. Jos aloitetaan uutta toimintaa, niin "kuoleman laakson" läpi on jaksettava kulkea ennen kuin kehitys ja tulokset näkyvät. Ihmiset ja vuorovaikutus kuntien ja seutujen kehittämisessä ovat erityisen tärkeitä. Mistä yrittäjyyden innostava ilmapiiri, usko ja henki löytyvät? Uskoisin niiden löytyvän ihmisistä - toimijoista ja heidän välisestä eteenpäin katsovasta tekemisestään. Maaseudun kehittämisen kannalta ei ole samaa keitä alueen toimijat ovat. Väinämöinenkin oli melkoinen tietäjä, mutta lähetti Sammon taontaan Ilmarisen. On alueiden ja toimijoiden etu, että oikeat tekijät löytyvät alueille, joissa heidän kykynsä pääsevät esille. Tämäkin on helpompaa jos oman alueen *strategiat tehdään riittävän tarkasti* ja uskalletaan satsata kehittämisen *voimavarat terävimpiin keihäänkärkiin.*

Käytännössä elinkeinostrategiaa työstäessään kunnat joutuvat miettimään myös arvojaan. Yrittäjät ja heidän työntekijänsä eivät tule maaseudulle pelkän liiketoiminnan takia. Aiemmassa maaseutuun liittyvässä tutkimuksessa on selvitetty ja tarkasteltu runsaasti sitä mitä ihmiset odottavat maaseutuasumiselta. Mikä kunta osaa vastata tähän huutoon ja *rakentaa kokonaisolosuhteet*, jotka houkuttelevat huomisen menestysyrityksen ja osaajat paikalle? Tässä on kysymys riittävän vahvasta profiloitumisesta valituille toimialoille ja mahdollisimman hyvien resurssien tarjoamisesta potentiaalisille toimijoille ja riittävät elämän eväät näiden yritysten henkilöstölle. Maaseutualueilla olisi varaa markkinoida itseään ja vahvuuksiaan huomattavasti enemmän. Ehkä pitäisi keskittyä yrittämisessä kapeisiin kärkiin ja elinolosuhteissa laajemmin elinvoimaan. Virheitäkin pitää uskaltaa tehdä. Ilman niitä ei voi kehittyä. Profiloituminen ei ole uusi keksintö. Jo muutamia satoja vuosia sitten Lucky Luke -niminen sankari seikkaili uudisraivaajien kanssa villissä lännessä. Jo tuolloin osattiin laittaa kehitty-

vän kaupungin laidalle kyltti, jossa kerrottiin mistä alue tunnetaan tai missä asiassa ollaan hyviä. Tämän ei pitäisi olla kovin vaikeaa. Vanhasta luopuminen ja muutosten tekeminen voi vaatia enemmän rohkeutta.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella maaseutu poikkeaa oleellisesti kaupungeista yrittämisestä unelmoivien nuorten mielestä. Väestötilastojen mukaan maaseutualueiden väkiluku on ollut 1960-luvun lopulta lähtien laskussa. Jos maaseutu halutaan pitää asuttuna ja elinvoimaisena, tähän ongelmaan tulee puuttua myös politiikkakeinojen kautta. Liian vähäisillä politiikkakeinoilla ei saada aikaan riittävää korjausta. Poliitiikkakeinoja on käytetty kyseisenä aikana, mutta tulos ei ole ollut haluttu. Kustannukset ovat kyllä syntyneet, vaikka kansalaiset ovat alueilta paenneet. Jos muutosta todella halutaan, keinojen on oltava riittävän järeitä. Peittoa ei kannata jatkaa palalla, joka on leikattu sen toisesta päästä irti. Maaseutu kärsii tällä hetkellä työvoimapulasta ja ongelma on pahe-neva. Tätä voitaisiin koettaa korjata työperäisen maahanmuuton keinoin, josta Ponnikkaan ym. (2014) mukaan on saatu kohtuullisen hyviä kokemuksia. Tämän tutkimuksen mukaan monet yrittäjyydestä unelmoivat nuoret ja jo toiminnan aloittaneet konkarit jännittävät yrittäjäksi ryhtymistä ja pelkäävät epäonnistumista. Toimivat palkkatyömarkkinamme vievät parhaan yrittäjäpotentiaalin toisen palvelukseen. *Yrittäjyyden kokeilemistä tulisi tukea enemmän*. Esimerkiksi pidemmät vuorotteluvapaat yrityksen perustajille voisivat rohkaista monia asiasta haaveilevia yrittäjyyden polulle. Maaseudulle yrityksen perustamista harkitseville tulisi myöntää riskirahoitusta, jossa yrittäjä ei joudu laittamaan omaa henkilökohtaista omaisuutta (ainakaan perheen kotia) lainojen vakuudeksi. Nykyinen ELY-keskusten hallinnoima tukimalli on omalla tavallaan hyvä ja toimiva. Tuessa, jota ei tarvitse maksaa takaisin, on kuitenkin sellainen huono puoli, että se ei pakota tekemään asioita tosissaan. Tämä on ajanut monia maaseudun toimijoita ”vasemmalla kädellä” tekemisen tilanteeseen.

Jos maaseudun yritystoimintaan halutaan kasvua, niin jotakin tulisi muuttaa. Tässä tutkimuksessa ei tarkasteltu varsinaisesti yrittäjyydestä unelmoivien nuorten tai toimivien yrittäjien *kasvuhalukkuutta*, mutta tuloksista ja tilastoista voidaan päätellä, että maaseudulla toimivat yritykset eivät ole kovin kasvuhaluista. Pienistä liikevaihtoista kertyy pieniä tuloksia, joilla alueita ei kyetä omaehtoisesti kehittämään. Maaseudun yrityksille tulisi myöntää riittävän merkittäviä työllistämisporkkanoita, esimerkiksi vapautusta sivukuluista ensimmäisen kolmen vuoden ajaksi. Toinen mahdollinen tapa olisi tarjota verotuksellisia helpotuksia investoijille. Näitä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi antamalla kerta-poisto-oikeuksia investointeihin tietyillä maaseutualueilla. Edellä esitetyillä keinoilla voitaisiin saada maaseutualueille suurempia tai kasvuhaluisempia toimijoita. Biotalouden tulevaan myötälaineeseen varautuminen tulee aloittaa riittävän ajoissa. Siinä kisassa liian pienet pelurit eivät tule pärjäämään.



## 6.5 Tutkimuksen kritiikki ja jatkotutkimustarpeet

Tämän tutkimuksen tekeminen on ollut mielenkiintoinen prosessi. Määrällisten ja laadullisten menetelmien rinnakkainen käyttö on antanut työlle lisää näkökulmaa. Käytetty menetelmä on antanut kokonaisuuden kannalta ehkä enemmän kuin kaksi tarkastelukulmaa kokonaisuudesta. Laadullisen tutkimuksen osalta täytyy muistaa, että haastateltavana oli vain kahdeksan yrittäjää. Näiden kahdeksan yrittäjien vastausten perusteella saatuja tuloksia on tulkittu ja vertailtu huomattavasti suuremman määrällisen koko maata koskevan aineiston tuloksiin. Saatuihin tuloksiin tulee siis suhtautua tietyllä kriittisyydellä. Nuorten unelmiin tulee myös suhtautua varauksin. Ne ovat todellisia, mutta ne eivät välttämättä toteudu.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella olisi mielenkiintoista tehdä seuranta-tutkimus nuorten maaseutuun liittyvien unelmien toteutumisesta. Jos mahdollista, tutkimus tulisi tehdä samalle vastaajaryhmälle esimerkiksi viiden tai kymmenen vuoden kuluttua alkuperäisen aineiston valmistumisesta. Näin voitaisiin saada tarkempi kuva siitä, ovatko nuo nuorten unelmat häilyviä haaveita vai onko niille tarttumapintaa suomalaisella maaseudulla.

Yrittäjyyden osalta olisi mielenkiintoista tutkia maaseudulla tietyn aikaa toimineiden yrittäjien motivaatioperustaa ja yritysten kannattavuutta. Näiden tulosten avulla saataisiin tarkempaa tietoa maaseudun elinkeinojen kehittämistyöhön ja jotain osviittaa myös politiikkakeinojen kehittämiseen. Tavoitteellisen, tulos- ja kasvuhakuisen yrittäjyyden ja elämäntapayrittäjyyden erottamiseksi tulisi löytää sopivia keinoja. Maaseutuyrittäjyyden tukeminen ja politiikkakeinojen avulla asetettavien helpotusten myöntäminen olisi moraalisesti kestävämmällä pohjalla, jos kyettäisiin todentamaan että tuki on mennyt todelliselle yrittäjälle. On aivan eri asia, jos politiikkakeinoja käytetään maaseudun asuttamiseen kuin niiden käyttäminen yrittäjyyden edistämiseen maaseudulla. Myös elinkeinotoimijoiden toiminnan tehokkuutta voisi tutkia ja tarkastella. Mitä sillä rahalla saadaan, joka alueiden kehittämiseen satsataan?

Elinkeinojen kehittämisen tueksi olisi mielenkiintoista tutkia ja selvittää erilaisien valmiiden liiketoimintamallien siirtämistä maaseutualueille. Pyörän uudelleen keksiminen on turhaa, mutta esimerkiksi matkailu- ja palvelutoimialoihin liittyen maailmalla on varmasti kokonaisuuksia, joita voitaisiin hyödyntää suomalaisella maaseudulla. Suomalaisen maaseudun oma asiakaskunta on niin pieni, että sen varaan on äärimmäisen vaikea rakentaa kannattavaa liiketoimintaa. Suuremmissa mittakaavassa mielenkiintoisimmat asiat ympärillämme saattavat olla meille niin tuttuja ettemme edes tunnista niitä mahdollisuuksina. Jos tällaisia malleja markkinoineen löydettäisiin, niin niiden avulla voisimme saada alueille myös uusia yrittäjiä - maaseudun kehittämiseen tarvitaan uutta verta.

## LÄHTEET

- Aho, P. & Rahkonen, J. 2014. Maaseutubarometri 2014 tutkimusraportti. Taloustutkimus Oy, Helsinki.
- Antoncic, B. & Hisrich, R. D. 2003. Clarifying the intrapreneurship concept. *Journal of Small Business and Enterprise Development* 10 (1), 7-24.
- Audretsch, D. B. 2002. Entrepreneurship: A Survey of the Literature. Paper Prepared for the European Commission, Enterprise Directorate General. Institute for Development Strategies, Indiana University & Centre for Economic Policy Research CEPR, London.
- Busenitz, L. W, West III, G. P., Shepherd, D., Nelson, T., Chandler, G. G. N. & Zacharakis, A. 2003. Entrepreneurship Research in Emergence: Past Trends and Future Directions. *Journal of Management* 29 (3), 285-308.
- Casson, M. 2010. Entrepreneurship: theory, institutions and history. Eli F. Hecksher Lecture, 2009. *Scandinavian Economic History Review* 58 (2), 139-170.
- Creswell, J.W. 2003. *Research Design. Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. Second Edition. Sage, London.
- Cunningham, J. B. & Lischeron, J. 1991. Defining Entrepreneurship. *Journal of Small Business Management* 29 (1), 45-61.
- Erikson, P. & Kovalainen, A. 2008. *Qualitative Methods in Business Research*. Sage, London.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Gummerus, Jyväskylä.
- Gibb, A. 1997. *The New Business Start-up Frame (Luentomateriaali)*. Kuopion yliopisto, kauppatieteiden laitos, Kuopio.
- Kirzner, I. M. 2009. The alert and creative entrepreneur: a clarification. *Small Business Economics* 32 (2), 145-152.
- Koiranen, M. 2007. *Hyvä omistajuus*. Konetuumat, Valkeakoski.
- Kuhmonen, T. & Kuhmonen, I. 2014. *Maaseudun alueidenkäytön tulevaisuuskuvat*. Julkaisuja 1/2014. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto, Turku.

- Kuhmonen, T., Luoto, L. & Turunen, J. 2014. Nuorten tulevaisuuskuvat maaseudun kehittämistyön lähtökohtana. Julkaisuja 2/2014. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto, Turku.
- Kuhmonen, T. & Niittykangas, H. 2008. Maaseudun tulevaisuus: Ajattelun käsikirja. Maahenki, Helsinki.
- Kuhmonen, T., Niittykangas, H. & Niemelä, T. 2006. Liiketoiminnan synty ja kasvuintentiot - esimerkkinä maatilojen pienyritystoiminta. Working Paper 326/2006. Taloustieteiden tiedekunta, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Kytö, H., Tuorila, H. & Leskinen, J. 2006. Maaseudun vetovoimaisuus ja kuluttajien yksilölliset elämäntavat. Tutkimuskokonaisuuden loppuraportti. Julkaisuja 5/2006. Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki.
- Kytölä, L., Pyykkönen, P., Huuskonen, I., Keränen, R., Ponnikas, J., Arovuori, K., Korhonen, S. & Ruottinen, V. 2013. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007-2013: arviointiraportti vuodelta 2012. Selvityksiä 45. Suomen Aluetutkimus FAR, Sonkajärvi.
- Laukkanen, M. 2006. Yritykset tervetuloa! Kehittämistoimi seututalouden käynnistäjänä. Talentum, Helsinki.
- Laukkanen, M. 2005. Yrittäjyyden käynnistävä kehittäminen - yritykset, työpaikat ja seututalous vaikuttamisen kohteina. 3. työversio, 08 / 2005. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Malinen, P., Kytölä, L., Keränen, H. & Keränen, R. 2006. Suomen maaseututyypit 2006. Julkaisuja 7/2006. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. International Methelp, Helsinki.
- Mäntylä, M. & Lindqvist, P. 2004. Onnelaa etsimässä: Läheisyyden ekonomia alueiden kilpailutekijänä. Julkaisu 112. Levón-instituutti, Vaasan yliopisto.
- Niittykangas, H. 2007. Ajatuksia kiinnittymisestä yrittäjyyttä koskevaan keskusteluun. Working Paper 342/2007. Taloustieteiden tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Niemi, J. & Ahlstedt, J. 2014. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2014. MTT Taloustutkimus, Helsinki.

- Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J. & Leskinen, E. 1997. Tutkimusaineiston analyysi. WSOY, Porvoo.
- Pihkala, T. & Vesalainen, J. 1999. Mahdollisuus, visio ja innovaatio uuden liiketoiminnan taustalla. Teoksessa Pekka Lehtonen (toim.), Strateginen yrittäjyys. Kauppakaari, Helsinki, 48-75.
- Ponnikas, J., Voutilainen, O., Korhonen, S. & Kuhmonen, H.-M. 2014. Maaseutukatsaus 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Alueiden kehittäminen 2/2014. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.
- Ponnikas, J., Korhonen, S., Kuhmonen, H.-M., Leinamo, K., Lundström, N., Rehunen, A. & Siirilä, H. 2011. Maaseutukatsaus 2011. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 3/2011. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Helsinki.
- Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2001. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-Kustannus, Jyväskylä, 158-169.
- Schumpeter, J. A. 1934. The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle. Harvard University Press, Cambridge.
- Shane, S. 2003. A General Theory of Entrepreneurship: The Individual-Opportunity Nexus. Edgar Elgar, Cheltenham.
- Shane, S. & Venkataraman, S. 2000. The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *Academy of Management Review* 25 (1), 217-226.
- Silander, M., Tervo, H. & Niittykangas, H. 1997. Uusi aluepolitiikka ja yritysten sijaintikäyttäytyminen. *Julkaisuja* 142. Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Timmons, J. & Spinelli, S. 2007. *New Venture Creation: Entrepreneurship for the 21st Century*. Seventh Edition. McGraw-Hill, New York.
- Westhead, P. & Wright, M. 1998. Novice portfolio and serial founders: Are they different? *Journal of Business Venturing* 13 (3), 173-204.
- Westlund, H. & Bolton, R. 2003. Local Social Capital and Entrepreneurship. *Small Business Economics* 21 (2), 77-113.